

Б. 2159
Ф. 1951

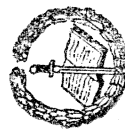

Филиповъ М.

ЕВОЛЮЦИЯ

на

гледншата по действията на
конница на бойното поле

СОФИЯ

Печатница на Армейския военно-издателски фондъ
1931

Уводъ.

Днесъ още веднажъ въ историята на конницата като родъ оржие, ще се отбележи епоха на спорове върху действията ѝ на бойното поле. „Още веднажъ“, казвамъ, защото историята ни дава положителни данни, че до като следъ всѣка нова война или при всѣка характерна промѣна въ сръдствата за борба на войскитѣ и въ свършенството на техническата, еволюцията на идеитѣ по действията на пехотата и на артилерията е следвала единъ правилень логически процесъ, то схващанията по действията на конницата не така положително сж *эволюири*ли.

Тукъ историята отбелязва сериозни отклонения отъ логическия развой на еволюционния процесъ. Сжщитѣ създавали положения, щото въ множество последующи епохи да се възкресяватъ начала и схващания въ сила въ много ранни епохи и забравяни въ промеждутъчни такива. Въ сжщото положение се намираме и днесъ, което ще се види отъ следващето изложение. За това намирамъ, че днесъ нѣмаме въ истинска смисълъ на понятието „*свърмени схващания*“ по въпроса, който ни интересува. И днесъ сме принудени да възкресимъ на свой редъ много отдавна сжществуващи начала. Следователно, понятието „*свърмени схващания*“, което така често се употребява, не ще изразява „*новостъ на идеи*“, резултатъ отъ еволюционень процесъ, последица отъ Свѣтовната война, а „*свърменността*“, ще се разбира главно по отношение на елемента „време“.

Така, напиримѣръ, стоимъ въпроса съ борбата на идеитѣ върху *началото* — „*коньтъ оржие ли е или сръдство*“? „*бързината на движението и изненадата решающи елементи ли сж на бойното поле*“? И тогава явствува, че даже сжщиятъ изразъ, употребень днесъ отъ авторитеи като генералъ Вайгандъ, не е „свърменень“ нито по идея, нито по формулировка.

Историята на конницата подчертава, че поменатитѣ отклонения въ развой на идеитѣ върху действията на конницата на бойното поле се дължатъ не на условия, създадени, главно, отъ свърменната тактика, а—и на едностранчиви критики, схоластвувания, заблуждения и невежество.

Последният израз не бих употребил, но бих го замънил по скоро съдумитъ „предразсждъчни традиции“. И действително, такава погрѣшно схващане на понятието „традиции“ и неосвобождаването бойната доктрина на конницата отъ влиянието имъ е една отъ съществениѣ причини за погрѣшността въ самата доктрина и за упадъка на конницата като родъ оржжие.

Влиянието на предразсждъцитъ бѣ таково голѣмо и презъ мирновременния периодъ, предшествуващъ непосредствено Свѣтовната война, че днесъ, когато конницитъ на западнитъ армии сж въ трѣскавъ стремежъ да установятъ най-правилната бойна доктрина, германскиятъ воененъ министъръ Грьонеръ е принуденъ да разгълкува, какво ще е бъдещето на конницата, най-напредъ, съ понятието: „Съвременни хусари“. Въ това понятие може да се съзре източникътъ за изграждане съвременната бойна доктрина на конницата. „Съвремененъ хусаръ“ може да изразява само кавалеристъ, който да е запазилъ като традиции историческото си название и всички морални ценности, всички блѣстящи качества на този видъ конница, но въ сжщото време да е освободенъ отъ предразсждъка, че е предназначенъ да умиращо само на конь, а да възприема съ вѣра и увлѣчения ония похвати за борба, които съвременната и близко-бждещата тактика и развоятъ на техниката налагатъ на конницата.

Въпросътъ за съвременнитъ схващания по действията на конницата на бойното поле има еднакво значение както за сжщата, така и за организаторитъ и армията въобще. Конницата ще се възползува отъ това за да открие источникитъ на своята мощъ като родъ оржжие, да добие вѣра въ целесъобразността на методитъ за борба, които сж въ сила и, следователно, да може бойната ѣ доктрина да проникне въ разбиранията и приложението до степенъ на *кръвъ и плътъ*.

На организатора ще позволи да разбере нуждитъ на конницата отъ всички срдѣства, които ѣ сж необходимими за да води борба. Съ други думи, да ладе на конницата подходяща организация за водене борба въ духа на доктрината ѣ и за разрешаване бойни задачи въ зависимостъ отъ ролята, която ѣ се опредѣля като родъ оржжие.

Днесъ спороветъ въ литературата върху действията на конницата на бойното поле иматъ най-сериозно значение, поради действителното усвършенствуване на техникитъ срдѣства за борба. За да не се изпада въ грѣшитъ на миналитъ епохи, за да може ясно да изпъкне кое е истински „съременно“, кое е историческо начало въ развоая на армитъ, за да имаме и днесъ родъ оржжие, отговарящо на понятието „конница“, намирамъ за необходимо и отъ полза да проследимъ, въ кратко, историческия развой на въпл-

роса, който ни интересува до наши дни. И следъ обективни заключения да се помжчимъ да прозремъ въ близкото бждеще относно доктрината на конницата и положението ѣ въ нашата армия.

Подобно проследяване би трѣвало да включи:

— *Епохата отъ древността до появата на огнестелното оржжие*;

— *Епохата до въвеждане на нарѣзното оржжие и днесъ*, която ще включи и така наричанитъ „съвременни схващания“, защото началата, които днесъ се установяватъ като доктринни такива за действията на конницата, еволиратъ отъ тогава и, следователно, могатъ да се считатъ за „съвременни“.

Въ такава последователностъ ще бжде разгледанъ въпросътъ.

хи, презъ които се държало ясна смѣтка за тия две сили а и организацията полагала грижи, щото сжщитѣ да сж въ отношение, позволяващо на конницата да проявява свойствата си, се формулирвала най-правилната, историческата бойна доктрина на конницата — такава, която да изразява напълно нейната мощъ, като позволява да се използва коня като оржие за морално и материално разгромяване на противника. Такива правилни гледища се срещали въ древността, но презъ последващитѣ епохи, когато логично би било да се спазва неизмѣнно законътъ за поменатото съотношение, свидетели сме на пълното му загубване изъ предвидъ, а отъ тамъ и провалата на конницата като родъ оржие.

Главно, поради неспазване на поменатия принципъ, се появили всички спорове върху значението на конницата, върху действията ѝ на бойното поле презъ миналитѣ епохи и днесъ, а така ще е и въ близко бъдеще.

Историята на конницата ни посочва още, че всѣкога, когато на чело на конницата стояли водачи — идеолози на схващанията по използване коня като оржие, тя била въ своитѣ златни вѣкове на могъщество.

Трѣбва да се отбележи още тукъ, че отъ срѣднитѣ вѣкове започватъ да се проявяватъ и очертаватъ две схващания по действията на конницата. Първото подразбирало използването на коня като оржие въ най-тѣсния смисълъ на понятието и не държало строга смѣтка за техническия напредѣкъ. Конницитѣ, възпитавани въ това схващане, изчаквали благоприятни моменти за нанасяне ударъ въ коненъ строй, или безъ да дочакватъ такива, нанасяли удари въ коненъ строй. Тѣзи гледища господствували, главно, въ конницитѣ на Западна Европа (рицаритѣ, Франция).

Друго схващане подразбирало използването на коня като оржие (за нанасяне удари въ коненъ строй), чрезъ създаване на неблагоприятни условия, като предварително материалната сила на противника (пехота или конница) била отслабвана до степенъ да позволи успѣха на конния ударъ. Представители на такива схващания били конницитѣ на источнитѣ народи (маври, турци, татари, хуни, маджари). Още тукъ се съзира понятието „комбинирани действия“ на конницата, което господствуватъ и днесъ на истокъ. Между тѣзи две главни схващания по действията на конницата, презъ разни епохи имало отклонения, резултатъ отъ липса на военна мисълъ, отъ упадѣкъ на военното изкуство. За такава отклонение може да се смѣта прибираването на конницата да се бие *слешено* съ хладно оржие (римлянитѣ), или *отъ конь* съ огнестрелно оржие (епохата на XVI столѣтие).

Общи начала.

Конницата като родъ оржие е създадена и просъществувала отъ древността до днесъ подъ влиянието на следнитѣ елементи:

— *Закона за бързината на движението* — необходимостъ отъ голѣма подвижностъ за нападателнитѣ войни, отъ такава за бързо противодействие на вражески нахлувания (съвременни стратегически резерви), отъ нуждата за разузнаване и изненада.

— *Началото за въздействие върху морала на противника* — удари съ конни маси, преследване на тактическото и стратегическо бойни полета (използване коня като оржие). Конницата е разрешавала възлаганитѣ ѝ бойни задачи чрезъ действия, включващи:

- бой въ коненъ строй съ хладно оржие;
- бой въ коненъ строй, следъ предварителна подготовка на удара чрезъ хладно, метателно или огнестрелно оржие (съвремененъ комбинирани бой);
- бой въ коненъ строй съ огнестрелно оржие и
- бой въ пеша строй съ хладно, метателно или огнестрелно оржие.

Презъ разнитѣ исторически периоди указали влияние:

- тактиката и развитието на материалната сила у пехотата;
- организацията на конницата;
- водачитѣ на сжщата и
- главното командване.

И действително, още отъ древността, презъ всички следващи епохи и въ бъдеще по въпроса за действията на конницата на бойното поле се противопоставятъ две сили: едната — собствената материална сила на конницата (маса, скоростъ, карабини, сабли, пики), която си остава почти непромѣнена и, другата — материалната сила на пехотата, която непрестанно се увеличава, въ зависимостъ отъ техническото усъвършенствуване на въоръженieto.

Ясно е, че ако материалната сила на конницата не се увеличава, то онази на пехотата ще наддѣлѣе и тогава използването на коня като оржие ще бѣде действително невъзможно. Историята на конницата подчертава, че въ епо-

Аналогично подѣление въ схващанията на западъ и истокъ относно действията на конницата се констатира и днесъ, обаче съ разлика между дветѣ схващания, какъвто историкътъ не е отбелязвалъ, както ще се види отъ следващото изложение.

Влиянието отъ организацията на конницата въ разнитѣ епохи се отразявало на възможността да се прилага една бойна доктрина или сжщата да си остава само теория. За отбелязване е обстоятелството, че при великитѣ полководци, които били и организатори на своитѣ армии и за които били най-ясни ролята и свойствата на конницата, последната имала най-подходяща организация, независимо дали това е въ епохата на хладното и метално оржие или въ оная на огнестрелното. При изследване на въпроса за действията на конницата не може да се отгмине съвсемъ тоя за организацията ѝ; до толкова сжщата е отъ значение върху тѣхъ.

Следъ тия общи мисли ще пристѣпя къмъ излагане развоя на въпроса за действията на конницата на бойното поле презъ разнитѣ исторически епохи до днесъ.

I. Характеристика на гледищата отъ древността до появата на огнестрелното оржие.

A. Епоха на древността.

Презъ тази епоха господствуващо гледище било, че *конята е оржие*. Конницата се подраздѣляла на: тежко въоръжена (за удари въ коненъ строй) и *леко въоръжена* (за подготвителни действия, чрезъ метално оржие отъ коня). Конниятъ ударъ, освенъ дѣто позволявалъ идването до ржкопашенъ бой, се произвеждалъ и за постигане *силно нравствено потрѣсение въ редоветѣ на противника*. Още въ тази епоха се констатирагъ отклонения отъ господстващото гледище по използване на коня като оржие, въ състава на конницата. Така, при *Канна*, конницата на Анибалъ атакувала дѣсния римски флангъ. Много отъ римскитѣ конници *се спешили*, за да се биятъ по-удобно. Това докарало поражението имъ, а остатъкътъ да бѣде преследванъ и безпощадно изсѣченъ отъ Аздрубаловитѣ нумидийци. Такива отклонения прониквали главно у конница съ слаба яздова подготовка, водена отъ посредствени наемници, т. е., която нѣмала въра въ своята мощъ като родъ оржие.

Конницата презъ тази епоха добила значение следъ Персийскитѣ войни и презъ времето на Александъръ Велики, Анибала, Сципиона играе въ боеветѣ първостепенна роль. Много примѣри потвърждаватъ, че само когато конницата действува чрезъ удари въ коненъ строй, или когато смѣта за *главно свое оржие коня* добива блѣски резултати, използвайки психологическото въздействие върху боеца — пешакъ или конникъ.

Организацията въ тази епоха държала строга смѣтка за материалната сила на пехотата или неприятелската конница и давала срѣдства за нейното сломяване. Това се постигало или чрезъ специални конни отряди (димахоси у Александъръ Велики), или чрезъ организирането на цѣлата конница за действие било въ пеша, било въ коненъ строй (сарнсофори).

Явствува, че въ тази епоха съществувало гледището, да се даде на конницата организация, която позволява да изпълни самостоятелно всички задачи, които ролята ѝ определяла. Ще се види, че въ много последующи епохи, включително и оная, предшестваща непосредствено Свѣтовната война, такива дълбоки и ясни гледища за действията на конницата не съществували, а от тамъ и не е държана строга смѣтка за нейнитѣ организационни нужди.

Б. Епоха на срѣднитѣ вѣкове.

(до XVI-о столѣтие).

Тази епоха отбелязала почвата на новъ видъ конница, липсваща въ древността — *тежката феодална конница*. Огнестрелно оръжие не е имало още. Главниятъ начинъ за действие на тази конница билъ *ударътъ съ конь*, следъ което се пристѣпвало до единоборство. Удърътъ билъ мощенъ и на пригодно бойно поле мѣчно могло да му се противостои. Презъ тази епоха конницата била почти главниятъ родъ оръжие на западъ. Тѣкмо за това, налагало се тази конница да има по-друга организация, (разни видове конница, въоръжение и пр.). Съ други думи, трѣбвало да се иматъ предвидъ гледищата отъ древността, когато още организаторитѣ се стараели да дадатъ на конницата срѣдства за самостоятелно разрешение на разнитѣ възлагаеми и бойни задачи. Изпускането изъ предвидъ на това съществено начало провалило рицарската конница като родъ оръжие, когато условията я заставяли да се бори въ страни непригодни за действия, изключително въ коненъ строй или срещу противникъ съ по-различна тактика (Швейцарскитѣ войни и Кръстоноснитѣ походи). За сжщата провала спомогнали и рицарскитѣ предразсѣдки, които не позволявали да се прибѣгва до действие съ метателно оръжие. Гласнати изъ швейцарското почти само съ хладно оръжие. Тясноти изъ швейцарскитѣ проходи, където не могли да използватъ абсолютно нищо отъ своята мощъ като конница, рицаритѣ бивали буквално прибавени отъ швейцарцитѣ съ бравди, топори, коси и др. Съществуването на изложениитѣ предразсѣдки може да проследимъ въ смекчена форма и применително къмъ огнестрелното оръжие чакъ до епохата, предшестваща Свѣтовната война, съ почти еднакви послѣдствия за конницата на западъ — *провала ѝ*.

Посочениитѣ грѣшки въ организацията на феодалната конница докарали пълния ѝ упадѣкъ за смѣтка на епохата, която започнала да играе важна роль.

Ето ясенъ исторически примѣръ, какъ въ една епоха, когато нѣмало още *огнестрелно оръжие*, конницата отъ разцвѣта на своята мощъ се проваля като родъ оръжие, поради неправилна организация, (несъответстваща на доктрината) и позволяваща на конницата да бѣде използвана на различни бойни театри; за сжщото проваляне допринесло и използването конницата несъобразно съ нейнитѣ свойства.

Ясно е, че и пехотата се издигнала поради *случайни* причини отъ времененъ характеръ. Явствува сжщо, че липсвали организатори отъ величината на оная презъ древната епоха и че заключенията, както върху мощта на конницата и оная на пехотата въ края на епохата били фалшиви. Нито конницата е имала основание да счита, че е въ упадѣкъ, нито пѣкъ пехотата е могла да смѣта, че ще играе скоро първенствующа роль.

Такива били схващанията на „Западъ“ относно възгледитѣ върху действията на конницата.

Презъ сжщата епоха, обаче на изтокъ съществувала конница, която рѣзко се различавала отъ феодалната — това е конницата на мавритѣ, турцитѣ, татаритѣ, монголитѣ, хунитѣ, маджаритѣ. И въ тѣзи народи, съ изключение у турцитѣ, конницата била почти единствения родъ оръжие, но тѣкмо по тия причини организацията разрешила правилно въпроса за въоръжението ѝ, а водачитѣ спредѣлили най-подходящата доктрина. Тия условия позволили на източната конница да се бие *срещу всѣкаквъ противникъ и на всѣкаква мѣстность* — *въ коненъ и пешн строй*. При монголитѣ, за подготовката на конния ударъ се *предназначавали специални конници, въоръжени съ метателно оръжие*. Тукъ ясно проличава началото за „комбинования бой“ (лева). И, действително, *резервната конница при Чингизъ Ханъ минавала въ конни атаки решително едва следъ като противникътъ бивалъ разстроиванъ отъ подготовителнитѣ действия съ метателно оръжие*, за да се избѣгнатъ загуби. Явствува, че липсата на рицарски предразсѣдки позволила на източната конница да прибѣгва до всички най-подходящи действия, за да разрешава възлагаемитѣ ѝ задачи.

Заслужава да се подчертае, че и презъ тази епоха значението на личността у „конния водачъ“ играла първенствующа роль, въпрѣки недостатѣцитѣ или добритѣ страни на организацията.

За такива примѣри могатъ да се посочатъ у рицаритѣ — Карлъ — Мартелъ, Хенрихъ Птицеловъ, Ричардъ Лъвското сърдце, Боемундъ, а у мосюлманитѣ — Саладинъ.

В. Заключение.

Отъ изложениѣтъ проучвания върху епохата може да се направятъ следнитѣ заключения:

1. Конницата отбелязвала блѣскави периоди отъ дейностъ само когато доктрина и подчертавала, че конѣтъ трѣбва да се използва като орѣжие.

2. За материалната сила на пехотата или противниковата конница се държала строга смѣтка и всички даровити организатори давали нужнитѣ сръдства на своитѣ конници за умаломощаване въпросната сила съ ясно опредѣлена целъ — да се улесни конния ударъ, *както единствено, който дава съкрушителни и бързи резултати*. Конници, въ които е било пренебрегвано това организационно и доктринно начало, заплащали съ значението си като родъ орѣжие.

3. Началото за универсалностъ въ действията на конницата е постигнато, като на конницата била давана организация, която да ѝ позволи основно ангажиране въ пеша борба, когато главно характерътъ на мѣстността прѣчелъ на коннитѣ действия. *Значи, доминирала идеята за задължителна борба отъ конницата, независимо отъ прѣчкитѣ, които е срещала.*

4. Личността на кавалерийския водачъ е играла всѣкога решителна роль по създаване на конницата, за успѣха на бойното поле и за постигане на огромни резултати отъ стратегическо-политическо естество.

Явствува, че въ поменатата епоха господствувало гледнщето да бѣде използвана конницата въ духа на законитѣ и началата, подъ влиянието на които е била създадена, *т. е. да бѣде използвана като конница въ полния смисълъ на понятието.*

5. Докато източната конница е била всѣкога въ възходъ, западната е била въ упадѣкъ — *резултатъ на преизсяждѣщи.*

Отъ горнитѣ мисли се добива впечатлението, че въ епохата да появата на огнестрелното орѣжие господствували правилни схващания върху действията на конницата, каквито, както ще видимъ следъ появата на огнестрелното орѣжие, *сѣ проблѣсали върѣдъ рутина или лутания.*

II. Характеристика на гледищата следъ появата на огнестрелното — до въвеждане на нарѣзното орѣжие.

А. Епоха на XVI столѣтие.

Тази епоха отбелязва усилено брожение на идеи, предизвикано отъ упадѣкъ на рицарството, издигане на пехотата и появата на огнестрелното орѣжие. Въ Европа царувало най-големо различие върху значението и свойствата на конницата като родъ орѣжие. Тѣзи мнѣния влияли сжщо за разнообразието въ организацията. Почти всѣка година имало промѣна въ схващанията. Конницата се разпадала на множество видове: рицари, жандарми, райтери, хусари, аркебузи, драгуни, кирасири, карабинери и пр. *Едва чрезъ драгунитѣ започва да се осъществява идеята за универсалностъ въ действията на конницата на западъ.*

Отъ друга страна, упадѣкътъ на конницата, продълженъ следъ рицарската епоха, не *благоприятствувало* за създаване на конници действащи съ вѣра въ коненъ строй. Липсвало всичко за тая целъ — време, инструкторски кадръ, доктрина и методъ. Като последствие отъ такова състояние на подготовка, огнестрелното орѣжие било добре дошло за конницата и този родъ орѣжие, представителъ на съкрушителни удари, изразда своята бойна доктрина до най-големия абсурдъ достиганъ нѣкога, което се вижда отъ съвременнитѣ доктринни начала:

— *„Кирасиритѣ да срещатъ атаката на противника отъ мѣсто, построени въ дълбоки колони или каре и да отблъскватъ противника съ залпове“.*

— *„Лека конница да прибѣгва къмъ хладното орѣжие само въ краенъ случай, но никога да не атакува съ сабли противника въ сгъстенъ строй.“*

Ясно е, че такава конница е безъ всѣкава стойностъ, безъ никакво кавалерийско възпитание или подготовка.

За такава положение на бойната доктрина нѣмало други причини, освенъ липсата на свършена бойна подготовка (язда, владение на оржжиято и пр.).

Не може да се счита, че *огнестрелното оржжие е ука-зало такава сериозно влияние, защото сжщото е едва въ началото на усъвършенствуването си, освенъ въ непосред-ствено следващата епоха (Фридриховата), когато сжщото оржжие отбелязало вече нѣкакъв технически напредѣкъ въ сравнение съ предшестващата епоха — конницата била въ своя златенъ вѣкъ.*

И презъ тази епоха бойната доктрина на конницата у *источнитѣ народи* (поляци, унгарци, турци) е логично про-дължение отъ миналата епоха, т. е. *конятъ продължава да се счита като главно оржжие.*

Тази доктрина не само, че не се повлияла отъ хаоса идеи, проникващи отъ Западна Европа, но къмъ 1608. год., тѣкмо подъ влиянието на установеността въ доктрината на истокъ, западъ започва да подражава — и да поставя организацията, въоръжието и подѣлението на конницата на известна принципност. Все пакъ предразсѣдцитѣ не по-волили да се намѣри истински ничинъ за водене комбино-вания бой, нуждата отъ който вече се чувствувала и на западъ, все подъ впечатлението отъ огнестрелното оржжие. Така напримѣръ, карабинеритѣ и аркебузитѣ, които се пред-назначавали за действие съ огнестрелното оржжие, трѣба-ло, споредъ правилата, да стрелятъ отъ конь; за тази цель, сжцитѣ излизали предъ фронта, давали изстрелъ и на ка-риеръ отивали задъ фронта за да пълнятъ. Явствува, че презъ тая епоха въ Западна Европа, безъ всѣкаква нужда, безъ огнестрелното оржжие да е налагало, действието на конницата се изражда въ сжщински фокусничества, нѣ-маша нищо общо, нито съ свойствата на този родъ оржжие, нито съ изворитѣ на неговата мощъ. Този изумителенъ бързъ обратъ въ схващане за действията на конницата отъ най-тѣсно обхващане на конния бой до отхвърлянето му и из-ползуване на конницата за *огневи бой* има общо и съ днеш-ния процесъ на гледищата въ Западна Европа. И тукъ, до-като презъ 1914. год. се влѣзе въ войната съ възприети начала, главно за коненъ бой, едностранчиво схващани, само два месеца воюване бѣха достатѣчни за да се про-менятъ коренно тия схващания и конницата да се *използува почти изключително за огневи действия.*

Не влиза въ задачата ми да изяснявамъ произхода на такива рѣзки обрати въ схващанията на западъ. Ще поста-вя само въпроса — не би ли могло да се съзре тукъ една прѣкомѣрна впечатлителностъ, послѣствие на изгнѣнена ци-визация и израждане на борческиятъ духъ, когато живогътъ у источнитѣ народи се развива при условия, които имъ поз-

воляватъ да чувствуватъ по добре духовнитѣ връзки съ далечнитѣ минали епохи и да иматъ най-вѣрния масовъ инстинктъ за значението на моралния елементъ въ борбата.

Въ Западна Европа такъв инстинктъ проличава у ве-лики личности — полководци. Това ще се разбере по-добре отъ характеристиката на следващитѣ епохи.

В. Епоха на Фридрихъ Велики.

Фридрихъ Велики наследява гледищата върху конни-цата на пѣтъ да еволюиратъ, повлияни отъ изтокъ. Огне-стрелното оржжие било отбелязало вече значително усъ-вършенствуване, въ сравнение съ предшестващата епоха, а отъ тамъ и материалната сила на пехотата и артилерията е нарастнала. Величието на Фридриха като воененъ мислителъ и водачъ, именно, му позволява да се отгърси отъ всѣкак-ва рутина, влияние и въ хаоса отъ идеи да прозрѣ, по от-ношение на конницата, източнитѣ на истинскитѣ ѝ начала за действие. И, действително, Фридрихъ, заедно съ дарови-титѣ си сподвижници — кавалерийски водачи — Зейдлицъ, Цитенъ, Рарнеръ и др., преценявайки отлично възможнитѣ свойства на конницата като родъ оржжие, използувайки древната история, схващатъ правилно, кои сж истинскитѣ причини за упадѣкъ ѝ. Съ методична работа успѣватъ да извършатъ истински превратъ по отношение на цѣлата евро-пейска конница отъ епохата. Тѣ възкресиха отново начала-та за действията на конницата въ боя, които останаха малко промѣнени и до самото надвечерие на Свѣтовната война. Кон-ницата отново изпѣкна на пръвъ планъ и често сама реша-ва сждбата на отдѣлни боеве и войни (Росбахъ), така както въ древността и срѣднитѣ вѣкове, *когато още нѣмало ог-нестрелно оржжие.* Най-важниятъ възкресенъ принципъ е, че *силата на конницата е въ бѣсия ударъ на карьеръ, т. е. въ коня като първо оржжие, а не въ стрелбата отъ него.* Сжществуващието на артилерията вече позволило да се предостави ней разстрѣйството на противника, преди налета на конницата.

Новиятъ факторъ за борба — огнестрелното оржжие, трѣбвало да спре сериозно вниманието и на водачи и на организатори. Фридрихъ не считалъ, че то е въ състояние да спре конницата му и затова последната действувала въ коненъ строй и била съответно организирана. Обаче презъ следващитѣ епохи трѣбвало да бжде ясно, че развоътъ на техниката не може да бжде спрѣтъ, че материалната сила на пехотата ще се увеличава несъмнено по-бързо, отколко-то това въ предидитѣ епохи. Следователно, ако трѣбвало да се прилагатъ и за въ бждеще Фридриховитѣ начала, по отношение действията на конницата, налагало се съответ-

ното увеличение материалната сила и на сжщата, за да имаме съотношенията, които Фридрихъ създаваше и които позволяваха приложението на неговия бой. Тези съображения били изпускани предвидъ презъ последующитѣ епохи и това е една отъ главнитѣ причини, както за настоящето оспорване значението на конницата, така и за различието въ гледищата върху доктрината ѝ.

Да разгледаме какъ Фридрихъ Велики неутрализираше материалната сила на пехотата или, по право, какъ я сломявалъ. Подчерта се, че неговата конница действувала въ коненъ строй и бѣсно налитала на „кариеръ“ — значи, действувала е върху морала на противника, като за увеличаване на тая морална сила на конницата си групирвалъ последната въ голѣми маси на мѣстото, отъ кждето ще се нанесе удар.

Като второ сръдство, особено, при действията на конницата срещу пехота, ползувалъ се и отъ разстройството на последната чрезъ артилерийски огнь или като последствие отъ общия развой на борбата, т. е. изчаквалъ моментъ за намѣсване на конницата си или създавалъ такива. Като трето сръдство Фридрихъ използвалъ конницата за обхващане фланговетѣ и тила на противника, като проповѣдвалъ, че 50 човѣка въ тила струватъ повече отъ колкото нѣколко ескадрона по фронта. Отъ такова гледище били проникнати и кавалерийскитѣ водачи като Зайдлицъ. Второто сръдство у Фридрихъ не било до степенъ на „начало“; неговата твърдостъ за командване и режимътъ за възпитание на който е подлагалъ конницата си му позволявали да я хвърля срещу врага съ успѣхъ еднакво и въ началото и въ края на боя, следъ постигане на разстройството. Обаче, за изникване на поменатитѣ два елемента — маса и моментъ изчакванъ или създаденъ, трѣбвало да се държи строгата смѣтка презъ следващитѣ епохи отъ развоя на огнестрелното оръжие. А ще видимъ, че въ 1914 год., когато помемнатиятъ развой нѣма нищо общо съ положението при Фридриха, елементътъ „маса“ у конницитѣ на Западния фронтъ липсва, а „сздаване“ на моменти е проблематично, защото организацията пропуснала да даде на конницата пропорционални на нуждитѣ ѝ за това сръдства.

Фридрихъ, съ усѣта на великѣтъ пълководецъ, правилно преценявалъ, че човѣкътъ, действащъ съ каквото и да е оръжие, е величина психологически непостоянна и че това важно обстоятелство трѣбва да се използва за да се действа върху морала на противника. До тогава конницата била най-пригодното сръдство. Може ли да се счита, че доктрината, насаждана отъ Фридриха за действията на конницата при огнестрелното вече оръжие, е била съвременна?

Достатъчни сж великитѣ кавалерийски дѣла презъ епохата, за да се отговори положително на въпроса. Но тукъ се налага едно малко сравнение, а именно, възможни биха такива резултати, ако конницата на Фридриха бѣ пропитана съ доктрината отъ предишната епоха, т. е. да действа като се спира предъ противника и среща налета му съ пистолети или аркебузи? Разбахъ е резултатъ на морално потрѣсание у противника, поради удара отъ масата на 45 Фридрихови ескадрона. Ако този ударъ не бѣше извършенъ, а сжщитѣ ескадрони бѣха присѣдинили огъня на своитѣ пистолети къмъ тоя на пехотнитѣ колонии, голѣмъ въпросъ е, дали щѣше да се създаде моралния, а отъ части и материалния погромъ. Бѣха ли нуждни подобни погроми презъ последната война и нуждни ли сж за въ бждеще? На лице ли сж другитѣ сръдства за създаването ѝмъ?

Нуждно е да се зададе и отговори на още единъ въпросъ — не се ли е налагала необходимостта, щото Фридрихъ да даде на своята конница организация, която да ѝ позволи действие еднакво и въ пеша строй, по подобие на древността и сръднитѣ вѣкове? Такава организация не се налага по следнитѣ причини:

1. Огнестрелното оръжие по съвършенство не представлявало удобство за действие аналогично на ония отъ метателното оръжие.

2. Фридрихъ почти не възлагалъ на конницата си самостоятелни задачи, налагащи годностъ за бой и въ пеша и въ коненъ строй, а я използвалъ, главно, на бойното поле, кждето, при нужда, се ползувалъ отъ услугитѣ на артилерията. Независимо отъ това, Фридрихъ е отъ първитѣ полководци, които сж придавали на конницата си арtilлерия при маневриранята. Изобщо, Фридрихъ Велики създаде бойната доктрина за своята конница; той е пръвъ, който създаде доктрина специално за възпитание на конницата и правилна система за подготовка ѝ, но всичко това, бѣ като последствие на точно проучване сжщността на оперативнитѣ нужди и състоянието на техническото съвършенство. Фридриховата конница бѣше образецъ инструментъ за времето си, но безрезервното ѝ подражание презъ следващитѣ епохи е непростимъ пропускъ и отъ водачи и отъ ораганизатори. Нецѣлостно е именно тамъ, че ржководитѣ идеи по сжщността на Фридриховитѣ реформи въ конницата не могли да бждатъ така скоро разбулени.

В. Епохата на Наполеона.

Наполеонът, поклонникът на Фридрихъ Велики, споделялъ напълно гледищата върху значението на конницата и бойната ѝ докрина. Огнестрелното оръжие било вече много по-усъвършенствувано. Имало промяна и въ тактиката на пехотата. Въпреки това, конницата на Наполеона, организирана, главно, за борба въ коненъ строй, играла *още по-решиителна роль* не само на бойното поле, но и на бойните театри. При Наполеонъ, отъ особена важностъ и поука, даже за днешните времена, е да се подчертае факта, че докато разполагалъ съ конница, отлично *подготвена за действие въ коненъ строй*, успялътъ му сж отъ решителенъ характеръ.

Достатъчно е да се споменатъ: Маренго, дето единствената конна атака реши участието на войната; после — Йена, Пройсишъ — Ейлау и пр. Обратно, презъ 1813—14, г., когато действующата Наполеонова конница била почти унищожена въ Русия и билъ принуденъ да работи съ резервна такава, *неподготвена за борба въ коненъ строй*, — действително му сж безъ решителни резултати и свършва съ фонтенебло.

Да проследимъ, какъ Наполеонъ подаваше силата на пехотата, въоръжена вече много по-добре, макаръ и съ гладкоцевно оръжие. И Наполеонъ, както и Фридрихъ действувалъ върху *морала на противника*, хвърляйки грамадни конни маси, които съ ужасни удари сж унищожавали или разстройвали свършено противника. Даже въ края на епохата, при Ватерлоо, най-труденъ периодъ за конницата, по описанията даже на английски историци (Сиборнъ), моралното потръсване отъ такива удари било действително съкрушаващо.

Друго средство използвано отъ Наполеона за улесняване удара на конницата е все по-очертаното избиране момента за нанасяне удара.

Наполеонъ е формиралъ *всѣкога на бойното поле кавалерийски резерви отъ цѣли корпуси конница*. Тѣ се съсрѣдоточавали задъ пункта, въ който е трѣбвало да се *нанесе решителния ударъ*. Наполеонъ преценявалъ много правилно мощта на съвременното огнестрелно оръжие и изчаквалъ момента за намѣсването на конницата въ борбата, когато противникътъ бивалъ разстроенъ, било отъ артилерията, било отъ умора, или е въ безпорядъкъ отъ друго естество.

Явствува, че съществена разлика въ действията на Наполеоновата конница не е имало отъ оная въ конницата на Фридрихъ, съ изключение на по-големиятъ кавалерийски маси, които Наполеонъ хвърлялъ въ борбата. При Йена и Ауерщедтъ Наполеонъ използвалъ за унищожение на пруситъ кавалерийски резерви отъ 12,000 човѣка; при

Пройсишъ, — Ейлау — 75 ескадрона срещу руския центъръ; при Ваграмъ три удара разстроили австрийската армия: — огнѣтъ на 100 оржедейната батарея, удърѣтъ отъ конната маса на Бесиеръ и грамадната пехотна колона на Магдоналда.

Значи и тукъ се подчертава още голѣмото значение на елементитъ — *маса, създаденъ моментъ и могъщи конни удари, подкрепени отъ силенъ артилерийски огнѣ*.

Спомена се, че Наполеонъ използвалъ широко конницата си за действия на бойните театри. Грижейки се ревниво да подържа нападателенъ духъ у своята конница, и предполагайки, че свършенството на огнестрелното оръжие не е още такова, че да попрѣчи на *конницата* за изпълнение на възлаганитъ ѝ *самостоятелни задачи, виждаме*, че той не давалъ организация на конницата си за пълна универсалностъ въ действията, т. е. да е въ състояние да води борба еднакво и въ пеши и въ коненъ строй. *Все пакъ, може да се смѣта, че това е било вече сериозенъ пропускъ въ организацията на конницата*; сериозни прѣчки съществували за изпълнение на всѣкакви задачи напр.: при Ватерлоо, къмъ 4 ч. следъ пладне, следъ извършване на страшния ударъ върху английския центъръ отъ масата французка конница (9000 коня), водени отъ маршалъ Ней; платото Монъ-Сенъ-Жанъ било овладяно временно, но напуснато, поради липъта на пехота, която да организира завладяното пространство. Това обстоятелство, докарало погрома, дава право да се допуска, че ако конницата имаше организация, позволяваща ѝ да действува и въ пеши строй, отъ тази огромна маса можеше да се отдѣли частъ за задържаене на овладяната позиция.

Въпросътъ за универсалността въ действията на конницата занимавалъ сериозно Наполеона, което явствува отъ обстоятелството, че сжщиятъ придавалъ до 6 конни батареи на коненъ корпусъ отъ 3 конни дивизии; формирвалъ при разни случаи облекчени кавалерийски пеши дивизии, които следвали коннитъ корпуси и ги подпомагали въ действията имъ (*възкресени едва въ Свѣтовната война, следъ 100 години*); настоявалъ да се направи възможното, щото конницата да не изпада въ положения да бждатъ спирани конни дивизии при тѣснини отъ *отдѣлни противникови роли*. Допустимо е да се смѣта, че непрестаннитъ войни попрѣчили да се осъществятъ доста организационни замисли.

И тукъ ще е отъ значение да се разгледа въпросътъ, щѣха ли да бждатъ възможни блѣскавитѣ резултати отъ конницата на Наполеона, ако сжщата бѣ възпитана по началата за огневия бой отъ конь и не бѣ надѣхана съ неудържима фурия? Щѣхме ли да имаме Маренго, Астернъ,

Ваграмъ, Ватерлоо, Бородино? При Маренго 400 конника на Келерманъ щѣха да бѣждатъ пометени за нѣхолоко минути, ако бѣха прибѣгнали за мигъ само къмъ пистолетитѣ и войната можеше да вземе съвсемъ другъ обратъ. Ватерлоо, сражение най-сѣдобносно презъ цѣлия вѣкъ, щѣше да бѣде загубено още преди пладнѣ, ако не бѣха страховититѣ конни удари на французката конница. Действувайки въ конното бѣше почти спечелено; причини и отъ организационенъ характеръ погрѣчиха безподобнитѣ въ историята конни удари да се увѣнчаатъ съ успѣхъ, който щѣше да има мирово значение. Но въ сѣция исторически день пакъ коннитѣ удари на английската и нѣмска конници решиха разгромъ на французитѣ.

Г. Заключение.

Отъ проследяване развоя на гледищата презъ епохата, сжщитѣ могатъ да се сведатъ както следва:

1. Армиитѣ добили организационенъ съставъ, определенъ отъ разни родове оржжия.
2. Конницата, по подобие на далечни минали епохи, се предназначавала за решителни моменти въ борбата чрезъ създаване на морални потрѣсенія у противника.
3. За разрешение на задачитѣ си, нуждни били елементитѣ — маса, създавани моменти, удари въ коненъ строй.
4. Чувствувала се още тогава нуждата отъ организационни промѣни въ конницата, давайки универсаленъ характеръ на действията ѝ.

Само придаване конна артилерия като органическа единица не било всѣкога достатъчно. Все пакъ заслужава да се отбележи обстоятелството, че още въ тази епоха въ въ кавалерийски корпусъ отъ 3 дивизии. Презъ 1914 год., следъ 100 години, при несравненъ прогресъ на оржжия и техника, французкия К. К. Сорде, съставенъ отъ 3 конни дивизии, имаше само 6 конни батареи. Коментарии сж излишни.

5. Въдъхновители на бойната доктрина на конницата и нейното приложение съ вѣра били организаторитѣ — полководци, преди всичко, и сподвижницитѣ имъ кавалеристи. Естествено, конницата и презъ тази епоха заплащала скъпо своитѣ успѣхи въ нѣкои случаи. И тогава се спорило както днесъ върху възможноститѣ за конни действия при бѣдешето усъвършенствуване на огнестрелното оржжия. Противницитѣ на конницата изнасяли, че при Аспернъ, 5,000

французки конника, атакуващи австрийската пехота, въоръжени съ кремъклийки пушки, понесли загуби 60%, а какво би било при по-усъвършенствувано оржжияе — сжщитѣ доводи каквито се изнасятъ и днесъ. На това имъ отговаряли, че въ сжщата епоха, при Пройсишъ — Ейлау, пехотниятъ корпусъ Ожеро, при несполучлива атака, отъ 20,000 човѣка загубилъ 15,000, т. е. 75%, при сжщото въоръжение на пехотата. При това пакъ била нуждна намѣсата на конницата, за да се спечели боя. При Росбахъ, при атаката на 45-тъ пруски ескадрони, сжщитѣ понесли загуби 541 убити и ранени срещу противникъ въ сила 90 дружини и 89 ескадрона, като при това били пленени 5,000 войника, 67 орждия, 8 генерала, 300 офицери, 15 щандарта и цѣлиятъ обозъ. Съ целата на какви жертви сжщитѣ резултати биха били добити отъ пехотата? Още отъ тази епоха заключенията сж, че относителността на загубитѣ е резултатъ на ржководство, творчески духъ, водачи, а не изключително на оржжиято. Даже въ древнитѣ времена, при най-първобитнитѣ оржжия, конницата давала въ нѣкой случай много повече жертви, отколкото се даватъ днесъ. Разликата е въ това, че тогава конницата отивала срещу врага безъ огледъ на жертви, а въ близко минали епохи, теоритизирайки съ въоръжитѣ проценти отъ загуби, конницата избѣгвала почти сериозни действия.

Въ края на епохата въ европейския изтокъ — Русия, се отбѣлявалъ новъ начинъ за действие на конницата „казацката лава“. Тя станала причина да се стопи французката конница презъ 1812. год. и допринесла за пълния погромъ на армията. Тази самобитна конница бѣ пришла по наследство отъ срднитѣ вѣкове (монголитѣ) лавообразния начинъ за действие, при който вече огнестрелното оржжия би показало голѣма полза. Лавата е и пълниятъ образъ на „комбинирания бой“, както и днесъ се тълкува. За да се разбере по-добре ефектътъ отъ лавата, начинъ, който се явявалъ пълна изненада за тогавашното време, ще процитирамъ думитѣ на французкия генералъ Моранъ — съвременникъ на събитията.

„Тѣзи хора (казацитѣ) се отличаватъ съ необикновенна стремителностъ въ действията си, съ рѣдка смѣлостъ при движенията; тѣ сж направили за славата на Русия повече, отколкото редовната руска армия.

„Всѣки день ги виждахме въ видѣ на огромна завеса, покриващи хоризонта, отъ кждето се отдѣляха смѣли групи и приближаваха до самитѣ наши линии; когато се развърщахме и хвърляхме въ атака, като приближавахме тѣхнитѣ линии, тия групи изчезваха като въ снѣгъ; следъ известнo време се показваха отново на хоризонта, отново ни за-

страшаваха, ние отново повтаряхме маневъра, но сжщо безъ успѣхъ.

„По такъвъ начинъ, една отъ най-добритѣ и храбри конници, каквато се е виждала, се изгощаваше въ действия съ хора, каквито тя считаше за недостойни (рицарски предразсѣдъци Б. А.) по отношение на себе си, но които бѣха въ сжщото време истински освободители на отечеството си.“

Ще добавя само, че сжщитѣ предразсѣдъци, погрѣчиха на руситѣ, кждето се роди „лавата“, да я проучатъ, възприематъ за регулярната си конница и да извлѣкатъ всичката полза отъ нея. Това стана едва 100 години по-късно, въ 1914. год., Свѣтовната война потвърди съвременността и днесъ и тя биде въведена подъ понятието „комбинированъ бой“ въ цѣлата руска конница, а отъ тамъ, проиникна и въ други страни.

Ето примѣри за пакостното влияние на предразсѣдъцитѣ и пренебрегване историческата на конницата.

III. Характеристика на гледищата презъ епохата на нарѣзното оржие, — съвременни схващания.

А. Периода до Свѣтовната война (1914 г.)

Прочуването на този периодъ ще ни позволи да проследимъ и обхванемъ гледищата, които господствуваха въ конницитѣ на разнитѣ страни презъ това време и влиянието, което сжщитѣ указвали върху действията на конницата презъ периода на Свѣтовната война.

А най-главно, ще може да се проследи, какъ повлиянието на поукитѣ отъ тази война, еволюираха гледищата върху действията на конницата до днесъ.

Най-поучителни моменти презъ поменатия периодъ сж: — войната между севернитѣ и южнитѣ американски щати;

— Франко-Пруската война;

— последнитѣ години, предшествувачи Свѣтовната война — 1905 — 1914 година.

— Свѣтовната война (1914 год.) и

— отъ Свѣтовната война — до днесъ.

Б. Американската война (1860 — 65. година).

Действията на конницата презъ тази война създадоха епоха въ нейната история, а бойната ѝ доктрина се възкресява въ точностъ днесъ въ конницата на Русия и други страни.

Липсата на предразсѣдни традиции даде свобода и широта на военната мисълъ да извлѣче отъ историята она началата за борба на конницата, които изразяватъ сжщността на нейната ролъ. При това се взимаше предъ видъ напредъка на военното искусство, въоръжение и техника. И тукъ все пакъ не мина безъ увлѣчения, безъ връщане къмъ гледища отъ много далечни епохи — резултатъ отъ надценяване на огнестрелното оржие. Толкова, обаче, сж по-ценни поукитѣ, защото отъ дветѣ противоположни

становища по действията на конницата, — онова у северяните и другото у южаните, се подчерта още веднажъ де е истината, *правилното гледище*. Може да се каже, че поради особените условия на бойните театри, благодарение погръбната бойна доктрина у конницата на северяните, войната продължи изlishно дълго време. Едва когато последните прозрѣха заблудата си, когато възприеха доктрина на федералната конница и успѣха да подготвятъ и възпитатъ своята такава въ новия духъ, войната можа да бѣде приключена.

И, действително, у северяните конницата била *добро-волческа*. Въпрѣки огромните материални сръдства, съ които разполагала, липсвали подготовка и възпитание на конницата, предназначена за такива сериозни изпитания, каквито имало въ борбата между северните и южните щати. Липсата на вѣра за действия въ коненъ строй направила щото конницата на северяните, подъ влиянието на усъвършенстваното огнестрелно оръжие, да възприеме доктрината за действия на тая отъ XVI столѣтие, т. е. да се *избѣгватъ ударитѣ въ коненъ строй и да се среща атаката съ огънь отъ коня*. Тѣкмо съ противно схващане се явила конницата у южните, чийто идеологъ, Стюартъ, е единъ отъ бележитите конни водачи въ ново време. Доктрините на чала, по които Стюартъ възпитавалъ и подготвялъ своята конница, се свежатъ къмъ следните формули:

— *действията на конницата иматъ характеръ на изненада, — абсолютна или относителна, т. е. да не се губи време за разузнаване, а да се използва положението на среща, за да се пристѣпи направо къмъ решително, — нападателно действие*;

— *действията на конницата се изразяватъ въ мощни удари, въ коненъ строй, като въ никакъвъ случай не се прибѣгва до огнестрелното оръжие отъ коня*;

— *огнестрелното оръжие служи на конницата, при нужда, само да си подготви условията за удари въ коненъ строй*.

Последното отъ тия начала е най-сжественното отъ идеологията на Стюартъ. Долавя се, че за пръвъ пжтъ въ епохата на огнестрелното оръжие се възкресява началото, прилагано отъ източните конници презъ сръдните вѣкове, — *начало на комбинирания бой, така както и днесъ се формулира*.

Естествено и организацията на конницата у южаните била негодна да позволи напълно осществяването на такава бойна доктрина. Такава организация *сжщо е първа по рода си* следъ въвеждането на огнестрелно оръжие. И, действително, за пръвъ пжтъ цѣлата конница била въоръжена съ *сабли, карабини и пистолети*. Освенъ това, на

бригада отъ 2—3 конни полка се придаватъ 4—6 конни оръдия. Това е организацията при началния периодъ на наръбното оръжие и използването на картечниците. А въ 1914 год., при масова артилерия, картечници и скорострелно оръжие, на конна дивизии отъ 6 конни полка се придаватъ само 8 оръдия. Още у Петъръ Велики нормата на конната артилерия била 3 оръдия на коненъ полкъ при далечина на изстрела 500 крачки.

Днесъ нѣкои биха пожелали да ни убедятъ, че тогава не *огневите сръдства били въ услуга на конницата, а конницата — прикритие на тия огневи сръдства*.

По такъвъ начинъ виждаме, че при Стюарта напълно се осжествява идеята за универсалностъ въ действията на конницата, т. е. да и се даде възможностъ за разрешаване на всички възлагани задачи на бойното поле или самостоятелни такива.

Още повече се осжествява тази универсалностъ чрезъ придаване къмъ конните корпуси яздяща пехота, качена на мулета. Така организирана, конницата *била въ състояние да сломява материалната сила на пехотата и да си подготвя сама ударитѣ въ коненъ строй*.

Всички действия на Стюарта носили ясенъ отпечатъкъ на схващанията му за конния бой, схващания, които, както споменахъ, *едва днесъ се възкресяватъ въ пачностъ*. Единъ рѣдъкъ примѣръ въ историята на конницата ще ни илюстрира началата проповѣдвани и прилагани отъ Стюарта. Това е боятъ при ж. п. станция „Бренди“ — 9. юний 1863. г.

Боятъ се водѣлъ съ разузнавателна целъ между единъ отрядъ северяни, подъ командата на генералъ Плизантонъ (9,000 конници 3,000 пехотинци, 6 батареи) и генералъ Стюартъ, заемащъ съ корпуса си ж. п. ст. „Бренди“ (22 конни полка, 4 батареи, дружина пехота — всичко 10,000); мѣстността е хълмиста и гориста. Стюартъ билъ изненаданъ на бивака си рано на 9. юний отъ Плизантона и загубилъ частъ отъ артилерията си; отдѣлни полкове, обаче, успѣли да се организиратъ, да се спешатъ и да задържатъ най-упорито важните височини.

Започналъ пеша бой отъ дветѣ страни; линиите се удѣлжили; на северяните прииждали покрпления — пехота, а конни колонии се появили и отъ къмъ тила на Стюартъ. Северяните, действащи въ духътъ на доктрината си, вмѣсто да използватъ изненадата и *нанесатъ конни удари, се спешили и завързали огневи бой*. — Това позволило на Стюарта да групира отъ незастрашените мѣста конна маси и съ тѣхъ да извърши частни конни атаки срещу *най-спокойните участъци* и да спечели пространство около себе си. Съ такива атаки Стюартъ отнелъ една конна батарея, спечелилъ време, събралъ почти всичките си полкове. Привежда ги въ редъ и къмъ 5 ч. сл. пладне схваща, че *моментътъ за обща атака е изпльзъ*. Пѣлата конна маса се

понесла въ конна атака, поддържана отъ най-честъ артилерийски огънь; стремителността била такава, че пробива дѣсна неприятелски флангъ и обръща Плизантона въ бѣгство къмъ р. Рапахонокъ. Въ боя, отъ двѣтѣ страни взели участие около 20,000 конници.

За пръвъ пѣтъ въ историята конницата води комбина нованъ бой въ пълната смисълъ на думата отъ сутринъта до 5 ч. сл. пладнѣ. Стюартъ, идеологътъ на конния бой, най-търпеливо подготвялъ условията за такъвъ чрезъ ос-новно ангажиране. Въпрѣки огневото превъзходство на противника, той създаде моментъ и съ цѣлата си конна маса се навърля върху му, като го принуждава къмъ общо отстъпление. Ако е действувалъ изключително спешно, вѣроятно, Стюартъ би билъ плененъ до вечерята съ цѣлия си отрядъ.

Този исторически примѣръ трѣбваше да служи като моделъ за боя на конницата презъ всички последващи периоди, като организацията следи зорко за развоя на оружieto, техниката и има за основа даннитѣ на численото отношение отъ 1861.—65, г. като минимална граница. Това било взето предвидъ отъ южанитѣ, когато се готвили да воюватъ и използватъ конницата като родъ оружие за ре-зультатни резултати. Това трѣбвало да има предвидъ и организацията до 1914. год., ако бждещитѣ главнокомандующи сж смѣтали да си послужатъ сжщо съ коннитѣ маси въ по-соката на главното усилие и ударъ. Сжщитѣ начала трѣб-ва да се иматъ предвидъ и въ бждеще, ако общата бойна доктрина изхожда отъ сжщитѣ начала.

Изучвайки Американската война, долава се, че граматната ползотворна дейность отъ конницитѣ на двѣтѣ страни се дължела на обстоятелството, че на чело на конницитѣ за-стнали талантили кавалеристи — водачи, които безъ пред-разсждѣци правили вѣрна преценка на положението на ог-нестрелното оружие. Знаейки отъ историята целитѣ, за кои-то е създадена и сжществува конницата като родъ оружие, кжде е мощта ѳ, при усвѣршенствувано огнестрелно ор-жжие, сжщитѣ намирали действителни срѣдства, за да про-яви тя напълно своята стихийна мощъ — коннитѣ удари. Тия срѣдства сж:

- граматни конни маси (корпуси до 15,000 човѣка);
- въоружение: карабина, сабля, пистолетъ;
- конна артилерия (4 — 6 орджия на 2 — 3 конни полка) и

— фанатично възпитание и подготовка за коненъ бой. Огнестрелното оружие и картечницитѣ не били въ съ-стояние да спратъ тия маси. Северянитѣ, привърженици въ на-чалото на огневия бой отъ коне, били бити всѣкога, до ка-то на свой редъ успѣли да усвоятъ догмитѣ на Стюарта за боя на конницата. Самата продължителность на войната

позволила на конницата имъ да добие нужната такти-ческа подготовка, но цѣлата тази школа струвала много скжпо.

В. Периода на Френско-Пруската война (1870—71. г.)

До като така правилно се схващалъ въ Америка въп-росътъ за конния бой и съответната организация на конни-цата, нека видимъ какъ сжщиятъ въпросъ се развивалъ въ Западна Европа следъ Наполеоновата епоха. И германската и французката конници се възпитавали за борба въ духа на Наполеона, но не били съответно организирани, за да могатъ да действуватъ въ този духъ следъ 40 години, при нарѣзното оружие, при картечницитѣ и при коренната разлика въ тактиката на пехотата. Предразсждѣчнитѣ традиции и тукъ изиграли пакостна роль, за което свидетелствуватъ схва-щанията за конния бой и организацията на конницата въ Аме-рика и Европа презъ единъ и сжщи периодъ. Отъ Амери-канската война не били извлѣчени никакви поуки и едва ли биха могли такива да се вкоренятъ, поради кжсото вре-ме до избухването на новата война. И тукъ, както и при Фридрихъ, сжщността на Наполеоновитѣ гледища не били разбрани. Да разгледаме все сжщия въпросъ — какъ при нарѣз-ното огнестрелно оружие, картечницитѣ, новата тактика на пехотата презъ тази война се смѣтало да се слюмява съп-ротивата на пехотата или на конницата Най-напредъ вмѣсто масовото групиране, както това проличава непрестанно отъ Фридрихъ до Американската война включително, тукъ като най-голѣмо организационно съединение се считало конната дивизия отъ 4-6-9 полка. Ясно е, че елементътъ „маса“ липс-валъ, а безъ него последихме, че моралнитѣ погромъ надъ съвремененъ противникъ е проблематиченъ. Вмѣсто въорж-жение, което да ѳ позволява разрешаване на всички задачи (и на бойното поле и самостоятелни такива), ние сме предъ положението, че само драгунитѣ и хусаритѣ били въорж-жени съ сабля и карабина, а кирасиритѣ и уланитѣ, т. е. около половината отъ цѣлата конница — само съ сабли и пистолети. Значи, началото за универсалность въ действията, осжществено така идеално и дало такива блестящи резул-тати въ Америка, тукъ нито било пълно, нито пъкъ може да се смѣта, че такава организация съпада съ Наполеоновото гледище. Видѣхме, че Наполеонъ проучвалъ сериозно въп-роса по даване срѣдства на конницата си за самостоятелни действия и, поради липса на органически принадлежащи ѳг-неви срѣдства, той пишелъ на своитѣ маршали „Подкрепяйте конницата си при разузнаването съ лека пехота и артиле-рия, тогава нѣма да има прѣчки за нея“. Тази мисълъ,

трѣвало правилно да бжде разгълкувана на времето си и да добие таквъ организационенъ изразъ, следъ 40 години. Конна артилерия нѣмали *всички дивизии*, а колкото имало такава, не била въ пропорция поне на оная въ американската конница, а до 6 оръдия на дивизия. Тази несвършена организация била резултатъ на тѣсно, несвършено сващане въпроса за боя на конницата. По таквъ начинъ и дветѣ конници не били въ състояние да действуватъ комбиновано въ широкъ мащабъ чрезъ пеши и конни боеве, както американската конница, а бивали принудени да *изчакватъ само моменти за намѣса или да извършватъ конни атаки мимо всѣкакви благоприятни условия*. При самостоятелнитѣ разузнавателни задачи, германската конница чувствувала безсилието си и действувата ѝ носили предпазливъ характеръ. Ако, въпрѣки това, сжщата имала успѣхи, тѣ се дължели на пасивността у французката конница. Отъ тази война все пакъ необходимо е да се разгледатъ нѣкои примѣри, отъ които ще проличи, че действията на конницата създавали морални потрѣсения и имали решаващо значение, както и въ много ранни епохи, въпрѣки толкова непълнотите въ докрината и организацията. *Таквъ примѣръ сж действията на пруската конница на 16. августъ — атаката на бригадата Бредовъ и атаката на 6. конна дивизия.*

Атаката на Бригата Бредовъ.

На 16. августъ 1870. год., поради погрѣшна преценка за движенятия на Базенъ отъ Мецъ, нѣмското командование насочило за този день корпуситѣ въ по-западнот направление отъ колкото въ действителностъ се намиралъ Базенъ. По този начинъ къмъ 10 ч. срещу цѣлата армия на дивизии (необединено командуване). Корпусътъ заелъ къмъ пладнѣ с. Фламини. Базенъ пристига въ Резонвилъ и бързо насочва III и IV корпуси къмъ дѣсния си флангъ. За спечелване на време и спирание на пруситѣ, заповѣдалъ на една конна бригада отъ улани и кирасири да атакува. Атаката била погрѣшно организирана, но кирасиритѣ се врѣзали въ пруската пехота, достигатъ артилерийската линия, изсичатъ частъ отъ прислугата, но контраатакувани отъ 2 хусурски полка, тѣ отстъпватъ като увличатъ съ себе си и пехотата на 2. французки корпусъ.

Пруската бригада се врѣзва на свой редъ въ отстъпващата французка пехота и пленява една батарея, настига атака ескадрона отъ конвойа си. На французитѣ пристигатъ нови корпуси и 3. пруски корпусъ е принуденъ да огъне лѣвия си флангъ, 6. французки корпусъ преминава въ решително настѣпление. Пруската пехота не издържа и започва

безредно отстъпление. Авленслебенъ схваща, че за да уреди пехотата си, трѣбва да се уничтожатъ французитѣ батареи при римския пжтъ, но за цѣлта не разполагалъ съ други сръдства, освенъ конната бригада Бредовъ, комуто и заповѣдалъ *„да застави французитѣ батареи да замлѣнатъ“*. Бригадата брояла 6 ескадрона. Подъ най-силенъ огънь тя се нахвърля върху французитѣ маси, достига артилерийската линия, изсича прислугата и върговетѣ, а втората артилерийска линии обръща въ бѣгство; атаката е спрѣна отъ французката конница, появила се отъ всички посоки (2 конни дивизии); следъ ржкопашни схвадки, прускиятъ ескадрони си пробиватъ пжтъ къмъ изходната си линия. Французкиятъ 6. корпусъ е спрѣнъ. Атаката му е отмѣнена, въ очакване на нова атака отъ пруска конница. Пруската пехота е уредена и се задържа на позициитѣ си. Боятъ се поддържа само отъ артилерията.

Атаката на 6. пруска конна дивизия.

На лѣвия пруски флангъ пристигатъ 38. пех. бригада), а на дѣсния французитѣ флангъ — 2 корпуса. Боятъ започва отъ ново. Лѣвиятъ пруски флангъ е скоро въ отстъпление, като единъ цѣлъ пехотенъ полкъ е уничтоженъ. Французитѣ очакватъ приближаването на 2 кавалерийски дивизии за решение на боя. Частъ е 6 следъ пладнѣ. На пруската конница (6. конна дивизия) се заповѣдва да атакува на *всѣка цена* французката пехота. Дивизията се понася и първия ударъ се стоварва върху 13. французки линейенъ полкъ, който билъ пометенъ. Съседниятъ 57. пех. полкъ се съзема и урежда. Появяватъ се две французки конни бригади (Легранъ и де-Фратъ). Пруската конница се събира и насочва срещу французката. Подъ грамаденъ облакъ отъ прахъ става жестокъ ударъ на дветѣ конни маси (5000 конника). Французкиятъ генералъ Монтегю е раненъ и плененъ, а генералъ Легранъ убитъ. Французката конница отстъпва на северъ, а пруската е господарка на цѣлото плато, северно отъ шосето Мецъ-Вердюнъ.

Прускиятъ лѣвъ флангъ е спасенъ, французкиятъ дѣсенъ флангъ е спрѣнъ окончателно; пристига 8. пруски корпусъ. Базенъ е принуденъ да се затвори въ Мецъ.

Резултатитѣ отъ действията на конницата презъ този день сж отъ грамадни стратегически послѣствия за цѣлата война. Поуката отъ този примѣръ е въ сила и за днешнитѣ времена, а именно — *граничитѣ на моралното потрѣсание отъ коннитѣ удари сж неопредѣлени и никога теоритическиятъ предположения не трѣбва да спиратъ една намѣса на конницата, а всѣкога трѣбва да се търси случай за такава*. Често пжти едно постигнато мѣстно потрѣсение у про-

тивника може да се разрази върху цялостта на една операция. Тамъ е и тайната за моралното въздействие на конницата като родъ оръжие, на което се гради нейната главна роль.

Изложениятъ примѣръ показва още, че на бойното поле е имало и ще има всѣкога моменти, които да налагатъ конни масови удари за постигане решителни резултати.

И действително, 50 години следъ атаката на Бредовъ, на Източния фронтъ, презъ Свѣтовната война, 7 ескадрона отъ 13. конна руска дивизия (генералъ Калединъ), чрезъ стремителенъ коненъ мзсовъ ударъ, спрѣха настѣплението на цѣли две австрийски пехотни дивизии, обхванали и застрашаващи най-сериозно лѣвия флангъ на армията на генералъ Брусилловъ (30. августъ 1914. год. операцията „Гродекъ“). Останалитъ седемнадесетъ спешени ескадрона отъ същата конна дивизия не можаха да спратъ настѣплението на поменатитъ пехотни дивизии преди конната атака. Въпросътъ се свежда днесъ повече къмъ начина, по който трѣбва да се организиратъ тѣзи удари за въ бѣдеце. Организацията на конницата, обаче, въ 1870. год. не позволявала другъ начинъ на действие, освенъ тия по подобие на ударитъ отъ конницата на Наполеона. Но видѣхме сѣщо, че Стюартъ бѣ създавалъ вече съвременния образъ на коннитъ удари, когато липсватъ специално благоприятни условия за другъ начинъ на действие.

В. Периода отъ 1870. г. до надвечеривто на Свѣтовната война — (1914. г.).

Може да се каже, че за Западна Европа XIX вѣкъ завърши съ поуки важни за начинитъ на действията на конницата, извлѣчени, главно, отъ Франко-Пруската война. Естествено е, че такава основа за нови схващания не бѣше благоприятна за нова, по-правилна бойна доктрина. Въ Америка не спорѣха, защото нѣмаше причини за това. Както вече видѣхме, тамъ правилната съвременна бойна доктрина и организация позволяха на конницата да изиграе напълно своята историческа роль. Обаче, въ Европа поуки отъ войната въ 1870. год. бѣха неправилно разбрани. Поради това, че въ повечето случаи конницата биваше безсмислено жертвувана (Фрейшилеръ, Морсборнъ), че нито нѣмското, нито французкото командване можаха да организиратъ сраженията, като използватъ напълно конницата си, — се започваха безкрайни спорове върху въпроса за фалита на конницата. Това се отдаваше на прогреса въ оръжието, а не — на неотнасянето напълно критически върху поуки отъ историята на конницата презъ последнитъ епохи.

Въ такива спорове изминаха годинитъ, презъ които конницата живѣеше съ неизяснено разбиране нейната истинска мощъ и съ доктрината за боя ѝ. За да се схване по-ясно какви бѣха гледищата за бѣдецитъ действия на конницата, ще разгледаме схващанията, които господстваха въ конницитъ на Франция, Германия и Русия.

Франция. Еволюция на доктрината по въпроса за пешия бой

Относително действията на конницата на бойното поле, спороветъ въ литературата и въ парламента обхващаха, главно, двата въпроса — *пешия бой на конницата* *ще бѣде ли нормалниятъ ѝ начинъ за действие, като конния бой е изключение или послѣдитъ е запозилъ всичко?* *си значение и възможност за приложение?* За установяване на правилни гледища прѣчеа и предразсѣдцитъ. Сериозни гласове се отправяха къмъ конницата, да разбере еволюцията въ тактиката на другитъ родове оръжия, оная на самото оръжие и искаха отъ конницата да възприеме и тя най-подходящия начинъ за действие. Конницата, обаче, организирана по традиции на тежка и лека, смѣташе да запази това подѣление и сжщността на действията си, като съ това се прѣчеше за прилагане началото на универсалностъ. Въпрѣки това, обаче, гледищата за пешитъ действия на конницата, поне по идея, си пробиваха непрестанно пжтъ. Идеологътъ за пешитъ действия на конницата бѣ генералъ Негрие, но и той признаваше, че въ бѣдецитъ сражения, както и въ минилитъ, *ще настѣпни всѣкого периодъ, когато решението ще зависи отъ внезапно мощно — морално потрѣсение, предизвикано отъ наводняване бойното поле съ маса ескадрони.* Генералътъ се позоваваше на доклада на фонъ деръ Голцъ вечерта, следъ Вионвилъ: „Силитъ намаляваха непрестанно съ напредването; бойнитъ припаси се привѣршваха; много офицери бѣха излѣзли отъ строя. Тогава началницитъ, които ржководѣха, се питаха съ безпокойство — *както би станало, ако върху фланга им се появѣше и мнѣше като ураганъ една конна маса? Тя би помела, безъ усилия, всичко, което бѣ останало като пехота.*“

Сжщнитъ въпросъ не си ли зададе съ още по-голъмо безпокойствие и английскиятъ главнокомандуващъ Френчъ, следъ боя при Монсо въ 1914. год?

Влияние на маневритъ. Тия спорове прѣчеха на конницата да извлѣча всичката полза отъ общитъ занаяти — голѣмитъ маневри. Критикитъ на есеннитъ маневри презъ 1908. год. отказаха на конницата възможността за действие въ коненъ строй. Презъ голѣмитъ маневри въ 1910. г., когато за пръвъ пжтъ взеха участие аероплани въ по-голъмо количество, узна се отъ последнитъ за мѣстоположението

на единъ голѣмъ щабъ на противната страна. Конницата извърши набѣгъ, атакува и пленява щабъ. Това действие бѣ съпроводено съ доста ирония, обаче войната показа, че всичко е възможно, даже и по отношение на противникъ, че какъвто сж германцитѣ и че времената на Стюарта не сж минали. И, действително, презъ септемврий 1915. год. 5. французка кавалерийска дивизия извършва набѣгъ въ тила на 1. германска армия и между другитѣ трофеи, на 8. септемврий, при Ла-Форте су-жаръ, щѣше да плени цѣлия щабъ на армията заедно съ фонъ Крукъ, но ги спаси хладнокръвieto на шофьора.

Въпросътъ за конния бой.

Конниятъ бой въ Франция продължаваше да се схваща по началата на миналитѣ епохи, а не въ духа на понятата „комбиниранъ“, както вече се приложи въ Американ-несъвременни. Понятията за „линии“ се разбираха както при Фридриха.

Не можа да бжде възприето и началото за бойни редове отъ единици, развъртатъ се не въ обща дълбочина, а долепени една до друга, за каквито редове се бѣха появили вече гледища въ литературата и каквито формации, между впрочемъ, сж типътъ на днешния боенъ редъ за голѣмитѣ конни единици почти въ всички армии.

Официална доктрина.

Следъ такива спорове въ французката конница се установи официалната бойна доктрина изложена въ:

- Правилника за маневриранята отъ 1912. год.;
- Правилника за бойната служба — отъ 1913. год.;
- Инструкция за употреблението на голѣмитѣ единици — отъ 1913. год.;

Сжщността на тази доктрина бѣ:

— Конницата взема участие въ боя. Тя всѣкога ще играе важна роль. Тя е родъ оржжие за изненада и къмъ края на периода отъ криза, нейната намѣса може да бжде решителна. Конницата мощно сътрудничи за използване на успѣха. Само незабавното и ожесточено преследване ще й позволи да достигне търсения резултатъ, т. е. унищожение на противниковитѣ сили.

По принципъ разнитѣ задачи, които може да изпълнява конницата презъ време на боя, *предполагатъ конния бой като главенъ начинъ за действие, най-годеиъ за добиване решителни резултати.*

— Увеличение на моществото на огъня дава възможностъ на една смѣла конница да се намѣсва въ боя съ по-

вече полза и по-често, отколкото въ миналитѣ епохи; *необходимо е само конницата да желае да намира такива случаи.*

— Конниятъ бой се решава въ една схватка чрезъ сабленния и пикови удари.

Конницата трѣбва да гледа на използване огъня не само като на отбранително сръдство, но като на такова, което увеличава настѣпателната ѝ сила, като ѝ позволява да атакува или пробие чрезъ огънь всѣкогъ, когато не може да извърши това чрезъ конно действие.

Отъ всичко цитирано, като най-ценно трѣбва да се подчертае, че правилницитѣ *санкциониратъ спремѣжъ за действие на конницата съ всички сръдства (огнени и хладно оржжие), до постигане решителни резултати и това е най-свърменното въ цѣлата доктрина.*

Обаче, въпрѣки всички непълноти и несъвременности, ако сжщата доктрина бѣ проникнала дълбоко въ разбиранията на командния кадръ и ако организацията бѣ дала възможностъ за приложението ѝ, можеше да се допуска, че резултатитѣ отъ действията на французката конница презъ време на войната биха били други. Следъ войната, за да оправдаятъ слабитѣ резултати, постигнати отъ тѣхната конница презъ 1914. год., французитѣ намиратъ причината въ тактиката на германската конница, която отбѣгвала французката и се криела задъ пехотата. По такъвъ начинъ французката конница, организирана за коненъ бой, въ предвиджане на такъвъ съ германската, считала, че не може да се бие при новитѣ условия.

Видѣхме, че по доктрината ѝ не можеше въ никой случай да се схваща, че ако противниковата конница избѣгва конния бой, то французката такава да се счита безпоща или да бездействува.

По право би могло да се запита: дали организацията на французката конница е позволявала приложението на така формулираната бойна доктрина? На този въпросъ може да се отговори отрицателно.

И действително, видѣхме, че новитѣ правилници искаха отъ конницата непрестанна намѣса въ боя, да гледа на огъня си като на сръдство, увеличаващо настѣпателната ѝ годностъ, като позволява атака или пробивъ съ огънь, *всѣкога, когато не може да достигне сжщата целъ чрезъ конно действие.* Какви сръдства предоставяше за това организацията въ разположение на конницата? Ще приложимъ сжщия мащабъ, по който извършвахме преценката отъ Наполеоновата епоха насамъ. Най-напредъ — по отношение на елемента маса — начало неизмѣнно и за въ бждеще, защото се налага отно-

во и при конния бой и при пеши действия всъкога, когато се цели решително усилие. — Какво бѣ направено въ Франция? Най-големата конна единица бѣ *дивизията*. Французитѣ твърдятъ въ тѣхната литература, че били изненадани отъ организацията на германската конница въ корпуси, като че ли такова обстоятелство може да служи за оправдание на непредвидливостта или на погрѣшностъ въ схващанията. Въ действителностъ това твърдение не е точно. Въ релятивитѣ за действията на конния корпусъ Сорде се казва, че формирането на 1. коненъ корпусъ било предвиджано по мобилизационния планъ № XVII. Въ него още на 7. II. 1914 год. се опредѣлялъ и съставътъ на корпуса: — 1. 2. и 3. кавалерийски дивизии. Въ сѣщото време му се опредѣляли всички първоначални задачи на война. Значи, за въ мирно време се предвиждаха като най-големии конни единици — дивизии, а за война — корпуси отъ по 3 дивизии. Като се има предвидъ, че още при Наполеонъ имаше корпуси отъ по 3 конни дивизии съ 6 конни батареи, не може да се счита, че организацията отъ 1914. год. бѣ разрешила *съременно* въпроса за елемента маса въ конницата. Въ Американската война видѣхме сѣщо грамадни конни маси. Франко-Пруската война показа сѣщо необходимостта отъ тѣхъ. На Западния фронтъ презъ 1914. год. скоро съзнаха сторената грѣшка отъ неспазване не само поуки отъ миналото, но и отъ нарушение на идеитъ въ плана на войната и още презъ м. октомврий 1914. год. и двѣтѣ страни формираха „групи конни корпуси“, въ съставъ отъ 2 - 3 конни корпуси. Но знаеетъ, че още Наполеонъ събираше маси отъ по 5 конни корпуси. Ако тия групи „корпуси“ въ посочения съставъ можеха да се считатъ като задоволяващи началото за „маса“ при почване на войната, то осъществяването на „масата“ презъ м. октомврий не можеше да се счита за правилно, защото кризата бѣ изживѣна. И ако се искаше създаване на новъ обратъ въ развоя на операциитѣ, налагаше се образуване на маси чрезъ съсрѣдоточаване на всички разполагаеми конни части.

Явствува, че по отношение елемента „маса“, организацията отъ 1914. год. бѣ погрѣшна още отъ мирно време. Грѣшка се извърши и въ самото начало на войната. Въмѣсто да се създадатъ веднага „групи корпуси“ или „конни армии“ (понятие отговарящо и на грандиозността на борбата), въ решителната посока за действие се насочи само 1 коненъ корпусъ въ съставъ отъ 2 дивизии (фактически) Тази грѣшка се признава днесъ отъ всички,

По отношение елемента „огнева мощъ“, въпросътъ сѣщо не бѣ съременно разрешенъ. Конната дивизия имаше органически едно конно-артилерийско отдѣление отъ 2 батареи (непосрѣдствено преди обявяването на войната — 3

батареи), т. е. 12 орджия на конна дивизия. Известно ни е, че съотношението въ Американската война, преди 50 години, бѣ 6 орджия на конна бригада отъ 2—3 полка, при Петъръ Велики пропорцията бѣше 3 орджия на коненъ полкъ, като при това се проповѣдваше само конно действие. Като се вземе предъ видъ и несравнения напредѣтъ на орджияето, количественото му състояние, доктрината за боя на конницата, явствува, че даже безъ да се иска изправление въ гледищата относително промѣнитѣ, които биха се наложили, за презъ самото траене на войната, а се придържаха само до поуки отъ миналото, количествата на орджията въ конната дивизия трѣбваше да е най-малко 18, като не говориме за калибритѣ.

Правилницитѣ повеляваха, щото конницата да се ангжирва основно въ пеши действия всъкога, когато не може да действува по другъ начинъ, а конницитѣ нѣмаха нито ножове на карабинитѣ си, нито окопентъ инструментъ.

Явствува, че организацията на конната дивизия *не бѣ съвременна и не бѣ нагодена да позволи прилагането на доктрината за боя на конницата*, опредѣлена отъ правилницитѣ.

Какво представлява конниятъ корпусъ? Съединение на кавалерийски дивизии при неспазени организационни начала за такива голѣми единици, т. е. корпусътъ не разполагаше съ никакви части и служби вънъ отъ състава на дивизиитѣ. Следователно, той не бѣ въ състояние да подпомогне дивизиитѣ си, а се явяваше само като регулаторъ на действията имъ. Понеже корпусътъ не съществуваше като мирно-временна кавалерийска единица, още по-ясно ще изтъкне, че въ началото на войната, очакванитѣ резултатище бѣдатъ задоволителни. За противното липсваше опитността у старитѣ кавалерийски началници за командване на такива голѣми единици. Достатъчно е да се спомене, че на голѣмитѣ маневри, презъ 1908. год., когато за пръвъ пжтъ се формира коненъ корпусъ само за маневритѣ, командирътъ му, генералъ Шабо, при изпълнението на оперативна задача, бѣше организиралъ подхода на корпуса само въ една колона и провали действията му предъ незначителни противникови съпротиви. Но даже и опитностъ отъ маневри липсваше, понеже не на всички такива се формираха конни корпуси.

Така организирана и съ така формулирана доктрина, французката конница се намѣси въ борбата презъ 1914. г. Следъ като се подчертаха неплътнитѣ въ организацията и доктрината, естествено е да се зададе въпроса — на какво се дължеше отбелязаното несвършенство? Дали не на неправилни схващания по отношение прѣчикитѣ, които конницата имаше да сломява при изпълнение на бойнитѣ си задачи? На този въпросъ може да се отговори като се

подчертае, че пропуският въ организацията на французката конница до войната 1914. г. се дължаха на сжити причини, на които се дължеше и несъответната на нуждите организация на цълата французка армия, както признава и генерал Вайгандъ, подчертаващъ, че и пехотата не може да се похвали, какво въ началото на войната е била на желаната висота. И ней почти липсвали картечници, окопентъ инст-рументъ, тежка артилерия и пр. А причинитъ за такава по-ложение, споредъ менъ, бѣха:

— *Политическиятъ строежъ въ Франция* — множество-то политически партии въ борбата си демагогствуваха съ армията, създаваха прѣчки за организацията, а социалдемо-кратитъ влияеха разрушително и отнемаха много време за борбата.

— *Разюзданиятъ парламентаризъмъ*, който позволяваше на всѣки народентъ представителъ, съ съмнителна компетент-ностъ въ повечето случаи, да проваля и най-полезнитѣ проекти. И действително, фактъ е, че следъ като пра-вительствата промѣниха организацията на конницата, срока на служба, съотношението между самосто-ятелната и войскова конница и пр., трѣбваше отново едва презъ 1913. г. се възстановяватъ минали положения и бавно да се получаватъ нови придобивки. Обаче, бѣше кѣсно. Въ парламента презъ 1913. г. народнитѣ представи-тели разискваха върху значението на конницата, нейната доктрина — пеши или конентъ бой, срокъ на служба, на организация на голѣмитѣ конни единици, предѣлна възраст на командния съставъ и пр. и пр. Ясно е, че при такава положение напредѣтътъ е бавентъ.

— *Кариеризмътъ въ висшия командентъ съставъ* — Дъл-гиятъ мирентъ периодъ, раздѣлянето на офицерския кор-пусъ въ конницата на благородни и на такива отъ обик-новенно произхождение, съ последствията по отношение напредването въ старшитѣ чинове и длѣжжности, бѣха добра почва за засилване на кариеризма въ най-широки размѣри. Отъ тукъ схоластуване по всѣчки въпроси въ връзка съ организацията на конницата, приемане да се командва съ всѣкава организация, разчитайки, че конницата е родъ оружие за бездействие, на който всѣки пѣтъ може да се намѣрятъ оправдателни мотиви. Това различие въ офицер-ския корпусъ бѣ причина за предразсждѣци, които вирѣха и въ самото начало на войната. Както вече се спомена, доктри-ната бѣ доста правилно формулирана относно пешитѣ дей-ствия на конницата. Обаче, тя дойде доста късно. На-саждаше се въ кавалерийската апликационна школа, поста-вена на едва ли е възможно по сполучливи начала. Но и тамъ, дори въ 1909. год., т. е. 5 години преди Свѣтовната война, можеше да се констатира съ какви недостатѣчни

познания върху пешитѣ действия идваха офицеритѣ да пре-минаватъ курса на школата. Най-обикновени разкази на офи-цери отъ африканската конница, имали възможността да влизатъ въ незначителни схватки съ „мароканци“ между отдѣлни ескадрони, имаха най-авторитетно значение.

Тази школа успѣ да подготви отлични младши офицери и ескадронни командири. Сжитѣ проявиха образцови действия презъ маневренния началентъ периодъ отъ войната. Но сжча-та подготовка не можа да бжде вкоренена у старшия коман-дентъ съставъ. Тамъ вирѣха предразсждѣцитѣ и действията въ началото на войната, които се характеризираха съ *изчак-ване* на моменти за конентъ бой въ най-тѣсна смисълъ на ду-мата. Въ очакване на такива моменти се бездействувахе (Сорде) или пѣкъ се отиваше на явна гибелъ (14. хусарски полкъ).

Такова бѣ положението у французката конница при обявяването на Свѣтовната война. Въ следната глава ще раз-гледаме какъ се прояви сжщата конница презъ войната.

Положение на въпроса въ Гер-мания.

Въ германската конница, подъ вли-янието на поукитѣ отъ войната въ 1870 год. и ония отъ войната въ Манджурия, ле-дищата върху действията на конницата на бойното поле изживѣха борба на литературното по-ле, но борба съ по-ясентъ, по-положителентъ отенткъ кѣмъ една съвременна бойна доктрина. Отъ тамъ и формулировката на доктрината доби яснота и позволи на германската конница да добие надмощие надъ французката. Главно се обсждаше въпросътъ за *значението на пешия бой*. Германцитѣ разбираха правилно поукитѣ отъ войната презъ 1870. г. още презъ самата война. Вече презъ втората и половина, известниятъ идеолгъ на конния бой, генералъ фонъ Шмидтъ, бѣ въорѣжилъ своята конница съ пехотни пушки „Шаспо“ и настояваше, тя да се справя *безъ пехотни подрѣжки* съ задачи, *кавито сж и отнемане на село отъ противника*. Следъ войната, въпросътъ намѣри подрѣжници у най-известнитѣ кавалерий-ски авторитети, като генералитѣ Пеле-Нарбонтъ и фонъ Берн-харди. Най-главното застѣпвано гледище бѣ, *че конницата трѣбва да е въ състояние да води и нападателенъ бой*. Насто-яваха щото пешиятъ бой да се води сжщо отъ голѣми кон-ни маси, както това е нужно и за конния бой. За добива-нето на умение, искаха правилнитѣ да не се занимаватъ само съ пешитѣ действия на ескадрона, а да се разпростра-няватъ и върху пешия бой на голѣмитѣ конни единици, нѣщо, което се осжществи едва следъ Свѣтовната война. Спомена се на друго мѣсто, че въ германската конница се повдигна за прѣвъ пѣтъ въпроса за формациитѣ при конния бой, като се искаха такива на единици, действущаи една до друга. За пешия бой генералъ фонъ Бернхарди искаше сжщия боентъ редъ. За да се поясни, какво бѣ желанието

за възпитанието на конницата въ нападателен духъ и при пешитъ действия, достатъчно е да се отбележи, че имаше стремежъ тя да не се чувства въ голѣма зависимостъ отъ коневодитѣ си при пешия бой. Тази мисль доби изразъ въ формулата: „началницитѣ и конницитѣ трѣбва да знаятъ, че всѣки пътѣ, когато се срещнатъ трѣбва да пешни бой, самъ тактическиятъ успѣхъ ще имъ позволи да на мѣрятъ конетѣ си“.

Явствува, че гледищата бѣха напълно съвременни, но при все това, не намѣриха пълненъ изразъ въ официалнитѣ правилници. Най-пакосното различие бѣ въ формулата: „Конницата не е въ състояние да води продължителенъ нападателенъ пешни бой“. Тази формула, споредъ менъ, попрѣчи и стана причина щото въ доктрината за боя на германската конница да не може да се прозре ясно идеята за комбиниранитѣ действия, сжщността на които е *нападателния образъ на действията*.

По гледищата върху коннитѣ действия сжщитѣ автори бѣха еднородни и категорични относно тѣхната постижимостъ. Слабата страна на тия гледища бѣ, че не изясняваха взаимността между пешитѣ и коннитѣ действия, необходима за създаване условия за конния бой. Тази неяснота не позволи въ Германия конния бой да се схване съ сжщната сполучливостъ, както у американцитѣ. И действително, правилникътъ гласѣше: „конниятъ бой е главниятъ начинъ за действията на конницата.“

За подържане на тази неяснотъ не малко спомогнаха, и тукъ, предрасждѣитѣ. И действително, почти въ края на корпусъ, който произвеждаше ефектни конни атаки, възнасяха смугъ въ разбиранията и не позволяваха бързото изяснение на доктрината. Що се касае до елемента „маса“, при коннитѣ действия сжщо така всички авторитети признаваха абсолютната му необходимостъ, когато се търсятъ признателни резултати. Въ връзка съ този въпросъ, въ гледищата на генералъ Пеле Нарбонъ можеше да се долови идеята за съвременния комбиниранъ бой: „Ако началницитѣ, казва той, умѣятъ да използватъ конната артилерия, картеци и карабини, съвременнитѣ кавалерийски маси позволяватъ, чрезъ спешване на частъ отъ ескадронитѣ, да се комбиниратъ ефектитѣ, аналогично на ония отъ съединението на три рода оржжии“. Обявяването на войната не позволи подобни схващания да бъдатъ уяснени и добиятъ по-определена формулировка.

Все въ германската конница, пакъ въ връзка съ конния бой, се изясни и *съвременното* значение на „линиитѣ“. До тогава, понятието „линии“ се разбираше както при

Фридрихъ Велики, т. е. зависимостъ, която сжществува между нѣколко бойни линии, разположени една задъ друга и предназначени да действуватъ срещу противника по реда, въ който сж разположени. Еволюцията на тактическиятъ идеи искаше да се промѣни такава схващане на „линии“, като се запазваше въ тогавашия смисль само по отношение атаки срещу пехота или артилерия, а за действия срещу конница понятието да се обхваща не въ такава зависимостъ на линиитѣ една къмъ друга.

Тукъ трѣбва да се подчертае, че въ нашия П. О. Д. К. ч. II, именно, не е прокарана тази нова идея за понятието „линии“ при разглеждане бойния редъ и бой срещу конница. Господствува още Фридриховото схващане.

Тази по-голѣма свобода постигната въ схващанията на понятието „линии“, послужи като етапъ за възприемане на началото за конния бой при бойни редове, въ които голѣмитѣ единици (бригади, дивизии) да сж разположени една до друга, като логична последующа фаза отъ тия на приближаване и развърщане. Този боевъ редъ, още тукъ ще подчертая, е сжщиятъ по форма, който е възприетъ днесъ въ болшевишката конница за „комбинования бой“. По такъвъ начинъ за водене на голѣмитѣ кавалерийски единици (дивизии и корпуси) постепенно си пробиваха пътъ началата за водене на голѣмитѣ общи войскови единици (пехотни дивизии, корпуси), което бѣ и напълно съвременно, само че недостатъчно подчертано въ правилницитѣ.

Именно възприемането на това начало, вмѣсто „линейното“, ще подпомогне конния бой и на голѣмитѣ единици днесъ, защото се дава най-голѣма възможностъ за подготвката и развиването му въ голѣмъ стихийенъ масшабъ чрезъ използване действията по външни линии. По рано, когато сръдствата за свръзка не бѣха така свършени, можеше да се срещатъ трудности въ организиране на подобно действие, но днесъ това е напълно и единствено приложимо за конницата, защото най-добре осигурява тактическия успѣхъ,

Такива бѣха въ общи линии гледищата въ Германия по отношение действията на конницата на бойното поле. Що се отнася до официалната доктрина, изложена въ правилника на конницата, то тя бѣ формулирана така.

— „Конниятъ бой е главния начинъ за действие на конницата“.

— При това, обаче, често ще се наложи да бъде допълненъ чрезъ употреба на огнестрелното оржжие въ случаитѣ, когато конниятъ бой не предвещава никакъвъ успѣхъ. Сполучливото съетание на поменатитѣ два начина за боя бѣ съдействието на конната артилерия правятъ конни-

цата годна за самостоятелни действия почти в всички случаи".

Ясно е, че двата начина за борба се разглеждаха като такива, които, прилагани по откълно или съчетано, даваха възможност на конницата да разрешава задачите си, но не подчертаваха взаимното им нормално съчетание при общия бой на конницата за масово ангажиране, както това бѣ при Стоартъ или какъвто е днесъ смисълътъ на „комбинирания бой“.

Да разгледаме и другия въпросъ, който е въ несполучливостта връзка съ онзи за доктрината: — организацията на германската конница даваше ли всички сръдства на конницата, за да е въ състояние тя да изпълнява възлаганитѣ ѝ задачи? На този въпросъ може да се отговори отрицателно. По отношение на елемента „маса“, така широко отрицателно разрешение, отколкото бѣ още по-несполучливо разрешение, отколкото въ Франция. Най-големата мирно-временна конна единица бѣ „бригадата“. Днесъ всички автори сж единодушни, като признаватъ това за серийна организационна грѣшка. За война се предвиждаха „конни дивизии и корпуси“ въ съставъ 2—3 конни дивизии, но въ командно отношение съ сжщитѣ недостатѣци, но Франция. По отношение елемента „огнева мощъ“ въпросътъ бѣ малко по-сполучливо разрешенъ отколкото въ Франция, но и тукъ не съвременно. Така, конна артилерия се придаваше къмъ дивизия по едно артилерийско отдѣление отъ три батареи. Гвардейската и баварската конни дивизии имаха по единъ конно—артилерийски полкъ, което бѣше най-съвременно разрешение на въпроса. Сжщо така по-добре бѣ разрешенъ въпросътъ за предаване други родове войски. Къмъ сжщитѣ дивизии бѣха придавани отъ 1—2 егерски батальона и по една рота колоездѣчи, пренасяни въ повечето случаи съ камиони; картечници имаше само по 6 на дивизия. Окопнѣ инструментъ липсваше, въпрѣки голѣмото значение, което и тукъ отдаваха на пешитѣ действия.

Явствува, че организацията на германската конница превъзхождаше въ нѣкои отношения оная на французката, но, общо, и тя не бѣ съвременна, и тя страдѣше отъ сжщитѣ пропуски, които се разгледаха за французката конница. Ако при подготовката на германската конница умението се придобиваше така бързо, както следваше еволюционниятъ процесъ на възгледитѣ, то непълнотитѣ въ доктрината и организацията, може би, щѣха да окажатъ по-малко отрицателно влияние. Но и тукъ, въпрѣки разумнитѣ мѣрки, които се вземаха за подготовка на командния съставъ, войната завари старшия началнически кадъръ не напълно школуванъ въ водене на голѣмитѣ сѣдинения. По такъвъ начинъ въ началото на войната, когато отъ конницата би

трѣвало да се очакватъ голѣми дѣла, тя се поучаваше отъ собствениѣ си грѣшки.

Такова бѣ положението у германската конница при обявяването на войната.

Русия. Ще се разгледа положението въ руската конница въ надвечерието на войната, като представителка на „изтокъ“, дето бѣха се запазили по наследство методитѣ за борба отъ епохата на монголитѣ и дето кавалерийската мисълъ следваше най-правилния пътъ на развитие; както вече разгледахме, тия методи се явяваха като най-подходящи за конницата. Още въ 1812 год. казацитѣ приложиха „лавата“ и на европейския боенъ театъръ. Презъ дълги периоди „лавата“ си остана като тактически похватъ на казашката конница. Първоначално идеята за въвеждането ѝ въ армейската конница се зароди въ връзка съ необходимостта да се противопостави на германското въоръжение въ конницата — главно пикитѣ, боенъ редъ, който би позволилъ на руската конница да подготви своя коненъ ударъ. Лавата даваше възможностъ, по подобие действията на монголитѣ, да се внесе разстройство въ редоветѣ на противниковата конница, преди нанасяне удара отъ следващитѣ части, въ който взематъ участие и подѣленята на лавата.

Днешниятъ боенъ редъ за „комбинирания бой“ е точно „лава“. Въ Русия въпросътъ за въвеждане на лавата въ цѣлата конница бѣ разглежданъ отъ видни кавалеристи като генералъ графъ Келеръ, (бѣдещия победителъ надъ 4. австрийска конна дивизия), Матковски и др. Обаче и тукъ предразсѣдци попрѣчиха, щото въпросътъ да бѣде разрешенъ както трѣба и да добие своевременно разрешение. Едва въ 1912 год. лавата бѣ възстановена, но не въ такава еластична форма, въ каквата е облѣченъ съвременниятъ „комбиниранъ бой“. Лавата въ 1912 год. се схващаше по-скоро като тактически похватъ, примѣнитъ за по-специални задачи, отколкото като обикновенъ начинъ на действие отъ всички конни единици. Възприемането на лавата едва въ 1912 год. бѣ кжсно и не можа да бѣде проучена и възприета съ въра отъ цѣлата конница. Затова, особено въ началото на войната, не можа да бѣде приложена въ пълното, до какъ се получатъ очакванитѣ резултати. Въ останалото доктрината на руската конница подчертаваше сжщо значението на конния бой, като наравно се отдаваше значение и на стрелковия таквъ, особено следъ Манджурската война. Обаче и тукъ сериознитѣ гледища въ литературата не намѣриха таквъ бързъ отзвукъ въ организацията и правилнитѣ. И организацията страдѣше отъ сжщитѣ недостатѣци, както и на западъ. Като „маса“ въ мирно време имаше най-големо сѣдинение „конна дивизия“. За война се предвиждаха конни корпуси. Освенъ тия единици, въ мирно

време съществуваше още едно съединение — „отдѣлна кавалерийска бригада“ — едно истинско кавалерийско недоразумение, което докара не малка пакост въ Источна Прусия презъ войната, защото никой не бѣ си далъ трудъ да разбере отъ мирно време, каква е мощта на тази единици и какво може да се очаква отъ нея. И у насъ презъ войнитѣ по сжщото подобие „самостоятелнитѣ конни бригади“ само излъгаха надеждитѣ, отслабнаха общо конницата, изнураваша и разстройваха голѣмитѣ войскови единици, за да ги подкрепятъ непрестанно. Къмъ коннитѣ дивизии се придаваше и едно конно артилерийско полско отдѣление отъ 2 батареи, — изясни се, че тази пропорция не можеше да се счита въ никакъвъ случай за съвременна. Отдѣлнитѣ конни бригади нѣмаха никаква конна артилерия и тамъ бѣше всичката пакостъ, защото безъ всѣкаква огнева мощъ на сжщитѣ се възлагаха задачи: — охрана фланга на армията, на корпуси, заемане интервала между корпуси и др. Тежката германска артилерия скоро разпрѣскваше тия бригади, за да бждатъ излъгвани всички очаквания на голѣмитѣ войскови единици (Источна Прусия).

По такъвъ начинъ и руската конница влѣзе въ Свѣтовната война съ доктрина за използване коня като оръжие, но съ неизяснени гледища относно сръдствата за приложение на тая доктрина. Конниятъ и пешиятъ бой по-скоро се свещаха като отдѣлни начини за борба, безъ ясно подчертаване на взаимното имъ отношение, съ изключение при „лавата“, но тя подразбираше боя на малкитѣ конни единици.

Заклучение върху периода време въ надвечерието на войната.

Отъ направената характеристика проличаваше, че въ Европа гледищата за действията на конницата на бойното поле бѣха въ пълнѣ еволюционенъ пътъ. Историческата роль на конницата не бѣ изгубена изъ предвидѣ. Съвременнитѣ прѣчки за действията бѣха правилно преценявани и на време сж се отправяли въ литературата позиви на предупреждения.

Все по-вече и по-вече поуки отъ войнитѣ се обхващаха по-съременно и почти всички доктрини сж близо да налучкатъ или, по-право, да възкресятъ истинския пътъ и получатъ най-целесъобразна формулировка. Идентъ за съвременния „комбинирания бой“ се появиха (Пеле Нарбонтъ, Русия), но нѣмаше време за да бждатъ уяснени, възприети и приложени въ пълнѣ мащабъ, като съответно и организацията на конницата добиеше *съремененъ видъ*. Ако войната бѣ отложена за още единъ перодъ отъ 10—12 години, до-

пустимо бѣ да се предполага, че конницата щѣше да разбере какъ е възможно да се използва коня, като оръжие, и действията на голѣмитѣ кавалерийски съединения, може би, щѣха да добиятъ образъ на стихийностъ, а не както ще видимъ, сжщитѣ единици да играятъ ролята, въ доста случай, на войски превозвани съ камиони.

Недостатѣцитѣ въ подготовката на конницата могатъ да се определятъ така:

— Неправилно обхващане въпроса за конния бой на голѣмитѣ единици (изясняне въпроса за бойнитѣ редове, начинъ за подготовка коннитѣ удари).

— Правилни гледища въ литературата върху значението на пешитѣ действия, тѣхния резултатъ, но не така ясно формулирани въ правилницитѣ и не напълно възприети отъ командния кадъръ.

— Несъвременна организация, която не даваше на конницата нуждитѣ материални сръдства за приложение макаръ и на така несъвременна доктрина.

За да преминемъ къмъ въпроса за настоящитѣ свещания върху действията на конницата на бойното поле, като еволюционна нова фаза, би било правилно и отъ полза да разгледаме накратко, какви резултати даде презъ Свѣтовната война приложението на току що изследванитѣ доктрини и организации.

Това ще послужи да се разбератъ до колко сж правилни настоящитѣ заключения, като последствие на поуки. Ще разгледаме главно действията на конницата на Западния фронтъ, защото отъ тамъ се начена борбата, както за значението на конницата, така и за съвременната и доктрина.

Г. Еволюция на гледищата презъ периода на Свѣтовната война.

1. Действия на да се разгледа въ главно действията француската само презъ чисто маневрени периодъ конница на войната, т. е. отъ обявяването и — м. августъ 1914 год. до установяване

фронта къмъ морето (края на ноември) сжщата година. Тѣзи действия положиха и началото на бждещата еволюция въ организацията и доктрината на конницата.

Както се спомена вече, въ Франция, въ началото на войната, армейската конница бѣ сведена импровизирано въ 3 конни корпуси:

- Корпусътъ на Сорде — въ Белгия.
- Корпусътъ на Гоно — въ Лотарингия.
- Корпусътъ на Абоно — предъ IV и V армии.

По такъв начин във посоката, по която се развива най-решиелителнитѣ операций (лѣвия французски флангъ), въ началото на войната действува само единъ конентъ корпусъ отъ 3 конни дивизии, съ придаденъ единъ пехотенъ полкъ. Ще раздѣлимъ действията на корпуса на 5 периода:

- Начало на мобилизацията — 15. августъ;
- 15. августъ — 24. августъ;
- 24. августъ — 29. августъ;
- 29. августъ — 10. септемврий и
- 10. септемврий — края на ноемврий.

Презъ първия периодъ (до 15. августъ), корпусътъ Сорде билъ подчиненъ на главната квартира и получилъ следнитѣ директиви и заповѣди:

— Да установи фронта на противника на источната белгийска граница; да забави марша на неприятелскитѣ колони; да очисти района отъ неприятелската конница.

— Напомняне отъ главната квартира — отъ 3. августъ „Отъ интересъ е едно енергично действие отъ Ваша страна“ Явствува, че за изпълнение на тия си задачи за корпусъ билъ приложимъ само единъ начинъ на действие — бой, безразлично дали въ конентъ или въ пешки строй. Обаче, отъ релятивитъ на корпуса може да се заключава положително, че презъ сжция периодъ корпусътъ не влизалъ абсолютно нито въ единъ бой отъ какъвто и да е характеръ и мащабъ. На среща си ималъ презъ всичкото време единъ германски корпусъ отъ 2 дивизии. Това обстоятелство било известно въ щаба на французския корпусъ, установено документално.

Презъ втория периодъ (15. — 24. августъ) корпусътъ билъ подчиненъ на V армия и получилъ следнитѣ заповѣди:

— К. К. да охранява лѣвия флангъ на I армейски корпусъ;

— да разузнае за неприятелскитѣ сили северно отъ Намюръ и по лѣвия брѣгъ на р. Самбъръ;

— да вземе мѣрки за забавяне марша на колони, които биха се опитали да преминатъ р. Самбъръ между Намюръ и Мобежъ;

— да спре германската конница, която би се опитала да настѣпи на западъ.

Презъ този периодъ срещу французкия конентъ корпусъ действували 2 германски конни дивизии (4. и 9.), съ 2 егерски батальона. Това било известно на генералъ Сорде, обаче да спре настѣплението имъ на западъ, съгласно заповѣдта, не му се е отдало. При срещи съ германскитѣ дивизии французкия корпусъ не се опитвалъ да се ангажира въ сериозенъ бой, загубва 3 орджия, 2 картечници и билъ преследванъ отъ германската конница. Преувеличавайки умората у хора и коне, К. К. се оттеглилъ на югъ

отъ р. Самбъръ. За отбелязване е, че на 21. августъ, опитвайки се да отбранива канала, северно отъ Шарлероа, подкрепенъ отъ една пехотна бригада, К. К. билъ принуденъ къмъ отстъпление отъ 3 германски дружини съ тежка артилерия. И презъ този периодъ, значи, К. К. не се е ангажиралъ въ бой.

Презъ третия периодъ (24. — 29. августъ) корпусътъ Сорде се намиралъ на лѣвия флангъ на английската армия. Подчиненъ билъ отново на главната квартира. Получилъ заповѣди:

— Да разузнава за марша на дѣския неприятелски флангъ и по възможностъ да забавя настѣплението на противниковитѣ колони (придадена му била подръжка отъ 4 дружини шасюри).

— Да спре съ всички възможни сръдства преследването на английската армия отъ германцитѣ.

Въпрѣки тия категорични заповѣди, които налагали най-сериозни действия, К. К. извършилъ много движения, а действията му били най-незначителни, — повече използваване на артилерийски огънь. Между прочемъ, това явствува най-добре отъ заповѣдта за боя на 27. августъ, издадена отъ К. К., въ която има указано: — „коннитѣ дивизии да действуватъ чрезъ артилерията, картечницитѣ си и да се избѣзва вкочаването съ противника“. При задача — да спре напредването на германцитѣ съ всички сръдства, такива указания сж равностойни на желание за бездействие. Следъ тая дата, К. К. започналъ отстъпателно движение. Презъ време на което не можалъ да узнае за изчезването на 2. германски к. корпусъ отъ дѣския флангъ и вмѣкването му между I и II германски армии, — обстоятелство, което имало за послѣствие отстъпление на новоформираната VI французка армия (2. септемврий).

На 7. септемврий командването на К. корпусъ било отнето отъ генералъ Сорде. Създава се кризиса при Марна; На една отъ коннитѣ дивизии (5.) била възложена задача: „Какъвто и да е умората на конентъ и трудността за преодоляване, да се проникне въ тила на противника, отбраняващъ р. Уркъ, да се мине сжция день, на всяка цена, на дѣския брѣгъ въ района на Лаферте-Милонъ и съ артилерийския огънь да се застави противникътъ да се реши на отстъпление“. Сжщитѣ уморени хора и коне тргватъ решително, проникватъ въ тила на фонъ Клуэкъ, унищожаватъ транспорти и бойни припаси, спиратъ подкрепления отпавени за фронта, пленяватъ етапни шабове, унищожаватъ авиаторски паркове. При Ла-Ферте-Милонъ дивизията срещнала цѣлия шабъ на фонъ Клуэкъ, който успѣлъ да се спаси благодарение ловкостта на шофьора. Предизвикани били паники (по германски източници) и създадено неси-

гурно положение по снабдяване армията на фонъ Клукъ съ бойни припаси.

Със описанитѣ до тукъ действия се привършва най-интересния периодъ по отношение действията на французката конница, онзи на истински подвижната такава, съ всичкитѣ ѝ фази (срещни боеве, нападателни, отбранителни, проследяване, набѣзи).

Следъ започване на германското оттегляне (1-ва Марна) 2. французки к. к. — Гоно, билъ насоченъ въ проследяване по посока на Соасонъ. Корпусътъ сполучилъ да излѣзе на 20 км. предъ пехотата и да се връже въ единъ интервалъ отъ германския фронтъ, обаче, липса на пехотни подрѣжки (погрѣшна организация), недостатъчно огнени свѣдства, позволили на германцитѣ да възстановятъ фронта си и да се парализира възможността за фронтално експлоатиране на успѣха. Останали свободни западнитѣ флангове на дветѣ страни се започва „Набѣга къмъ морето“, съ стремежъ да се обхоятъ споменатитѣ флангове. Французитѣ насочватъ между Ена и Лисъ два конни корпуса (Гоно и Митри); германцитѣ събиратъ три конни корпуси (8 дивизии); започватъ се широки маневрирования и боеве въ пешки строй въ областта на Лисъ, Естеръ, Морвилъ, Изерския каналъ, Месинъ, Сентъ-Елоа, Кемелъ, Монсъ, където и затихва сражението.

Започва фазата на „позиционната война“. Конницата била пратена въ тила за реорганизиране, въ очакване предстоящъ пробивъ на германския фронтъ. Опитътъ презъ 1915. год. пропадналъ. Само частъ отъ конницата взела участие въ тия опити, спешно. Презъ 1916 год. голѣмитѣ конни единици, по части, носили окопна служба, наредъ съ пехотата, за бойна тренировка и помощъ на сжщата.

Между това, конницата се готвила отново за предстоящъ пробивъ. Чувствувало се нужда отъ достатъчно пехотна подрѣжка за голѣмитѣ единици. Започнала се реорганизация на конницата. Презъ 1917. год. германцитѣ се отеглятъ внезапно на линията „Хинденбургъ“. Първия К. К. билъ притегленъ отъ тила и хвърленъ въ проследяване къмъ Шони и Хамъ, но успѣлъ само да възстанови контакта.

Презъ 1918. год. започнали германскитѣ офанзиви. Французкитѣ корпуси били прѣснати до тогава. Извикани по тревога при пробивитѣ къмъ Мондиде, Монсъ, Уркъ, принудени били да действуватъ спешно, поради много широкитѣ фронтове, на които се ангажирали. Заслугитѣ сж безспорни.

Презъ юлий месецъ, сжщата година, започнало съглашенското контрър — настѣпление. Вториятъ к. к. действува въ Белгия, а първиятъ — въ областта на Долесъ въ

започване фазата „преследване“, при каквото положение ги сварило примирието.

Презъ цѣлия описанъ периодъ време организацията на французката конница и доктрината ѝ претърпѣли следующитѣ промѣни:

I. Фаза. — Коннитѣ дивизии, предъ видъ увеличавашата се нужда отъ пешки действия, увеличили количеството на пешитѣ елементи, състоящи се дотогава само отъ колездачни групи. Нѣкой началници *изели инициативата* да обрзуватъ пешки части отъ конници, временно останали безъ коне (Наполеоново начало преди 100 години). По-после, при всѣки коненъ полкъ билъ формиранъ и 5. ескадронъ. Най-после, пешитѣ ескадрони отъ всѣка дивизия били сведени въ „тактическа лека група“, съ картченъ взводъ (августъ 1915. г.).

II. Фаза. — Стремлението да се подготвятъ специалности за пешки действия се осществило съ намаление ефективна на конницата, като конетѣ били дадени на артилерията. Четири конни дивизии били разформирувани. Шестъ кирасирски полка били спешени и послужили за образуване на „пешки полкове“. Заедно съ „лекиѣ групи“ тия полкове били придадени по единъ на всѣка конна дивизия „като *органическа подрѣжка*“. По такъвъ начинъ съставътъ на конната дивизия билъ:

3 конни бригади, 1 пешки полкъ, 1 колездачна група, 1 конно-артилерийско отдѣление (3 батареи) и 2 групи авто-картечници (юлий 1918. год.).

III. Фаза. — Презъ декемврий било приложено началото за организиране и подготовка на конницата *по нуждитѣ за пешки бой, които се счита за нормаленъ начинъ на действия за този родъ оржжие*.

Изложениѣ реформи били оформени съ документи:

— *Инструкция за употребление на конницата въ боя* (8. XII. 1916. год.) — измѣнение тактическата организация на ескадрона (3 взвода).

— *Допълнение къмъ инструкцията отъ 10. VI. 1917. г.* — възстановяване взводния съставъ на ескадрона и увеличаване ефективна му. (Излиза, че предидущата мѣрка била прибързана).

— *Допълнение къмъ инструкцията отъ 37. XI. 1917. г.* — на ескадрона се давала организация идентична на она на пехотната рота.

Понеже интензивността на огъня отъ голѣмитѣ конни единици се считала за недостатъчна, то въ 1917. год. било предвидено усиляване на всички органи — колездачи, картечни отдѣления, автомобилни картечници, конна артилерия и корпусна артилерия (за коннитѣ корпуси).

През 1918 г. от шестте пехотни полкове били формиран 2 пеши дивизии (Наполеоново начало). По такъв начин всички от конните корпуси получили организация — 3 конни и 1 пеша дивизия.

Това били, в общи черти, етапите от действията на французката конница и ония на промените в организацията и бойната ѝ доктрина.

От направения преглед върху действията на французката конница, може да се направят следните заключения:

1. *Маневрен период*. — През този период на действия проличава, какво конният корпус Сорде се ангажирал в действия само в два случая и то даже не и с половината от състава си. Тук се намираме, следователно, пред положение да се действа мимо всякава доктрина, мимо всякакви заповеди. Корпусът не влизал нито в конен бой, нито пък се е ангажирал *основно* в пеши такъв, когато нмало условия за конни действия, както *това категорично подчертава всички правилници и течения на литературата*. През останалото време корпусът извършвал само походи, без ясно поставени цели за постигане, а също и при нецелесъобразно използване на средствата, с които разполагал (оставяне пехотната си поддръжка в разположение на 1. армейски корпус). На среща си корпусът не е имал никога повече от 2 германски дивизии, обстоятелство, което било *всъкога* известно. При все това, разгледахме, че една дивизия от същия корпус, с всичките уморени хора и коне, извършила набъг и то въ германският тил — операция от най-трудните и има отличен успех. Дивизията се би както условията и позволяваха — в конен, пеши строй, *но се би*. Тук за лишен път се потвърди значението на личността у кавалерийски водач — блъскаво потвърждение за възможността и на Западния фронт да има действия от рода на ония, извършвани от Стюарта, че с възможни и пленявания на голъми щабове, за каквито действия осмива конницата в мирно време. Лесно е да се заключи — какви можеха да сж резултатите от набъга, ако с всичките б правилно организиран, т. е. ако бше хвърлен цълият К. К., снабден с технически средства за връзка (радиостанции), които да му позволят да регулира действията си с ония на VI французка армия.

Естественно е да се зададе въпросът: как може да се обясни подобно положение? Безспорно, най-голяма отговорност се пада на водача, който и понесе последствията. Тук трябва да се подчертае, че генерал Сорде б преди

войната главен инспектор на конницата, некомандна функция, обстоятелство, което е от грамодно значение за конен водач. Последният трябва непрестанно да има тренирани и душевни и физически си сили за водене. Всяка странична функция е в ущърб на такава тренировка и неспазване на това начало е *всъкога* най-сериозна организационна грешка по отношение на конницата.

На второ място иде въпросът с организацията на решителното сражение, ако може да се употреби тоя израз. Видиме, че французката конница е сведена в корпуси, но разпределени сжитъ равномерно по цълия фронт, като фактически никде не б реализирано началото за „маса“. А изясни се, че в всички епохи това начало било разбирано в абсолютна смисъл по отношение на конницата.

На трето място може да се изтъкне несъвременността на доктрината и схващанията относно „конния бой“. Изтъкна се, че сжитът се разбирал повече като откъс, главен начин на действие от конницата. Като се прибави, че за сжит бше в сила бойния ред от „линии“, ще се разбере защо корпусът Сорде, особено през първите дни, се движел повече събран, отколкото условията налагаха. Теорията за настъпление, приближаване, развъртане, формиране на боеен ред от голъми единици, действащи една до друга, не б проникнала напълно в схващанията на командния състав, а заедно с това и ония схващания за конния бой, като последствие от едно масово, общо ангажиране на конницата с всички средства за борба — моделът б на Стюарта.

На четвърто място трябва да се подчертае също, че доктрината за масовото ангажиране на конницата в пеши действия не б проникнала до път и кръв, а от там, и липса на умение и за ръководене на масови такива. Естествено е, че такава неумение докарва *всъкога* липса в самоувереност, което е психологическото обяснение на разглеждания случай. Нашият бой се схващаше като такъв, който трябва да се води главно от придадени към конницата колеснични части (400 човъка на дивизия). Може ли да се допуска, че се е разчитало, какво такива 400 бойци биха могли да премахнат съпротиви или да дезорганизируют сжит до степен да облагодетелствуват конни действия? Грешката не се поправя даже и когато възлагат на конния корпус Гоно преследване след първа Марна.

На пето място ще споменем, че погрешната организация указва своето пакостно влияние. Конната артилерия не

бъ въ количественъ и видовъ съставъ достатъчна, като ог-
нева мощъ, нито за развоя на конни, нито за пеши действия.
Разгледа се този въпросъ и на друго мѣсто, за да не се
спираме тукъ. Грѣшката се поправи едва презъ периода на
позиционната война, *когато конницата се използваше въ
окопнитъ подъ мощната подкрепа на артилерията на всички
единици и когато конницата не можеше да се използва за
самостоятелни действия!* Шансове инструментъ и ножове
на карабинитъ липсваха. Естествено, тозипропускъ не бѣ отъ
естество да повдигне самоувереностъ за пеши действия и
да придаде на сжщитѣ отенъкъ на „упоритостъ“.

Това сж, главно, елементитѣ, които повлияха, щото
презъ маневренния периодъ конницата да не е въ състоя-
ние да оправдае надеждитѣ на главното командване, какви-
то, казватъ, между впрочемъ, ако сж били възлагани въ
свършена степенъ, би било сжщо непростима грѣшка.

Къмъ маневренниятъ периодъ ще отнесемъ и действията
на французката конница презъ време на „Набѣга къмъ мо-
reto“. Тия действия сж характерни, както по мисълъ, така
и по методъ за борба. По замисълъ това бѣ случатъ, кой-
то можеше да спечели още много пространство за францу-
зитъ, а може би и да не се позволи опиране до морето на
германския дѣсенъ флангъ. Но и тукъ, при предприемане
на действия съ такова значение, конницата бѣ използвана
съ нарушение отново на началата за „маса“. Действително,
за тѣзи действия французитъ събраха 2 конни корпуса (до
8 конни дивизии), но тукъ още въ началото трѣбваше да
бѣде цѣлата имъ конница, включително и войсковата, за да
се добие *веднага* надмощие надъ конницата на германцитѣ и
стихийно се повали флагъ имъ въ най-късо време. Всѣко
закъснѣване позволяваше на германцитѣ да засилятъ флан-
га си съ войски отъ останалиятъ участъци на общия си
фронтъ. Французката конница се би тукъ главно спешено,
като сжщевременно, чрезъ маневрирования, противопоставяше
фронтъ срещу германскитѣ конни маси. Действията доби-
ваха видъ на широка подвижна завеса — най-благоприятни
условия за маневрирования съ ржководна идея — нагълно
офанзивна. Обаче французката конница бѣ загубила въ-
рата си като конница и започна да се пристрастява къмъ
пешия бой и маневрирования *все съ отбранителенъ отенъкъ*.
Германската конница имаше презъ всичкото време инициа-
тивата въ ржчетѣ си. Трѣбваше най-после да дойде една
английска дивизия, която да намѣри *благоприятни условия*
(по французки източници), да се яви на дѣсния флангъ на
германската конница, да *произведе паника* и да я застапи
да се оттегли бързо още сжщия день. На всѣки случай,
пзи тия борби може да се отбележи, че французката кон-
ница се бори въ духа на доктрината си, която позволяваше,

че при липса на условия за конни действия, конницата да
се ангажира основно въ пеши действия. Тукъ *конницата*
се бори, обаче, липсваха ли въ действителностъ условия за
борба въ коненъ строй? Ще приведа за това мненията на
самитѣ французи, изказани въ литературата имъ:

„Следъ обхождането на Лилъ и преминаване презъ
Ипъръ, германската конница, подъ командата на фонъ Мар-
вицъ, напредна презъ Локръ-Бойолъ и заплаши направо
Хазебрукъ. Трѣбваше да се избира — или да се насилатъ
отново конетъ и въпрѣки лошата мѣстностъ (лоша не и за
германцитѣ б. а.), да се излѣзе срещу неприятелската кон-
ница и да се отхвърли къмъ Лисъ, което бѣ *смѣлото ре-
шение, пълно съ надежди, но то зависѣше отъ усилията*,
които можеха да дадатъ изтощенитѣ коне — или да се за-
доволимъ съ устройване на прегради, развърщайки се спешно
въ пресѣчената област — Естеръ—Мервилъ; това бѣ
по-скромно и по-сигурно решение. То се прие“.

Намираме, че коментариите сж излишни. Така не разсж-
даваха Стюартъ и други бележити конни водачи; така не
разсжждаваха и нашитѣ кавалерийски началници въ До-
бруджа, а сжщитѣ имаха дълбока вѣра въ мощта на своя
родъ оржжие. И съ тая вѣра нанасяха потресающи удари и
творѣха стратегически и тактически успѣхи. Французитѣ
имаха много формули за проповѣждане на доктрината си,
но трѣбва да се съжелява, че тѣ самитѣ не бѣха пропити
отъ значениято имъ. Така наприимѣръ, тѣ всѣкога твърдѣха
въ литературата си, че *навикътъ за много разсжждения отъ
„кавалерийския офицеръ на тактическото поле“ се отпра-
вява неминуемо върху импульсивността и предприемчи-
востта за действие. Сами потвърдиха блѣстяще правотата
на тази формула*.

Отъ изложено до тукъ проличава, че бойната док-
трина на французката конница презъ маневренния периодъ
отъ войната остана непровѣрена — и, следователно, *немо-
жеше да послужи като сигурна основа за промѣни*.

б) Периодъ на французката конница действа изключи- телно спешено, това се наложи отъ общия характеръ на действията. Конни- цата се бори при всички случаи доблест- но. Тукъ имаше вече пълно съответствие между духа на доктрината, характера и вида на действията. За това спомогнаха, главно, опитността, а отъ тамъ и по-голѣмата вѣра у всички за ржководене действията на конницата въ по-голѣмъ мащабъ; спомогнаха и промѣнитѣ въ организа- цията, които дадоха срѣдства на конницата за такъвъ видъ борба. Още тукъ, обаче, трѣбва да се подчертае, че почти

всички организационни промѣни не бѣха нѣкои нови предвидѣния, а по-скоро — възкресяване на начала въ сила преди 100 години (въпросътъ за пешитѣ подрѣзки, за конната артилерия).

Презъ сѣщия периодъ отъ войната, конницата бѣ използвана и като „стратегически резервъ“. И тукъ, обаче, бѣха нарушени началата за използване на конницата, т. е., началото за „маса“ не бѣ приложено; никога не можа да бѣде използванъ повече отъ единъ коненъ корпусъ (другитѣ сж въ бойни участъци на фронта или въ тила).

Вкарвани въ действие на фрѣкомѣрни широки фрѣк-тове за спиране германскитѣ нахлувания, такива отдѣлни корпуси и дивизии не можаха да мислятъ за никакви нападателни методи на действия, а трѣбваше да се ограничаватъ съ възможнитѣ отбранителни задачи. Тази грѣшка е призната и отъ маршалъ Хаигъ. Конницата въ всички тия случаи се бие *съвременно*, въ смисълъ на основно ангажирване.

Презъ сѣщия периодъ се извърши и най-сжществената промѣна въ бойната доктрина на конницата, като още презъ 1915 г. се призна пешия бой като *нормаленъ начинъ за действия* отъ конницата, начало *тѣкмо* *противоположно* отъ онова за конния бой като *главенъ начинъ на действия*, въ което начало *французката* *конница* се *възпитаваше презъ течение на десетилѣтия* и *съ което влѣзѣ въ войната*. По-подробно този въпросъ ще бѣде разгледанъ въ една отъ следнитѣ глави. Тукъ трѣбва да се отбележи само, че такава коренна промѣна въ доктрината на конницата *можеше да се счита за прибрзана*.

Тази промѣна не бѣ резултатъ на положителни поуки, защото, разгледахме вече, че *предшествующитѣ* я *начала* за действията на конницата *не бѣха провърени* презъ време на маневренния периодъ, поради липса на водачи, които да ги приложатъ и, второ, защото позиционниятъ характеръ на *войната* *не е форма за борба*, а е по-скоро отрицание на *войната*, решението на която е плодъ на движение (генералъ Вайгандъ). Следователно, по-право би било да нѣмаше още промѣна въ доктринитѣ начала, защото, ако позиционната *война* налагаше *пеш* действия отъ конницата, то сжщитѣ се *повеляваха* и отъ сжществувашитѣ до тогава *начала*, като начинъ за борба *въсѣки пѣтъ*, когато явно *липсватъ условия* за *конни действия*, а *по ясни условия* отъ позиционната *война* едва ли биха могли да се срещатъ.

Изобщо, не ще е смѣло да се заключи, че презъ *войната* *французката* *конница* *използува опититѣ*, за да възкреси *организационни* и *доктринни* *начала* и, *следователно*, да се *коригиратъ грѣшкитѣ* отъ *непредвидливостъ*, *отъ липса*

на проучване, извършени отъ довоеннитѣ организатори — *грѣшките*, които *имаха всестранно пакостно значение*.

Ако вмѣсто да се възкресяватъ, въпроснитѣ *начала* бѣха въ сила до войната и конницата, така организирана и възпитана, влѣзеше въ борбата, резултатитѣ, безсѣмнено, биха били други, що се касае до заключенията върху конницата. *Вмѣсто да бѣде най-мощния маневренъ родъ войска въ 1914 г., конницата стана такъвъ едва въ 1918 г.* Безспорно, французскитѣ народъ плати много скжпо използването на *гигантската* *бораба* за такива елементирани *поуки* по отношение на конницата.

2. Действия на германската конница.

Ще се разгледагъ и тукъ, главно, действията на германската конница на Западния фронтъ, защото все тамъ *услужията* се *считаха* като *най-трудни* за действия на конницата.

И германската армейска конница още въ началото на войната бѣ сведена въ конни корпуси, разпредѣлени между отдѣлнитѣ армии. Първоначално имаше 4 конни корпуси. На крайния дѣсенъ флангъ, предъ 1, и 2. армия, въ посоката на решителнитѣ действия, се намираше 2. коненъ корпусъ, подъ командата на генералъ фонъ Марвицъ. Съставътъ на този корпусъ бѣше: 3 конни дивизии, 5 егерски баталиони. Ще разгледаме действията именно на този корпусъ, като такива, които представятъ *най-големъ интересъ*.

а) Задачи и действия презъ времето на настѣплението до Марна.

Презъ този периодъ отъ войната конния корпусъ получилъ следнитѣ директиви и заповѣди: — *Да разузнава предъ фронта на 1. и 2. германски армии къмъ фронта на Антверпенъ* — Брюкселъ — Шарлероа.

Въ изпълнение на тѣзи заповѣди, конниятъ корпусъ организира движението си въ дивизионни колони и води следнитѣ боеве:

— На 10. августъ срещу фронта на 2. конна дивизия се намираше 1. коненъ белгийски полкъ, съ колездачи, отбранаващъ бродоветѣ на р. Малка Гета; дивизията действувало по бригадно въ *пеш* и *коненъ строй* (чрезъ *обходъ*), *атакувала* и *следъ упоритъ бой* *минала рѣката*; южно действувала 4. конна дивизия, която водила *сжщо бой* за преминаването на *рѣката*, а *съ нощенъ бой*, *травящъ до разсѣмване*, *заела с. Велмъ*. Тукъ трѣбва да се отбележи, че *егерскитѣ баталиони* *още не били пристигнали* при дивизитѣ, така, че последнитѣ водили боеветѣ само съ коннитѣ си единици.

Явствува, че най-важното доктринно начало — нападателен характер и на пешит и на конни действия, било приложено във плътност.

— На 12. 8. корпусът водил голъмия бой при Хаалент за минаване на р. Голъма Гета и разузнаване на главнит сили от белгийската армия. Ръката се отбранявала от 1 белгийска конна дивизия, 1 коловедачна дружина, 1 пионерна рота и 3 батареи. Сжият ден, след пладне, пристигнала още една пехотна бригада съ 3 батареи въ подкрепа на белгийцит. Конният корпус бил въ състав — две конни дивизии, без егерскит си баталиони. Боят се водил комбинирано (по тогавашнит схващания), съ ясна тенденция — да се добие решение чрез конни действия. Тук сж извършени 10 последователни конни атаки, при най-благоприятни условия (мъстността не позволявала разредяване на атакуващит линии, организирана позиция, разрези телени оградит). Коннит атаки, извършени прибрзано преди благоприятни моменти, създавани от пешит действия, не успели. От общит действия, обаче, германцит могли да минат ръката, да заемат и нколко населени мста и създадат криза за белгийцит към 14 часа. Положението на последнит се подобрило след появяването, към 16 ч., на пехотната бригада. Корпусът счелъ разузнавателната си задача изпълнена и преминал обратно ръката въ плътен ред.

И тук сме предъ основно ангажиране на всички сили от конния корпус. По общо признание, боят е могъл да бже напълно успшен, ако германцит не сж упорствували да добият решението на един пункт предъ фронта, а извършеха обходен маневър от север. Непълният успх не се дължи на погршната доктрина, а чисто и просто на гршки от командването. Извършенит гршки сж били причина за чувствителни загуби, които не може да не сж оставили впечатление.

Боят при Хаалент освѣтилъ достаъчно разположението на белгийската армия. Корпусът билъ спрѣнъ да осигури подхода на 1. и 2. армия. На 15. 8. настѣплението се продължило. На 16. августъ 9. конна дивизия се натъкнала на 1. коненъ белгийски полкъ. Части отъ дивизията се били съ хладно оръжие и пленили щандарта на полка.

— На 17. 8. корпусът билъ подчиненъ на 2. А. К. — генералъ Бюловъ, и (безъ 2. дивизия) получилъ заповѣдъ да разузнае и охранява крайния дѣсенъ флангъ съ 4. и 9. конна дивизии, а 2. конна дивизия да освѣтлява настѣплението на 1. армия. На 19. 8. дивизията се бие съ два пехотни белгийски полка при Верхтеръ, принудила ги къмъ отстъпление, заловила пленници и пленила едно знаме.

На 1. 8. корпусът е подчиненъ на 2. армия. Сжият денъ той срещналъ първия французки коненъ корпусъ (Сорде) при Первецъ, отхвърлилъ го, последвалъ и пленил три орджия, 2 картечници и хора. Боят е билъ комбинаванъ — пеш и маневрирания съ конни части подъ артилерийската подкрепа.

На 21. 8. корпусът билъ насоченъ на дѣсния флангъ на 1. армия съ задача да разузнава за северния французки флангъ и установи присѣтствието на английската армия; това премѣстване отнело ценно време. На 22. 8. англичанит били бити при Монсъ. Корпусътъ подчинили на 1. армия и билъ извиканъ веднага за преследване на английската такава. При гр. Турне корпусътъ се сблъскал съ една французка пехотна бригада. Съ пеш действия и обходъ били пленени единъ генералъ, 5 офицери и 230 войници. Корпусътъ изминал 70 клм. Едната му дивизия (4.) атакувала и заела гр. Турне. Боятъ се водил въ крайната, а сжщо и изъ улицит. Пленени били 1 генералъ, много офицери и войници. На 25. 8. преследването продължило. При Селезмъ 2. конна дивизия водила бой съ единъ французки пехотен полкъ. Конното ядро атакувало въ коненъ строй, пленило 500 здрави човѣка и 4 картечници. При „Св Хилеръ“ авангардният полкъ, чрезъ конни атаки, въпрѣки проливния дъждъ, отхвърлилъ французкитъ ариергардни части, открилъ бързо пътя на дивизията и английскитъ ариергарди били настигнати. На 26. 8. движението се започнало рано и скоро корпусътъ билъ въ контактъ съ грамадни пехотни английски колонии въ отстъпление. Германската пехота била още далечъ. За да не позволи отстъплението, корпусътъ ангажиралъ основно и дветъ си дивизии въ жестоки пеш бой, до пристигане на пехотата (едва къмъ 15 часа). Дивизиятъ понесли загуби, но успели да спратъ отстъпващитъ английски части, като взели пленници и нанесли на англичанитъ голѣми загуби въ убити. Маршалъ Френчъ въ мемоаритъ си пише дословно, че въ 15 ч. и 30 м. билъ призованъ да даде заповѣдъ за продължение на отстъплението, за да се избѣгне пълното унищожение на английската армия.

Това показва, че ако К. корпусъ Марвицъ не бѣше изпращанъ на западъ (Куртре) и загубилъ съ това ценно време или ако елемента „маса“ съществуваше, унищожение то на английската армия следъ Монсъ е било възможно. Германцитъ считатъ 26. 8. денъ за слава на тѣхната конница.

— На 27. и 28. 8. К. К. билъ изпратенъ отново въ юго-западна посока за посрещане армията на Д'Амадъ и по-прѣчи английското отстъпление на западъ. На 30. 8. К. К. билъ изпратенъ на лѣвия флангъ на 1. армия, за да я охранява отъ къмъ р. Оазъ. На 31. 8., съ боеве, корпусътъ за-нонощувалъ при гр. Компиевъ. Тамъ по радиото били полу-

чени известия, че голѣми колони съ конница отстъпвали на югъ. Командирътъ на корпуса заповѣдалъ *продължение на преследването и презъ нощта* въ посока на Нантойлъ. Дивизиятъ спешили, оставили коневодитѣ и, при голѣма тишина, следватъ презъ нощта въ походенъ пеши редъ, *изминали около 20 клм.* и къмъ полунощъ 9. конна дивизия, при Бер-бери, установила, че районътъ е заетъ усилено. Голѣмата тъмнина правила опасенъ единъ сериозенъ нощенъ бой. На разсъмване дивизиятъ *атакували* и отнели два пункта отъ англичанитѣ. Пехотнитѣ корпуси пристигнали едва привечеръ. 4. конна дивизия се натъкнала презъ нощта при Нердинъ голѣмъ английски бивакъ; на разсъмване атакувала единъ артилерийски и кавалерийски биваци, нанесла огромни загуби, като артилерията ѝ действувала отъ 800 крачки. По-далечнитѣ бивакиращи части настъпили на свой редъ. Тогава конниятъ резервъ на дивизията (1 бригада) въ много линии се хвърлил за конна атака, прегазилъ отстъпващитѣ линии и спрѣлъ контратаката, като достигналъ обекта си — Нантойлъ; *дивизията е изминала въ 24 часа 120 клм. съ бой.*

6) Задачи и действия на конницата при отстъплението следъ Марна и при набѣга къмъ морето.

Единъ кратъкъ погледъ за действията на частъ отъ германската конница презъ периода на отстъплението и „Набѣга къмъ морето“ би билъ сжъщо отъ значение, за да се направи сравнение съ действията на французката конница при отстъплението, които

На 5. 9. К. К. съ две дивизии спира напредването си южно отъ Марна. Разездитѣ му проникнали до Мелонъ. На 7. започва сражението при Марна: 1. и 2. германски армии сжъ въ отстъпление, прикривано отъ единъ К. К. Следъ обрватното минаване на Морентъ отъ 2. армия, гвардейската конна дивизия започва на свой редъ отстъпателно движение на северъ, за да мине рѣката къмъ Жуи. При Френо се появила английска конна бригада съ пехота и колоездачи. Ариергардътъ на гвардейската конна дивизия се нахвърлялъ върху ѝ и чрезъ пеши и конни атаки задържалъ време ядрото на дивизията извършва спокойно своя отстъпателенъ маршъ. Противникътъ *при тази конна атака изгубилъ* една картеница. Този бой представлява интересъ, поради едно явление, което рѣдко се срещаше презъ последнитѣ войни — стрелбата отъ конь. Англичанитѣ срещнали конната атака *съ стрелба отъ коне*, но разбира се, безъ всѣкава сполучливостъ и били отхвърлени. Германцитѣ проникнали въ селото, заето отъ току що пристигна-

ла пехота съ картеници и съ пики била избита прислугата на картеницитѣ, а пехотата атакувана изъ улицитѣ. Противникътъ билъ прикованъ, изгубилъ време да се устрои ва и далъ възможностъ на германския ариергардъ да вземе нови линии за отбрана и пакъ съ комбинирани действия да спечели цѣлия следъ обѣдъ за своята дивизия, която успѣва да се изтегли съ цѣлия си обозъ презъ Жуи. Безъ конната атака, безъ моралния ударъ върху много превъзхождащия противникъ, съ повдигнатъ духъ отъ общото настѣпление, такъвъ резултатъ едва ли би възможенъ. На 8. цѣлия денъ конницата се бие и не позволява на противника да мине Марна въ участъка на Ла-ферте — Су Жуаръ. *Заповѣдта била да се задържи противника до като остане последния войникъ.* Въ 11 ч. били запитани спешенитѣ и картеници отдѣления отъ гвардейската конна дивизия, охраняващи моста при Воатронъ, — могатъ ли още да се държатъ; отговора билъ — „до последно издѣхване и до последенъ часъ ще се държимъ“. Въ участъка на дивизията противникътъ билъ въ съставъ 50 — 60,000 човѣка. Френчъ мирвоаритѣ си пише: „Нѣмската конница, обучавана отъ мирвоаритѣ си при ариергардни боеве, успѣ да забави неприятелското настѣпление“.

Презъ „Набѣга къмъ морето“ на дѣсния германски флангъ била събрана почти цѣлата армейска конница (8 дивизии), която се бори главно въ пеши строй, съ маневрирания, както разгледахме, *презъ всичкото време, срещу еднакво число противникъ; инициативата бѣше въ германски ръце.*

Преди да приключа съ маневренния периодъ на войната, отъ интересъ е да се разгледа и конниятъ бой на баварската конна дивизия при Лагардъ, на 11. 8. Дивизията била въ разузнаване заедно съ 42. пех. дивизия къмъ Монкуръ. На 10., обаче, французитѣ минали въ настѣпление и заели Лагардъ. Преценило се и счело за необходимо да се спре настѣплението и отнеме инициативата отъ французитѣ. Боятъ започналъ и къмъ пладне се забелязали признаци отъ французко отстъпление. Французката артилерия особено точно поразявала пруската пехота. Напредването било трудно. Решено се съ атака отъ конната дивизия да се отнематъ батареитѣ, както при *Виювилъ* 1870. год. Атаката се възлага на уланската бригада, която била подъ рѣка Бригадата се понесла въ нѣколко вълни, срещната съ пущеченъ, картеченъ и артилерийски огънь. Първитѣ французки линии били достигнати, изсѣчени и ескадронитѣ отишли по-далеч. Единъ дружиненъ щабъ билъ плененъ, заедно съ полковото знаме. Ескадронитѣ се нахвърлили върху батареитѣ, прислугата била изсѣчена. Пруската пехота настѣпила следъ конницата. Атаката напълно сполучила

— пленени повече от 12,000 човѣка, едно знаме, 12 оръжия и документи, разкриващи важни намѣрения на французското командване. Полето било пълно съ трупове.

Инициативата била отнегата отъ французитѣ, Следъ установяване непрекъснатитѣ фронтове, германската конница била прехвърлена на руския фронтъ. Действията ѝ и тамъ сж многобройни, разглеждането имъ би отнело много време и мѣсто; достатъчно е да се подчертае, че *конницата действувала по начинъ аналогиченъ на онзи отъ Западния фронтъ — комбинирани действия*, и зарегистрирала доста тактически и стратегически успѣхи.

И тукъ, отъ прегледа, който се направи върху действията на германската конница, може да се направятъ заключения:

— *Коненъ бой*. Отъ примѣритѣ за конни атаки произлиза, че германската конница, особено въ началото, *приложи* доктринното начало, че *конниятъ бой е главенъ начинъ за действие*. При Хааленъ коннитѣ удари започнаха много рано, преди достатъчна огнева подготовка и се пропусна единъ отличенъ случай да се види значението на коннитѣ удари. Ако този бой се бѣ развилъ не въ духа на „*линии-тъ*“, а оѣше послѣствие отъ *едно масово комбинирано ангажирание*, чрезъ групова борба и обходи, боятъ можеше да вземѣ стихийенъ характеръ и да има съвсемъ други тактически послѣствия. Ето какъ тактическитѣ грѣшки влияятъ отрицателно върху заключенията по отношение на доктрината. Французитѣ твърдятъ, че този бой е произвелъ дълбоко впечатление у германцитѣ и се отразилъ на настѣпателния имъ поривъ. Пролча, че такава твърдение не е основателно, но, все пакъ, пешитѣ действия следъ Хааленъ сж въ широкъ мащабъ. Естествено е, че ако и у германцитѣ не бѣ нарушено началото за „маса“ на дѣсното имъ крило, то резултатитѣ отъ коннитѣ действия щѣха да дадатъ единъ положителенъ отпечатъкъ на доктриннитѣ начала. Примѣрътъ при Лагардъ показва че атакитѣ на Бредовъ сж напълно възможни, съ цената на много по-малки загуби, и презъ 1914. год. — следъ 40 години. При все това и въ германската конница презъ 1915. г. имаше *случай на разсѣждане, вмѣсто решителни действия, аналогични на французскитѣ разсѣждания върху конни или пешни действия* презъ „Набѣга къмъ морето“. Така на примѣръ, при прѣследванието на отстъпващитѣ руски колони въ посока на Шеуленъ (1915. год.), баварската конна дивизия се натъкна при Зайленъ на отстъпващи руски пехотни колони. Командирътъ на дивизията, генералъ Хелиенградъ се запитва: *конна атака ли или огневи бой?* Намѣрилъ отговора труденъ и, следъ доста колебание, решава да действува чрезъ огънь. Ефектътъ — прѣсна колонитѣ изъ мѣстнитѣ гѣнки. Това сж резултати

отъ *такава въпроси и отговори* — пълно унищожение не е постигнато.

— *Пешитѣ действия*. И тѣ сж въ духа на доктрината у германската конница. Разгледахме широкитѣ спорове въ литературата. Видѣхме, че германската конница се ангажирва основно въ голѣми маси, съ най-офанзивенъ отенъкъ. Но не трѣбва да се смѣта, че въ началото ржководеното на таква голѣми боеве било лесно. Неопитността отъ мирно време и грѣшкатѣ въ организацията указали и тукъ влияния, за да не отговарятъ резултатитѣ на усилията. На всѣки случай, въ действията на германската конница ясно проличава, че действувайки точно въ духа на доктрината, не се колебаеше да се ангажирва *основно* въ пешни действия всѣкога, когато било грещенявано, че условията сж неблагоприятни за действия въ коненъ строй.

Комбинирани действия.

Такъвъ начинъ за борба се препоръчваше и отъ доктрината. Липсваше само съвременното схващане на бойния редъ въ такава борба, за да се счита, че е напълно „свършено“.

Но и тогавашниятъ комбинирания бой по идея намира мѣстото си въ една отъ сегашнитѣ фази, презъ които мина дефиницията на понятието „*конния бой*“, а именно — съ ржководна идея *решение въ коненъ строй*.

Всички разгледани примѣри подчертаватъ, че въ германската конница доктрината бѣ кръвъ и плътъ. Бѣха взети и много отъ началата, проповѣдвани и тълкувани въ литературата. Германската конница *търси и намира всѣкога случай да се бие*, да се намѣсва въ боеветѣ и достига резултати съ решително значение.

Ангажирането ѝ е основно — всичко взема участие. Началникъ щаба на 1. К. К. полковникъ отъ генералния щабъ, е убитъ при ржководене действията на авангардни ескадрони. Ако стратегическитѣ успѣхи нѣмаха такава решително влияние както въ миналитѣ войни, въ голѣма степенъ грѣшката се пада на главното командване. Днесъ всички осжкдагъ нарушението на Шлифеновитѣ съображения отъ планъ за войната — *цѣлата конница да е на заходѣцето крило*. Следъ като видѣхме, какви бѣха резултатитѣ отъ действията на единъ само К. К. отъ 2 дивизии, допустимо е да се счита, че отъ една голѣма маса щѣше да има решителни успѣхи отъ общо стратегическо естество. Следъ Монсъ, възможно бѣ унищожението на английската армия. Изобщо, въ такъвъ случай и изводитѣ за действията на конницата щѣха да *добиятъ другъ характеръ и, може би, щѣха да направятъ излишни много спорове днесъ*. Нѣма да разглеждамъ значението на организационнитѣ грѣшки тукъ, защото

то то е аналогично на онова, разгледано при действията на французката конница, което и последихме.

Доктрината на германската конница не премина презъ такива фази на еволюция, каквито отбелязахме при французката. Лесно е да се разбере причината — конницата се би въкога и по всички начини въ сила за действията ѝ. Все пакъ, съ протакане на войната, гледищата се ориентираха къмъ пешиятъ бой, *като нормаленъ начинъ за действия*. Посочи се причинитъ, които повлияха, — главно, гръшки организационни и такива по използване на конницата, а за истински поуки намирамъ, че сж допустими хипотетични изследвания, при правилна организация и доктрина. По отношение на промъни въ организацията и тукъ се *възкресиха* началата — за мощта на пешата подръжка на конницата (достигнала до пехотна дивизия къмъ К. К. презъ войната въ Ромъния), а сжщо и за по-многобройна и мощна артилерия.

Съ такива гледища германската конница бѣ сварена при свършване на войната.

3. Действия на руската конница.

Разгледахме съ каква бойна доктрина и организация влѣзе руската конница въ войната, съ добритъ страни и недостатъцитъ имъ. Да се разглеждатъ действията на руската конница презъ войната ще отнеме много мѣсто, защото действително тѣзи действия сж многобройни и разнообразни. Отъ друга страна, въ бойната доктрина на руската конница следъ войната не се внесе нѣкоя рѣзка промѣна *идейна*, обстоятелство, което показва, че руситъ сж доволни отъ действията на своята конница и сж разбрали правилно недостатъцитъ на доктрината. И действително, нужд-но е да се подчертае, че руската конница *води най-сериозни боеве* при изпълнението на задачитъ си, — *конни, пеши, комбинирани*. Все на источния фронтъ имаше истинския коненъ бой, съпроводенъ съ масовъ ударъ (шокъ). Това е боятъ между 10. руска дивизия (графъ Келеръ) и 4. австроунгарска дивизия (генералъ Заремба). Пешитъ действия имаха характеръ на масово ангажиране. При комбинираниятъ действия се срещатъ блѣскави дѣла въ коненъ строй презъ всички периоди на войната. При все че и руското командване не спазваше началото за действителна „маса“ конница, пакъ имаше случай дѣто руската конница можеше да добие отлични резултати и да повлияе чувствително върху стратегическия изходъ на операциитъ. (Действията на 1. руска армия въ Източна Пруссия въ 1914. год.). Обаче, липсата на умение за водене на голѣми конни единици имаше често пѣкти за резултатъ сериозни тактически грѣшки съ по-широко стратегическо влияние. Достатъчно е да се цитира предписанието отъ командующия 1. руска армия — генералъ Ренен-

кампф — до командира на К. К. — генералъ Ханъ-Нахичевански за да се види отъ каквъ родъ били грѣшитъ и защо въ известни случаи не е имало очаквани резултати. Предписанието е изпратено на 19. августъ 1914. г., — втория день отъ започване на руското настѣпление. Съдържанието му е следното: „Както и по-преди, оставамъ при пълно убеждение, че действията Ви сж крайно несполучливи. Сръдната колона (1. Гв. к. дивизия), натъкнала се по фронта на противника, съвършено правилно се е развърнала; фланговитъ дивизии — Белгардъ и Раухъ, трѣбваше да се насочатъ въ обходъ на противниковитъ флангове въ пленъ съставъ. Относително генералъ Раухъ, известно ми е, че той е насочилъ частъ отъ дивизията си съ артилерия, но генералъ Белгардъ буквално ме възмущава. Неужели единъ генералъ, достигналъ до длъжността началникъ на дивизия, не знае, че за да е действителенъ обходътъ му трѣбваше да вземе тритъ си батареи? Противникътъ, обхванатъ отъ двата фланга подъ кръстосанъ артилерийски огнь, би билъ унищоженъ. Всички му 12. орждия биха били въ Ваши ржце, а сега Ви сте му отнели само две орждия и то съ тежки загуби. Ако на чалстующитъ лица не отговарятъ на назначението си, Ви сте длъжни да бждете безжалостенъ, иначе, всичката отговорност пада изключително върху Васъ“.

Касае се тукъ въпроса за боя на К. К. съ 2. ландверска германска пех. бригада. Резултатътъ отъ несполучливитъ действия на к. корпусъ позволи *пълното разгромяване на дѣния руски флангъ на 20. 8.*, а може да се допусне, че се *отрази и на цѣлата операция въ Източна Пруссия*.

Отъ така направения общъ прегледъ върху действията на конницитъ въ Франция, Германия и Русия презъ Свѣтовната война, може да се направятъ заключения:

1. На Западния театъръ, при явно погрѣшна организация на конницитъ отъ дветъ неприятелски групировки, организация, при която не бѣ държано строга смѣтка за усъвършенствуването на оржжието, имаше не по-малко действия въ коненъ строй (по съвокупностъ), отколкото презъ 1870. г., при грамадното различие въ въоръжението. Ако въ нѣкои случаи успѣхитъ не бѣха така пълни, това се дължи не на невъзможността, изобщо, на действия въ коненъ строй, а на грѣшки, плодъ на погрѣшно схващане конния бой за голѣмитъ единици, на недостатъкъ отъ огневи сръдства, недостатъчно „маса“, а сжщо и на грѣшки въ плана по изпълнение на взетото решение. Успѣшнитъ конни действия, почти всѣкога бѣха отъ решително значение било за задачата на конната единица, взета отдѣлно, било въ връзка съ войсковата единица, за която действуваше конницата.

За руския фронтъ заключенията сж аналогични.

2. Чисто пешитъ масови действия на конницата при подвижната война иматъ значението на действията на руската пехотна единица.

3. Комбинираниятъ действия, когато сж организирани по-съвременно, т. е. при по-масово ангажиране, даватъ подобри тактически резултати, а значението имъ може да получи стратегически отенъкъ.

Споредъ менъ отъ такава основа, резултатъ на *действителни и допустими поуки*, трѣбваше да се изхожда следъ войната, за установяване съвременнитъ начала за действие отъ конницата на бойното поле. Ще проследимъ дали по такъвъ еволюционенъ пътъ се развива въпроснитъ гледища.

Ще бжде проследенъ въпроса отново за конницитъ отъ европейския западъ (Франция, Германия) и за конницата отъ европейския изтокъ — Русия, като *представителки, както ще видимъ, на съвременни противоположни исторически гледища*. Ще е нужно да бжде попълнено изложението и съ състоянието на въпроса, който ни интересува, у насъ и нашитъ съседи, като такъвъ отъ особено естество.

Д. Състояние на гледищата презъ периода следъ Свѣтовната война — до днесъ.

1. Състояние на въпроса въ Франция.

а) *Еволюция на доктрината*. — По всичко проличава, че въ Франция, изобщо, върху конницата — значение и действие, доктрината се развива подъ силното впечатление изнесено, отъ периода на позиционната война. Това е лесно обяснимо, като се има предвидъ голѣмата разлика въ съотношението на сжщия периодъ къмъ онзи отъ подвижната война — $3\frac{1}{2}$ години къмъ 10 месеца. Самъ генералъ Вайгандъ въ една своя статия върху значението на конницата въ модерната война пише: „Конницата излѣзе износена отъ току що свършената война. — Защо? Защото за мнозина презъ историята на тази четиригодишна война тритъ и половина години на *окопна борба*, където истинското действие на конницата не можа да се прояви, сж отъ по-голѣмо значение, *отколкото 10-тъ месеца на подвижната война*“. Къмъ последния редъ би могло да се прибави, — „*презъ който конницата сжщо не можа да се прояви, поради грѣшки и пропуски, които се разгледаха и които налагаха поуки допустими*“.

Установи се, че още презъ 1918. год. доктрината за действията на конницата се ориентира ясно къмъ *пешитъ действия* като *нормаленъ начинъ за боя отъ конницата*.

Това само оформи, както се спомена, безъ нужда, едно фактически положение. Веднага следъ войната започнаха сериозни спорове въ литературата, главно за значението на конницата. Тия спорове, които поставяха въ опасностъ сжществуването на конницата, като родъ оржие, погълнаха всецѣло вниманието на всички кавалерийски авторитети, като отклониха вниманието отъ въпроса за действията ѝ. Психологически е обяснимо, въ такъвъ случай, да се избѣгва зачекването на въпроса за *конния бой*, защото сжщиятъ бѣ и най-сериозния аргументъ у противникитъ на конницата, за да искатъ намалението ѝ или окончателното ѝ изчезване. И туку, именно, кавалерийскитъ мислител не сж прави, защото, ако се борѣха за запазването на конницата, то това трѣбваше да бжде на началото, като „конница“ съ историческата си роль — действията върху морала на противника, сжщо историческитъ си начини на действия — *конни и подготвителни огнени*. Щомъ като въпросътъ не се обхваща така, а борбата се води при начала за действията отъ конницата, — *пешни*, като нормални, а конни, като изключение, противникитъ за сжществуването на „конницата“ сж прави, защото, действително, нѣма вече такъвъ родъ оржие, разбирано по историческото понятие „конница“, както това ще се разясни и по-нататкъ. Началото за *коренна промѣна* въ бойната доктрина на конницата се оформява още на 3. августъ 1919. год., чрезъ специално предписание, въ което проличаватъ новитъ доктринни начала. Въ въпросното предписание се казва:

„Възможността да се пренасятъ бързо, презъ всякаква мѣстность, мощни огнени сръдства, съединени съ голѣма маневрена способностъ — сж отличителнитъ свойства на конницата“.

Подъ влиянието на тази формула и изложенитъ погоре причини се развиха гледищата въ литературата, които могатъ да се обобщатъ въ следнитъ точки:

— *Могществото на сегашното огнестрелно оржие не позволява повече на конницата да атакува противника си отъ близо съ хладно оржие, освенъ въ изключителни учай; отъ друга страна, то дава на конницата възможностъ да го атакува отъ далечъ чрезъ огънь*. Значи, развитието на въоръжението далечъ отъ да е намалило настѣпателната стойностъ на конницата, я увеличило, като сжщевременно направи шото конницата да добие качество, което и липсваше по-рано — *способностъ за съпротивления*.

— *Огнениятъ бой е станалъ нормаленъ начинъ за действие на конницата*.

Пешиятъ ѝ бой е въ зависимостъ отъ това, дали конницата се бие съ свои сръдства или въ тѣсна връзка съ голѣми пехотни единици.

— *Конниятъ бой трѣбва да се счита като изключение срещу противници, снабдени съ модерно оръжие. Сжиятъ може да се приложи:*

- срещу конница, която търси или би приела този начинъ за бой (*особени бойни театри, Мароко, Изтокъ и др.*);
- срещу изненадана пехота, деморализирана или такава въ паника;
- срещу артилерия въ движение или разположена на неблагоприятна позиция.

Но моя начинъ за бой е още възможенъ и последствителта му може да бждатъ така важни въ известни случаи, че е необходимо да се поддържа у конницата въоръжение, обучение и организация, които биха ѝ позволили тоя начинъ на действие.

— Конницата става органъ за бързо пренасяне на мощни огнени сръдства и е отличенъ родъ оръжие за настъпление и решение на боя, защото притежава отново условията за успѣха на бойна подвижност, маневрена способност и мощностъ.

— Истински бойни задачи ще се падатъ на кавалерийски корпуси, мощно организирани.

Въ този духъ сж и схващанията на видни военни, като генералъ Вагандъ, който резюмира така гледищата си върху конницата:

„Органъ, годенъ да пренесе въ минимумъ време, маневрирайки по всѣкаква мѣстностъ, пушките, картечните фронтъ и орждията си, годенъ да се ангажира веднага на широкъ фронтъ и да действува мощно и съ изнаната — така може да се формулира, съ нѣколко думи, правото за сжествуване и доктрината на конницата. За да може сжщата да проявява действия съ значение, необходимо е да бжде групирана въ голѣми единици, мощно организирани, единствено способни за такава роль.

Подъ мощна организация подразбиратъ:

- органическа пехотна поддръжка — до лека пехотна дивизия, пренасяна на камиони;
- лека и тежки артилерийски групи (възможно най-подвиженъ типъ);
- наблюдателни, бомбардировачни и ловджийски ескадрони съ балонни части;
- леки и бързи танкове.

Отъ изложеното до тукъ по отношение доктрината не е трудно да се долови, че има много игра на фази, игра на думи, желание да се каже онова, което се чувствува, желяе и въ което се върва — *конниятъ бой е възможенъ и днесъ, както е билъ възможенъ и по-рано*, липсва, обаче, смѣлость да се даде една по-ясна, категорична формулировка върху това.

А що се касае до понятието „мощна организация“, отъ миналитъ разсждения може да се разбере, че тукъ новото е само по отношение действително новитъ технически сръдства за борба, а останалитъ искания сж възкресяване на минали забравени начала и че организация, каквато сега се иска за конницата, трѣбваше да се предвиди и ѝ се даде до 1914. г.

б) Бойна доктрина на конницата споредъ французитъ правилницата.

Сжществена разлика върху гледищата по действията на конницата, изразени въ литературата и ония, формулирани въ официалнитъ правилници, може да се твърди, че нѣма.

Тукъ трѣбва да се отбележи, че въ всички правилници (общи и кавалерийски), формулировката на доктринитъ начала е една и сжща. Главнитъ мисли, които изразяватъ споменатитъ начала сж:

— *пешиятъ бой чрезъ огънь е нормалния начинъ за действие отъ конницата, боятъ съ хладно оръжие е възможенъ за малки единици и то при специални случаи.* (Инструкция за бойната служба, частъ I);

— *конната дивизия се характеризира чрезъ подвижността си по всѣкаква мѣстностъ. Тя притежава, като инструментъ за боя, своя огънь, а като инструментъ за маневриране — бързината на конетъ си.* (Инструкция за тактическото употребление на голѣмитъ единици);

— *командирътъ на к. корпусъ въ боя урегулира действията на своитъ дивизии, опредѣля задачата на пехотната си поддръжка, на артилерията и на елементитъ, не влизащи въ състава на дивизиятъ, а маневрира съ резервитъ си.* (Сжщата инструкция).

Въ рапорта отъ комисията по съставяне кавалерийския правилникъ се срещатъ следнитъ ржководни мисли:

— „Въ миналото конницата бѣ, преди всичко, родъ оръжие за *мораленъ ефектъ*. Нормалниятъ ѝ начинъ за действие бѣ конния бой; презъ време на войната надмощието на огъня се е наложило и на конницата, както и на другитъ родове оръжие и я принуди да промѣни тактиката; тя трѣбваше да възприеме пешия бой, като нормаленъ начинъ за действие. (Разгледахме, че не такива поуки можеха да се извлѣкатъ отъ войната б. а.).

— Количеството на автоматическото оръжие, усилването на конницата съ автокартечници, съ ескадрили, артилерия ѝ позволяватъ да развие значителна огнева мощъ. И тъй като конетъ ѝ позволяватъ да развие голѣма подвижност по всѣкаква мѣстностъ, конницата е особено годна

да се заангажира на широки фронтове, да изрази действията си чрез *внезапно и мощно откриване на огън, за да експлоатира в най-висока степен ефектите от изненадата*.

Щомъ се счита, че конницата е годна да създава изненада и се признава, че чрез огъня ще има ефект от такава изненада, като се иска да експлоатира в най-висока степен този ефект, още тукъ се налага въпросът — няма ли на лице данни вече за масово намъсване в коненъ строй, *та чрез морално въздействие да се използва напълно ефекта от изненадата*? Защо да се прѣчи чрезъ формули на такива гледища?

По нататъкъ въ рапорта се казва:

— „Следователно, *конницата маневрира на коне и се бие огнево* — това е начало за употреблението ѝ, изводъ отъ войната. Комисията намира, че задачите и боятъ на коннитата могат да бъдатъ разглеждани при най-голъмо развѣтвие въ рамките на „конна дивизия“ като най-голъма организационна единица.

— Презъ време на настѣпателнитѣ операции конната дивизия може да се бие въ интервалитѣ на неприятелското разположение и предпочитително на фланговетѣ, ако странството позволява и тамъ, главно, дивизията, най-често, чрезъ обходни действия, ще може да добие *най-значителни резултати*.

— Конницата остава родъ оржжии за довършване на успѣха и за преследване.

— Конниятъ бой за голѣмитѣ конни единици днесъ не е възможенъ поради уязвимостта на конницитѣ *отъ огъня на автоматическитѣ оржжии*. Той си остава, обаче, ефикасенъ начинъ за действие на една малка единица, когато за това се *представи* благоприятенъ случай, който да позволи действие отъ близо и чрезъ изненада.

— Правилникътъ има за основа условията отъ всѣко естество (мѣстност, въоръжение), които характеризиратъ операционнитѣ театри на Западна и Централна Европа.

— Но по-други театри, мѣстността, слабо развитата пжтна мрежа, относителното несвършенство въ въоръжението и боевата стойност на противника *могатъ да придадатъ особенъ образъ на операциитѣ*. Тамъ коннитѣ единици ще бъдатъ използвани често за маневрирания въ голѣмъ мащабъ, кждето повече отъ всѣкжде ще намѣрятъ случай за използване маневреннитѣ си *качества и мощта на огъня*. Върху такива театри на конницата ще се падне да играе главна роль. *Началникътъ на конницата ще намѣри честни случаи за намѣса въ коненъ строй. Той трѣбва всѣкога да ги използва, за да наложи моралното си надмощие надъ противника*.

Отъ изложеното до тукъ проличава, че особена разлика въ ръководнитѣ начини по действията на конницата нѣма между теченията въ литературата и повеленията на правилницитѣ. Всички сж съгласни върху главниятъ принципъ, че *„конницата се бие въ пеши строй, а маневрира съ коне“*, и че *пешиятъ бой е нормаленъ начинъ за действие отъ конницата, а конниятъ изключение — за малки единици въ специални случаи“*.

Що се касае до действията на конницата срещу редовни армии, но върху театри, представляващи просторъ, *намира се, че коннитѣ действия сж възможни и трѣбва въкогда да се използватъ, за да се наложи моралното надмощие надъ противника*.

Отъ всички цитирани формули заключението е само едно — французката конница ще се бие само по единъ начинъ — *пеша, като използва мощия си огън*. Маневриранията ѝ въ коненъ строй сж *пропигни отъ схищата ръководна мисълъ* — използване изгодни положения (флангове и изненада) за пеши действия чрезъ огънъ. Указанията, че конниятъ бой е възможенъ за малки единици, а сжщо и на други бойни театри, ще си остане мъртва буква. И действително, всѣки, комуто сж известни какви душевни сили се искатъ да се води и да се изпълни една конна атака или да се реши единъ началникъ на конни действия, ще се съгласи, че се иска дълбока въра за възможността на схищитѣ действия, за назначението имъ. А тази въра не е резултатъ на *техническа подготовка*, а резултатъ на *калтегорична формулирана доктрина на най-положително възпитание и на най-рационаленъ начинъ за приложение на доктрината*. Гѣмо французката доктрина не е въ състояние да вдѣхне такава въра, даже и когато се отнася до най-малкитѣ конни единици — ескадрони, взводове или разезди. Ние сме свидетели, че до 1914. год., когато доктрината подчертаваше ясно конния бой като главенъ начинъ за действие отъ конницата и когато по еднороднитѣ мнения въ литературата, конницата действително се е възпитавала и подготвяла за такива действия, французката конница не бѣ въ състояние да организира нито единъ коненъ бой въ по-голъмъ мащабъ и премина къмъ пеши действия. Въ бждеще, когато доктрината отрича *възможността за конни действия* и подчертава пешия бой като нормаленъ начинъ, може ли да се допуска, че ще се намѣрятъ много началници да предприематъ конни действия, даже и когато има условия за такива? Трудно е да се върва, за да не отговоримъ, че е изключено. Пешиятъ бой самъ по себе си е доста заразителенъ и безъ да се подчертава, веднажъ приложението му подчертано, може да се смѣта за сигурно, че изключения нѣма да има. Освенъ това, не е

ли се една и сжща французката конница, която ще се бие и въ Франция и на други бойни театри? Можели въ такъв случай да се допуска, че една и сжща конница ще е въ състояние да действа въ духа на две така формулирани начала?

Това бѣ грѣшката на миналото, която ще се повтаря всѣкога, защото не се касеа до техническа подготовка, а главно до възпитание. А за такова възпитание прѣчатъ по-натията „нормален“ и „изключение“, подчертани въ доктрина формула. Нѣкои автори искатъ да видятъ въ интензивния спортенъ животъ (коненъ) на французката конница, сѣдство за вкореняване на добродетели, които да ѝ позволятъ, въпрѣки доктрината, да се прояви като истинска конница и чрезъ конни действия. Това твърждение не може да се приеме, защото спортътъ и то най-рационалниятъ, е мощно сѣдство днесъ за възпитанието на конницата, но при съответна доктрина.

По всички изложени причини, въпрѣки отхвърляне отъ самитѣ французи твърдението, че тѣхната конница днесъ играе роль на „яздеща пехота“, трѣбва да се признае, че французката конница, именно, днесъ се приближава къмъ такъвъ родъ оружїе. Названието „конница“ не може да ѝ се даде, защото днесъ още сжщото название подразбира истинския, историческия родъ оружїе. Ролата на французката конница малко ще се различава отъ оная на яздещата пехота или на отряди, превозвани съ камиони. И последнитѣ се биятъ само пеша и тѣхниятъ маневъръ се ржководи отъ идея за използване моменти и положения за действия чрезъ мощни огньове. И тѣ сж въ зависимостъ било отъ конетъ си (ако се касеа за яздеща пехота), било отъ камионитѣ или отъ колелата си. Тактически и технически преимущества биха имали коннитѣ части надъ ония превозвани, но въ края на краищата, тактиката и техниката имъ се ржководятъ все отъ едни начала — *огневи действия*. И тогава се идва до страни положения, а именно, че до войната, когато организацията на конницата не издържаше критика, що се касеа до огневата ѝ мощъ, нуждна за *сздаване* условия за конни действия, ней се препоржчва конния бой като главенъ начинъ на действие, а днесъ, когато голѣмитѣ конни единици иматъ най-мощни сѣдства за огнева организация, отказатъ ѝ всѣкаква възможностъ да *действува въ коненъ строй*. Нѣщо повече, доктрината не дава ни най-малки препоржки за използване поне на моменти и положения, ако такива се случватъ, които биха позволили успѣшни конни действия за малки или голѣми конни единици. Като че ли по-правилно, по-полезно, би било, ако не се отидѣше до такива крайности още. И ако французитѣ желаеха да не увеличатъ възпитанието на конницата и подготовката ѝ за

конни действия, то поне да смѣтаха за възможно създаване и използване на условия за такива действия, чрезъ мощнитѣ огневи сѣдства на конницата.

Ако и това би се смѣтало за недопустимо при фронтални действия, то поне да се смѣташе такива моменти за използване при *обходитѣ и маневриранията*, когато действително такива моменти се *намирятъ и създаватъ* сравнително по-лесно; или съ други думи, доктрината да подчертава, че при маневриранията въ коненъ строй, *ржководната идея трѣбва да е създаване условия за намѣвяне въ коненъ строй въ по-широкъ мащабъ*. Ако при маневѣра такава е ржководната мисль, сжщиятъ ще се прояви при една по-голѣма дълбочина за проникване на тактическото поле, кждето действително и по-лесно ще се създадатъ условия за конна или комбинирана намѣса и, следователно — за постигане по-решителни резултати. Ако ли пъкъ ржководната мисль при маневриранията е *огневи действия*, то лесно ще дойде искушението да се проявятъ сжщитѣ при првритѣ още съпротиви, а отъ тамъ и маневѣра да не получи тактическа дълбочина и, следователно, да може по-лесно да бжде париранъ.

б) Гледище върху конния бой въ французката конница

Следъ горнитѣ разсждения отъ конния бой въ интересъ е да се разгледатъ настоящитѣ схващания отъ французитѣ върху конния бой, макаръ и на малкитѣ единици, а сжщо и причинитѣ, по които се смѣтатъ невъзможни коннитѣ действия за голѣмитѣ единици. Разгледаме, че французитѣ считатъ за невъзможенъ конния бой за голѣмитѣ единици, като мотивиратъ това си твърждение съ уязвимостта на конницитѣ предъ автоматическото оружїе. И тия разсждения сж *спрании*. Нима и днесъ се схваща, че конниятъ бой на голѣмитѣ единици ще се изрази въ една *масова атака едновременно*, безъ всички благоприятни условия? Ами за какво би послужила тогава цѣлата организационна огнева мощъ на французката конна дивизия? Кждѣ остава Стюартовиятъ образецъ за съвременния коненъ бой? Кжде сж началата за комбиниовани действия, които именно сж въ състояние да създаватъ благоприятни условия за действия и въ коненъ строй? Действително, конницитѣ сж уязвими отъ огъня. Но сжщо така е вѣрно, че загубитѣ не сж и никога нѣма да бждатъ резултатъ изключително на огъня. Загубитѣ сж въ зависимостъ, главно, отъ организацията на настѣпленieto и на удара. За това и общиятъ стремежъ е тази подготовка да бжде възможна, мощна и свършшена, което би позволило што загубитѣ да сж относително най-малки. И тогава може да се заключаватъ, че, ако се вкаратъ всички огневи сѣдства на една голѣ-

ма конна единица въ действие, ако и самото ангажиране на сжщата единица е *масово*, придружено съ маневриране, ако при такива действия се създадат условия за разстройството на противника и се започнат чувствителни конни удари, които да произведат *все по-големи, по-сериозни разстройства*, допустимо е боят да получи въ края образъ на последователни фронтови или обходни конни удари, които да *бъдат по съвкупност такива на цялата голяма единица*. Това проповядваше и Стюартъ. Така и тръбва да се схваща днес конният бой. Въ такъв случай загубитъ ще сж нормални и въ много случаи успѣхътъ по-решителенъ и по-бръзъ и всѣкога би се постигналъ съ сравнително по-малко загуби, отколкото ако сжщата конна единица действуваше изключително спешено въ продължение на много часове. Който е водилъ конни атаки при благоприятни условия не може да не се съгласи съ такова твърдение.

Тъй като французитъ разглеждатъ конния бой като такъв за приложение само на малки единици и при специални случаи (изненади), не установяватъ и никакви бойни редове за тая целъ. Заслужава, обаче да се отбележи едно указание, което за пръвъ пътъ се среща. За конния бой се казва (§ 124): „Боятъ тръбва да е мигновенъ; води се само съ *единъ ешелонъ*; ако други ешелони тръгнѣха въ атака следъ първия, биха попаднали подъ огъня на противниковитъ автоматически оржия и унищожени, преди да достигнатъ до позицията.“

Това начало е донѣкъде въ противоречие съ § 232., кждето, като се говори за конния бой на ескадрона, се казва: „Ескадронниятъ командиръ хвърля въ атака преднитъ си взводе въ строеве, въ каквито се намиратъ; взводоветъ атакуютъ разредено, за избѣгване на загубитъ; често сж щитъ ще сж принудени да *атакуватъ последователно*.“

Независимо отъ това противоречие, тръбва да се подчертае, че атака само съ единъ ешелонъ е почти лишена отъ изгледи за успѣхъ, още по-вече за малки единици. Споменатото французко становище не е последица на боевъ опитъ, а е чисто теоритическо заключение, подъ впечатление на позиционна огнева организация, кждето всѣка машина има строго опредѣлена огнева задача. Обаче сжщата така ли е съвършена при настѣпателния бой? Боятъ опитъ показва, че коннитъ атаки тръбва да сж въ последователни отстъпни линии за всички единици. Това сж особеноститъ на гледищата за конния бой въ французката конница, върху които е отъ интересъ да се спре вниманието.

в) Гледища върху пешитъ действия на конницата.

Що се отнася до гледищата върху пешия бой като нормаленъ начинъ за действие отъ конницата, естествено е да му бжде предоставено най-много мѣсто въ правилницитъ. Най-ценната придобивка, изобщо, днесъ по отношение боя на конницата, е че въ всички правилници се разглежда въпросътъ за пешитъ действия на най-големитъ единици, което липсваше до войната и който пропускъ, както видѣхме, донесе много пакости. *Главното начало за пешия бой на конната дивизия е действие на широкъ фронтъ и при настѣпателни и при отбранителни боеве*. При настѣпление фронта може да достигне до 4¹/₂ клм. (при две бригади въ бойна частъ), а при отбраната—до 8 клм. При нападателнитъ боеве ржководното начало е *използуване на ефекта отъ изненадата*. При отбраната—огневи прегради. Изобщо, боятъ се води по началото за боя отъ пехотата съ особеноститъ, които се налагатъ отъ действията на широки фронтове, като, при нужда, настѣпателниятъ бой се развива до „ударъ“ *включително*.

Въ заключение, у французката конница днесъ, правилно или неправилно, гледищата върху действията на конницата сж уединени, уяснени е регламентирани. За всички е ясно, какъ ще се развиватъ действията на конницата и какво може да се очаква отъ сжщата. Остава решителното значение на водача, за да се сбжднатъ или не тия очаквания.

2) Германия. Състояние на въпроса по действията на конницата.

Разгледа се, че презъ войната германската конница принесе голяма услуга на командването. Вѣрата въ конницата остана закрепена, доказателство за което би могло да служи до нѣкъде и обстоятелството, че и при днешната организация на германската армия конницата е запазена въ сравнително голѣмъ процентъ. Сжщото се подкрепя и отъ правилницитъ, които възлагатъ на конницата голѣми надежди, подчертавайки, че „въ бждешитъ войни тръбва да се допуска, какво *големитъ конни единици ще иматъ да решаватъ множество задачи*. (Обяснителната записка къмъ германския правилникъ). Все пакъ въ Германия впечатлението отъ позиционната война, съ мощната и огнева организация, е повлияло доста, за да се установи следъ войната доктрина, аналогична на она у французитъ. Такива сж и гледищата въ литературата отъ видни кавалеристи. (Генералъ фонъ Позекъ, бившъ инспекторъ на конницата). И, действително, въ германския правилникъ за полската служба. кждето се включватъ началата за действията на голѣмитъ конни единици, се срещатъ следнитъ доктринни начала:

— Голѣмото тактическо значение на конницата се крие въ възможността ѝ да се пренесе въ *най-скоро време* и образува *най-голѣма огнева сила* срещу чувствителнитѣ мѣста отъ разположението на противника.

— Действителността на огъня отъ разнитѣ видове оржжия, които се употребяватъ въ съвременната война, *изключва конния бой съ голѣми части*. Действията, обаче, на малки конни части за атака на противника въ коненъ строй *сѣ възможни* (при отбранителенъ случай срещу отстъпваща пехота, изненада и пр.).

При атаката най-важното условие е *подвижността*, независимо отъ това, дали конницата действува самостоятелно или пъкъ на нѣкое крило. Въ повечето случаи, въ самото начало, отдѣлни ешелони ще започнатъ борбата, но тѣ трѣбва да могатъ да се подрепятъ взаимно. При това, противникътъ трѣбва да се заангажира предъ фронта съ слаби сили; главната маса трѣбва да бѣде насочена *по фланговетѣ и въ тила*. Най-важната роля тукъ играе *бързината* и изненадата.

— При отбраната, обикновено, борбата ще се води групово и на широкъ фронтъ. И тукъ, обаче, има значение взаимната подкрепа чрезъ фланкиращъ огънь и готови за действие резерви, които да обхващатъ фланговетѣ на атакуващия противникъ.

— Конницата трѣбва да е въ състояние да се бие нападателно или отбранително и на тѣсенъ фронтъ, срещу противникъ, който е снабденъ съ всички срѣдства за борба, като въ такива случаи развива действията си отъ дълбочина.

— Сжщността на боя отъ конницата се състои въ *сѣчетания на маневъръ отъ конъ съ огнени бой*. *Последниятъ може да се сѣгласува съ конни атаки*.

— Въпрѣки голѣмата поражаемостъ отъ съвременното оржжие, *отдѣлни ескадрони* и не голѣми части могатъ съ пълненъ успѣхъ да атакуватъ въ коненъ строй противника, който е изненаданъ, разстроенъ или деморализиранъ. *Предприемчивостта* на началниците трѣбва да имъ позволи да долавятъ такива моменти.

— За успѣха на такива атаки необходимо е противникътъ да не може да срещне съ огънь атакуващитѣ части. По тази причина внезапността е наложителна.

— Поддържане на атаката (до ескадронъ) съ огънь има решающе значение. Двата вида бой трѣбва да се допълнятъ. Особено важно е да се използватъ частитѣ, водящи огнени бой, по начинъ, който да позволи възможната по-продължителна поддръжка на атакитѣ. Това може да се постигне често чрезъ самостоятелни действия на отдѣлни биящитѣ се части на ескадрона. Огневата подкрепа е же-

лателна до *атаката, презъ време на самата нея и следъ атаката*.

— *Полжтъ почти* всѣкога атакува при съдействието на огнестрелното оржжие.

Общо взето и германската конница се вдѣхновява отъ сжщитѣ ржководни идеи за боя, каквито сѣ въ сила и за французката конница. Тукъ е подчертанъ груповиятъ характеръ на боя, което се проповѣдаваше въ литературата имъ до войната. Ако при тоя начинъ за борба се укажеше на необходимостта, щото било при маневъръ, било при фронталнитѣ действия, да се прилага и конния бой, ще се приближатъ гледищата до една отъ формитѣ на „комбинования бой“ отъ конницата. Малки признаци за такъвъ бой се долавятъ въ цитиранитѣ указания за боя на ескадрона. Сжщитѣ сѣ дадени по типа за действията на ескадрона въ „лава“, разбрана въ смисъла ѝ до 1914. год. Всичко това взето заедно съ въроятното влияние, което ще укаже доктрината на руската конница, която се ориентира ясно къмъ „комбинования бой“, може да се допусне, че германскитѣ гледища ще претърпятъ еволюция сжщо къмъ този видъ бой на конницата, кждето на коннитѣ действия да се отреди повече мѣсто, отколкото това се подчертава днесъ. Добритѣ и слаби страни на германскитѣ гледища върху действията на конницата сѣ почти сжщитѣ, които се разгледаха подробно по отношение на французката конница. За това и разглежданието имъ отново се явява излишно.

3. Русия. Гледища Както се спомена, руската конница **върху действията** бѣ единствена, която влѣзе въ война **на конницата**. съ ново доктринно бойно начало— „лава“. Опититѣ отъ войната насочиха вниманието на кавалерийската военна мисль върху развоя на това начало.

който развой се следва непрестанно отъ войната до днесъ. До като лавата отъ преди войната се схващаше като начало за действие отъ сравнително малкитѣ конни единици, днесъ стремежътъ е щото началото на „лава“ да обхване боя на конницата въ неговата цѣлостъ и единностъ, пригодена най-съответно къмъ съвременнитѣ условия за борба. Така преобразено, споменатото начало претърпя измѣнения и въ наименованието като вмѣсто „лава“ се преименува въ „комбиниранъ бой“ за да еволюира къмъ *единствено понятие* — „бой“.

За да се разбере по-добре въпросътъ, сжщиятъ може да бѣде разгледанъ по фази, включващи и промѣнитѣ на правилницитѣ въ руската конница, отъ войната до днесъ.

I фаза — до 1914 г.

Лавата, разбрана по сжността и от 1912 г., има заслугата да тури подготовката на конния удар от конни части, за се съзре и началото за така наречения „комбинирания бой“, разбирания като *ударът на отделия в конен строй и на подвлия, действащи спешно чрез огнен бой*. Съ други думи, постави се началото на груповата борба в мѣсто наслояване на конни маси, в изчакване моментът за удар. Спомена се сжщо, че тогава лавата се разбираше като спомогателни, частични действия, за подготовка на ядрото, или съ други думи — масата от конницата изчакваше сжщо резултатът от борбата на лавата и ги използваше *главно в конен строй*.

През време на войната съ полците (1920 г.) болшевишката конница разширяваше началото на „лава“ по отношение и на голѣмитъ конни единици. Боят на конницата вече се разпада на конни и пеши действия отъ значителни единици, действащи в идейна връзка, т. е. стремящи се към решителни тактически резултати — разгромяване на противника. Конните удари се нанасят или още в началото, ако е имало условия за това или *след създаване на такива условия*. Това сж и истинскиятъ начала на „лавата“, приложени тукъ по отношение голѣмитъ конни маси.

II фаза — уставътъ и гледищата въ ли- тераатурата презъ 1924 год.

Следъ опита отъ гражданската война и оная въ Полша, уставътъ отъ 1924 г. оформява началото за боя на конницата, като измѣсти до тогавашнитъ въ сила начала по устава отъ мѣната, сж изложени въ „Въведението“ къмъ устава, въ което се установяватъ следнитъ ржководни начала:

— Изключителнитъ свойства на конницата, по които тя се различава отъ всички останали родове оржжия, сж *способността ѝ да нанася мощни удари в конен строй*; моралното действие на такива удари е огромно и запазва *всичкото си значение и днесъ*, въпрѣки разрушителната сила на съвременното огнестрелно оржжие. По тия причини конницата е длжжна *всѣкога да се стреми къмъ използване това свойство до края и да развива всичкитъ си действия въ боя чрезъ конни атаки*.

— При това, обаче, въ връзка съ непрестанното усвършенствуване на всички срдства за наблюдение и поражение, конницата е повече отъ всѣки другъ пътъ уязвима на огъня отъ въздуха и земята. По тия причини *внезапността се явява много важно условие за конна атака, достатъчно по нѣкога за да обезпечи пълния ѝ успѣхъ*. Много често,

обаче, за посигане на успѣха, *ще е нужно противникътъ да бжде умаломощенъ чрезъ огънь, да бжде разстроенъ, деморализиранъ*. По тия причини, конницата ще е напълно самостоятелна и независима въ своята дейность *само тогава*, когато ще съумѣе сама да *подготви условия за конна атака, като използва всичкитъ си разполагаеми огнени срдства*.

— Умението отъ конницата, следователно, да води *пешни бой* придобива извънредно важно значение; сжщо такова значение има и упорството, стремителността и *решителността да се дойде до ударъ така, както при коннитъ атаки*.

— По такъвъ начинъ, нормалниятъ видъ на боя отъ конницата се явява „комбинирания бой“ (смѣсенъ), при който действията *на спешнитъ части, картеницитъ, конната артилерия, бронираниятъ и въздушни части*, а сжщо и другитъ срдства за поражение, придавани на конницата, *ще бъдатъ съчетавани съ коннитъ атаки, като съ начинъ за развитието и довършване на боя*.

— Въ случай, обаче, когато мѣстността представлява непреодолими прегради за конни действия (разкаляна почва, гориста мѣстность, укрепени участъци и пр.), конницата е длжжна, *безъ колебание*, да търси решението *чрезъ огнени действия* въ пеши строй *съ всичкитъ си налични сили*.

Отъ така цитираниятъ начала се вижда ясността на доктрината. Тукъ нѣмаме оная игра на фрази, на думи, на уговорки, която се констатира при прегледа за началата за боя на конницата, особено въ Франция. Тукъ нѣмаме понятията „нормално“ и „изключение“. Тукъ еднакво значение има и конниятъ бой и пешитъ действия, но отъ началото до края ржководната мисль е една и сжща — *стремежъ да се довърши боя и чрезъ удари в конен строй*. Това е точно копие на Стюартовитъ начала за боя на конницата. Този стремежъ за коннитъ удари тукъ не е резултатъ на предразсждкъ, а на правилно гледище върху историческото на чало за действие отъ конницата, прилагането на което се счита за възможно и днесъ, било поради сжществующи условия (изненада), било поради *възможността за създаването на такива условия* (мощна огнева организация). Тукъ сжщо се схваща правилно използването елемента „изненада“ — не като у французитъ на *огнева налѣза*, а за удари въ коненъ строй, макаръ и следъ създаване подходящи условия отново благоприятствувани отъ самия елементъ на „изненада“. Тукъ вече не може да има споръ — *конница ли е този родъ оржжие или нѣкаква „свременнона конница“*, съвременността на която се състои въ отказването ѝ отъ историческата си роль и свойства.

Сжщата яснота се съзира и по отношение действията на конницата, когато нѣма никакви условия за конни дей-

ствия — *недвусмислено* се подчертава *задължителността* за ангажиране въ чисто пешни активни действия съ всички-
тѣ налични сили.

Но както въ миналото, така и тукъ, заедно съ подчертаване значението на коннитѣ действия, често се изпада въ противоречие при опредѣляне *сръствата за подготовката на сжщитѣ действия*. Изключение отъ това не прави и уставътъ отъ 924 год. И действително, уставътъ като говори за комбинования бой на конни единици до полкъ, опредѣля така бойния редъ и задачите на разнитѣ му елементи:

— „По отношение бойнитѣ редове на ескадрона и полка въ основата е прокаранъ принципа за необходимостта, щото комбинования бой да се води отъ тия единици по различенъ начинъ, въ зависимостъ отъ задачите и обстановката. При едни случаи бойната частъ отъ бойния редъ ще се разчленява на групи, чийто началници сж свободни да избиратъ начини за действие (отъ конь, пешни или съчетавайки двата тия начина), за да решатъ поставената имъ задача, като се стремятъ да постигнатъ общата целъ, поставена отъ ескадронния или полковия командиръ, подготвяйки по тоя начинъ условия за *решающа атака на ударната група — резерва*. Въ другъ случай бойната частъ действа изключително пеша. Въ основа на указанията, дадени за използване на *ударната група — резервъ*, е вложена *ржководната мисль за необходимостта да се решава всѣки комбинованъ бой на конь*“.

Именно, при формулиране назначението на ударната група — резервъ да решава *бой съ коненъ ударъ* се съзира и противоречието съ начина на действията, опредѣлени за елементитѣ отъ бойната частъ, на чийто началници е дадена *инициативата* за избиране на боя, споредъ условията — обстановката. И, действително, ако ударната група — резервъ е ограничена въ избора на сръдствата си за решителна намѣса, както уставътъ задължава, ще се намѣримъ при положение, че такава сравнително силна група (щомъ е ударна) да *изчаква основни моменти*, за конна намѣса, както въ миналото, вмѣсто и я да способствува за използване на условията отъ борбата на бойната частъ за решение на боя по начинъ, какъвто началникътъ ѝ преценява за най-целесъобразенъ, ржководейки се отъ мисълта за прибягване до конни действия, щомъ се *създадатъ* условия за такова. Съ други думи, ударната група — резервъ да действа при сжщата свобода, както и бойната частъ, съ ржководна мисль — *създаване и използване моменти за конна намѣса*. Така ако се формулиратъ указанията за ударната група — резервъ, ще има пълна последователность съ началата на устава, изложени въ „Въведението“, при дефинирането на *комбинования бой като таквъ, при който спешно-*

нитѣ части съчетаватъ действията си съ конни удари, за развиване и довършване на боя.

Това несъответствие между опредѣляне сжщността на комбинования бой на конницата и начинитѣ за приложението отъ единици до коненъ полкъ е нужно да се коригира, за да се получи еднакво тълкуване на понятието „комбинованъ бой“, толкова повече, че при опредѣляне бойния редъ и задачи на елементитѣ му (отдѣлни полкове и бригади) за голѣмитѣ конни единици, въпросътъ е разрешенъ идейно по-правилно. За тия единици въ устава е казано: „Бойнитѣ действия на голѣмитѣ конни единици могатъ да се развиватъ почти изключително подъ формата на комбинования бой въ рѣдки случаи подъ форма на чисто пешни бой и никогато подъ формата на чисто коненъ сгжстенъ бой. По тия причини, въ основата на бойния редъ за такива голѣми единици е вложена мисълта за разчленение бойния редъ на бойни *участъци* (обикновено бригадни), тактически напълно самостоятелни (снабдени съ необходимитѣ огнени сръдства) и общъ резервъ на голѣмия началникъ, а въ нѣкой случай и особена огнева група, въ разпореджане на сжщия случайникъ. Действайки самостоятелно за постигане на общата целъ, бойнитѣ участъци приематъ боевъ редъ, състоящъ се отъ бойни групи (отъ ескадронъ до полкъ), участковъ резервъ, огнева група на участъка, противоаероплана група и органи за наблюдение и бойно разузнаване. Бойнитѣ групи иматъ боевъ редъ и действуватъ по начинъ, какъвто обстановката налага (отъ конь, пеша и съчетано). По такъвъ начинъ идеята за *груповия боевъ редъ* е прокарана въ всички единици, при което малкитѣ (до полкъ) действуватъ съгласно указанията на устава. *Съвокупността отъ тия действия опредѣля „комбинования бой“ на голѣмата единица и подготвя действието на общия резервъ въ решителната посока*.“

Това сж указанията на устава. Като се има предвидъ, че именно отдѣлнитѣ полкове сж елементи отъ бойната частъ, подготвящи условия за намѣса на резерва, налага се нуждата да иматъ сжщитѣ свободата, за опредѣляне начина на боя на всичкитѣ си елементи, съ целъ да се ускори, както развитието на боя, така и завършването му.

III фаза — Прокто-уставъ отъ 1927. год.

Въ такъвъ духъ се развиваха гледницата въ литературата съ явенъ стремежъ да се поддържа задължителността за конницата да се бие едновременно пеша и отъ конь, безъ да надценява значението на единъ отъ тия два начина за бой, отъ които би могло да има само вредно забавяне въ развитието и приключване на боя.

Като идея тукъ се долава стремѣжътъ за освобождаване на конницата отъ предразсѣдѣци на миналото, безъ да се изпуска изъ предъ видъ историческата ѝ роль и ценнитѣ ѝ свойства като родъ оружїе. Все пакъ, отъ следващитѣ разяснения ще се види, че би било отъ полза да се корегиратъ и най-последнитѣ схващания по въпроса.

Подъ влиянието на тия гледища въ литературата се приготви „Проектъ-установъ за бойната служба на конницата“ отъ 1927, год. който е въ изпитание по настоящемъ въ болшевишката конница. По-главнитѣ начала въ този проектъ сж:

— Конницата се *бие на конь и пеша*, което придава на действията ѝ голѣма еластичностъ и заедно съ това увеличава бойната стойностъ на единичитѣ ѝ при умело съчетание на тия два вида бойни действия, възъ основа — широко използване свойствената на конницата подвижностъ.

— Моралнитѣ и материални послѣдствия отъ успѣшна конна атака и спечеленото отъ това време сж значителни. За това конницата е длъжна всѣкога да се *спреми да атакува отъ конь*, настояцето значение на каквито атаки се явява като единъ отъ начинитѣ за развой и завършване на боя, за приложението, обаче, на който начинъ се изисква съответна обстановка. Най-благоприятни условия за конна атака се създаватъ отъ внезапното появяване на конницата тамъ, където не я очакватъ. Бързото развитие на боя при такава обстановка и неизбѣжнитѣ съ това морални потребности у противника затрудняватъ извънредно, а въ нѣкои случаи и съвсемъ изключватъ възможността за организиране на съпротива. Сварила противника изненадано, конницата е длъжна всѣкога да използва такъвъ моментъ за *спремишелни* удари, безъ огледъ на частични загуби.

— При невъзможността за внезапна атака конницата завързва бой, като насочва усилията си за *отнемане инициативата* отъ противника, като го застава да паира само удачно да постигне това, маневрирайки на широко съ ржководна идея — нанасяне главния ударъ на фланга и тила.

— Успѣхътъ на маневъра налага незабавното му развиване, за погрѣчване на противника да организира противодействие.

— Общата обстановка, създавана на бойното поле, трѣбва да бѣде използвана отъ всички елементи на бойния редъ, предъ който се появява разстройството у противника или отслабване силата и организираностъта на огъня, за *незабавна конна атака*, ако мѣстността позволява. Конната атака отъ всички части въ бойния редъ се явява като резултатъ отъ успѣшното развитие на боя, за завършването му въ момента на най-голѣмото разстройство на противника —

резултатъ отъ маневъра, огъня и действията на спешенитѣ части.

— Огневитѣ сръдства съдействуватъ на атакующитѣ части чрезъ косъ или фланговъ огънь за *неутрализиране*.

Боятъ на конницата, при който взематъ участие нейни конни и спешени части, действуващи по указания начинъ въ взаимно връзка и при подрѣжане съ огневитѣ сръдства, се нарича *„комбинирано“*, независимо отъ това — дали е срещенъ, настѣпателенъ или отбранителенъ.

— Комбинованиятъ бой за конницата е обикновения ѝ начинъ за разрешаване на поставенитѣ ѝ бойни задачи, безъ да се изключва и случай за стѣлкновения съ противниковата конница, ако последната води огнева борба и избѣгва коненъ бой.

— Въ случаитѣ, когато мѣстността и действията на противника позволяватъ шото всички части отъ бойния редъ да минатъ въ конна атака, веднага следъ маневриране, безъ забава, конницата повежда коненъ бой (при съдействието на огневитѣ си сръдства).

— Въ случаитѣ, когато мѣстността или когато силата на огъня, която не може да бѣде подадена или други условия изключватъ възможността на конно действие, всички части отъ бойния редъ сж *длъжни безъ колебание*, да търсятъ решението чрезъ активни действия въ пеша строй, запазвайки готовностъ за незабавно преминаване отново къмъ комбинирани или конни действия при първа възможностъ.

— Еднаквата стойностъ на конния и пеша бой, като начинъ за решителни действия, при разни обстоятелства, изключватъ шаблонъ за примѣнение и налагатъ шото конницата да бѣде не само отлично обучена, но и възпитана въ духа на смѣли решения, широкъ, дрѣзъкъ и смѣлъ маневъръ, стремителенъ поривъ напредъ, както отъ конь, така и пеша, при настѣпление и въ духъ за упоритостъ — при отбрана.

— Бойниятъ редъ на конницата трѣбва да ѝ позволява, споредъ обстановката, да води кой и да е видъ бой — т. е. коненъ, комбиниренъ или пеша. Поради тия причини, бойниятъ ѝ редъ се формира чрезъ различението на силитѣ, споредъ плана, на групи отъ различна численостъ и съставъ, които изпълняватъ опредѣленитѣ имъ задачи самостоятелно, но подъ управлението на началника, който води боя. Бойни групи отъ сили до ескадронъ, а въ изключителни случаи — до полкъ, *атакуватъ конницѣ въ разгнати строй — сгъстено, безъ друго разчленение*.

Началникътъ, който организира боя, следъ вземане на решението, установява плана на действие, группировката на силитѣ, задачитѣ на отдѣлнитѣ групи отъ бойния редъ, а за малкитѣ подѣления — и начина за действие, ако е нуж-

а се дава възможност за маневриране на противника по външни линии, които улесняват обходните движения. По такъв начин чрез груповото разчленение се запазват преимуществата от линейната форма, като същевременно се избягват ония и недостатъци, които сж от значение. Германските авторитети, като Бернхарди поддържаха, че при действията на голъмити конни единици командването тръбва да не загубва изъ предвидъ, че тактически успѣхъ е първия обектъ за постигане. Въ стремежа си за достигане на най-благоприятната оперативна основа за атака, отъ която противникътъ би могаль да бжде отхвърленъ въ най-неудобни за него посоки, да не се загубва за това най-удобната тактическа мѣстностъ. И, именно, разчленитъ по фронта форми улесняватъ стратегически концентрирнитъ действия, а отъ тамъ и тактическия успѣхъ, който последствие ще се развие стратегически.

Както се спомена и на друго мѣсто, този въпросъ се дебатираше въ германския печатъ до войната и идеята бѣ проникнала отъ части и въ правилницитъ. Липсваше време за да се доразвие и приеме образа, който днесъ му се дава вече, само че при почти изключителенъ начинъ за бой — пеша, а при болшевикитъ — комбиниранъ.

Въ такова положение се намира последната фаза отъ обхващане на въпроса за действията на руската конница. Добива се впечатлението, че разглеждането е било основно, преценени сж всичкитъ възможности и широкия опитъ и до нови поуки, било отъ развоя на техниката или отъ нови действия, едва ли ще има промѣна.

Остава да се разгледа въ какво положение се намира сжщиятъ въпросъ у нашитъ съседни. Трѣбва още тукъ да се отбележи, че нѣщо тѣхно, оригинално по идея, не се среѣща. Нѣкои отъ тѣхъ моделираха своята доктрина подъ пълното влияние на французкитъ гледища, а други сж на пѣтъ да се приближатъ къмъ становището, възприето у болшевикитъ, което ще проличи отъ следващитъ разяснения.

Югославия — гледища върху действията на конницата.

Въ югославянската конница, при разглеждане на въпроса въ литературата, се изхожда отъ положението, че презъ войната цѣлата конница е имала възможностъ да се убеди, какво доктринитъ начала за действията на конницата до 1912. год., а именно, че конницата бѣ главния начинъ за действие, трудно се прилагали и че въ Свѣтовната война конницата на западъ била принудена да промѣни доктрината още до като операциитъ били въ пълния си ходъ. Въпрѣки това, обаче, намира се, че пресиленостъ въ заключенията не трѣбва да има и се отправятъ съвети, въпросътъ да се из-

следва логически. По отношение боя срещу конницата намира се, че съвременнитъ условия за борба нѣма да позволятъ развоя на конни удари отъ голѣми единици и заключаватъ, какво дветъ конници ще се борятъ най-често чрезъ пеши бой. Все пакъ, считатъ, че макаръ и рѣдко, конни удари отъ голѣми конни маси нѣма да бждатъ изключени.

Срещу пехотата считатъ, че конни удари ще сж възможни само ако пехотата нѣма да е въ състояние да изполува оржжието си или, съ други думи, ако тя е съвършено разстроена или изненадана отъ близо. При всички други случаи срещу пехота конницата ще се бори чрезъ пеши или комбинирани действия.

Като естествено заключение намира се, че „нормалниятъ начинъ за борба на конницата ще бжде пешиятъ бой което, обаче, не изключва борбата отъ конь съ хладно оржие, което при добри условия може да даде твърде ценни резултати.

Освенъ това въ Югославия се схваща, че конницата много често ще може да постига най-добри и най-бързи резултати чрезъ комбинирани действия, пеша по фронта и отъ конь — по фланговетъ и тила на противника. Не се изключватъ и други комбинации. Считамъ този начинъ за действия като най-изгоденъ, защото позволява на конницата да използува всичкитъ си особености — мощно огнево действие, голѣма подвижност, маневренна способност и мощностъ на удара. По тия причини намиратъ, че конницата трѣбва да прибѣгва по възможностъ по-често къмъ този видъ действия.

Какъ се обхваща, обаче, у тѣхъ комбинирания бой, може да се заключи отъ обстоятелството, че не се намира за нужно да се изяснява специално сжщиятъ, защото при приложението му спешенитъ части се борятъ по началата въ сила за пешия бой, а коннитъ части — по началата за коненъ бой.

Следъ като се разгледа обстойно въпросътъ за комбинирания бой, лесно е да се разбере, че въ югославянската конница сжщиятъ не е обхванатъ въ пълнота, въ каквато се представлява днесъ.

Изобщо, въ стремежа си да еволюиратъ между гледищата въ сила у французитъ и ония — у руситъ, прокаранитъ начала въ югославянската конница страдатъ отъ липса на яснота, категорична опредѣленостъ, вънъ отъ другитъ, разгледани вече недостатъци. Безъ нужда сж усложнили доктрината, а заедно съ това и методитъ за прокарването. Като авторитетенъ представител на изложениитъ гледища въ югославянската конница е кавалерийския генералъ Живковичъ (сегашниятъ диктаторъ).

Ромъния — гледяща върху действията на конниците.

Гръбва, обаче, да се подчертае, че във литературата от няколко години се води борба за освобождаване на конницата от сегашната и доктрина, като от поуките на ромънската конница през действията ѝ във войната се съгради тѣхна, оригинална доктрина, като такава, която да отговаря най-пълно на условията, при които ще действува срещу свои съседни при една бъдеща война. Решително възстават срещу използването на конницата за чисто пеша действия, а искат да се възвиеме *по-правилно*, — *началото за комбинирания боя*.

Изглежда, че авторитетността на застъпващите тия гледища (генерал Синеску) ще окажат влияние, защото по сведения, бойният правилник на конницата е на път да бъде преработен.

Гърция и Турция — състояние на гледищата.

Въ гръцката конница сж въ сила началата за действия, възприети въ Франция. Изглежда, че тази доктрина се прилага съ вѣра, защото не се срещат въ литературата противни схващания.

Въ Турция отъ широкя опитъ, който добиа главно презъ войната срещу гърците въ Мала Азия, се ориентира и доктрината имъ за действие на конницата къмъ началото за „комбинирания бой“, прилаганъ отъ голѣмитъ конни маси.

Трудно, обаче, може да се допусне, че началата на този бой, разглеждани въ последната му фаза отъ развой, ще сж проникнали въ турската конница.

По евъроятно щото комбинираният бой да се обхваща въ *по-едригъ му линии*, — *че конницата се бие и отъ конь и пеша*.

Е. Заключение.

Отъ общия прегледъ, който се направи на цѣлата епоха, проличава достатъчно ясно, че грѣшки отъ организационенъ, доктриненъ и команденъ характеръ попрѣчиха за правилното, всестранно развитие на конницата, като родъ оржие до Свѣтовната война, попрѣчиха ѝ да се *намѣси въ началото на войната* така мощно, както това се очакваше, за да се прояви като родъ оржие, въ състояние да добие сериозни тактически и стратегически резултати.

Вследствие на тия причини, конницата грѣбваше да се поучава презъ сжщия периодъ, вмѣсто да твори. Всички тѣзи обстоятелства не позволиха да се провѣрятъ напълно доктринните начала за действията на конницата, които бѣха

въ сила и затова ние сме свидетели, щото следъ войната да се отива до такива крайности по въпроса за действията на конницата на бойното поле, каквито историята на този родъ оржие не познава.

Така, днесъ господстващитъ възгледи върху действията, за които е дума, се намиратъ на два противоположни полюса, — *западъ* (главно Франция), кждето се отричатъ историческата роль и свойства на конницата, като конятъ се използва за „срѣдство“ и кждето „конница“ по историческото понятие, не може да се твърди, че има и *изтокъ* — (главно Русия), кждето се възкресиха методитъ за борба отъ конницата въ миналитъ столѣтия, кждето конятъ е „оржие“, използвано чрезъ „съвременна“ тактика. Тукъ е запазена конницата като исторически родъ оржие. Около тѣзи главни и противоположни становища се групиратъ и гледищата на конницитъ въ армитъ на другитъ държави, било въ Европа или вънъ отъ нея (Америка, Англия).

Можахме да проследимъ, че аналогично положение е създавано въ Европа и въ други по-ранни епохи и че въ последствие еволюцията на идеитъ докарвала по-широко или частично обобщение. И днесъ, фактътъ, че съществуватъ такива противоположни становища, даже при непосредствено териториално и интелектуално съседство, говори най-добре, че такава положение нѣма характеръ на окончателно. Остава бждещето да покаже резултата отъ борбата на военната мисълъ въ армитъ на тия голѣми държави. Тукъ само е отъ полза да се подчертае, че „*западъ*“ съ съвременната бойна доктрина за конницата си се отказва отъ извърнено ценни успѣхи на тактическото поле, а сжщо и на театъра на военнитъ действия, защото фактически се отказва отъ онова психологическо въздействие върху морала на противника, което конницата почти 20 столѣтия е упражнявала върху въображението не само у армитъ на всички народи, но и върху човѣчеството, изобщо, и което въздействие днесъ съ нищо не е намалено. Сжщото нѣма да претърпи и промѣна, въпрѣки усъвършенстване на техниката, защото конятъ презъ всички периоди отъ развитието на човѣка му е задавалъ страхъ, въпрѣки, че е въ негова услуга. Това е едкакво за всички поколения. И днесъ по-лесно ще се намѣрятъ хора, които да не ги е страхъ да се качатъ на аеропланъ и подводница, отколкото на конь.

Може да се яви въпросътъ — армитъ презъ последнитъ войни бѣха ли чужди на такава психологическо въздействие, на такава парализация у духа на бойцитъ? Може да се отговори отрицателно и потвърди такава твърдение и съ исторически примѣри отъ най-последната война въ Европа. Току-що се завърши Свѣтовната война, въ 1920. г. избухна нова такава между Свѣтска Русия и Полша. Из-

вестно е, че поради пробива на поляшккия фронтъ отъ руската армия, конната армия на Будиени — една маса отъ 7 конни дивизии, нахълта презъ образуваня проривъ въ тила на противника. Поляцитъ, обзети отъ смущение, граничащо до паника, провалиха цѣля си планъ и въ голѣмо безредице отстъпиха отъ Киевъ до Варшава все подъ угрозата на тази конна маса.

Ясно е, че този успѣхъ на болшевишката конна армия се дължи главно на *психологическото* въздействие, поддържано вѣднѣмаше армията на поляцитъ. Появата на конницата въ тила, разрушението на ж.-п. линии, които извърши, атакитъ върху отстъпващитъ колони, преувеличениитъ слухове, несигурността за тила — всичко това изпълва вече въображението на началници и на подчинени съ видението за една грамадна маса неприятелска конница, която повечето отъ тѣхъ и не виждаха на хоризонта, но чието присъствие се чувствуваше. Тази маса се рисува съ извадени сабли, пики, вършача опустошения и подлагаща на сѣчь всѣка срещната частъ отъ армията на поляцитъ. Умората отъ походи, отъ боеветъ, заедно съ лиценията, сж още по-благоприятна почва за забояването на въображението и всички се движатъ вече съ мисълта, че главитъ имъ сж изложени на ударитъ отъ болшевишкитъ сабли всѣки моментъ. Тѣзи глави изтръгнѣха и се почувствуваха сигурно стоящи върху раменетъ си едва когато болшевишката конница бѣ спряна и отхвърлена назадъ, но това стана предъ самата Варшава и съ цената на изгубване цѣлото завладяно пространство до Киевъ. Ако си представимъ, че армията на поляцитъ бѣ убедена по нѣкой начинъ (вълияние на съвременната доктрина), че тази руска конна маса нѣма да сѣче, нѣма да мушка, а ще се опита нѣкъде да разруши складове, да преследва съ огънь, спешена, да изпреварва по фланговетъ, но пакъ се бие пеша, допустимо е да се смѣта, че щѣше да има разлика въ психологията на сжщитъ войски — нормалниятъ гнетъ нѣмаше да бѣде така голѣмъ и, може би, разгромътъ нѣмаше да е така бързъ.

Ето отъ какво бихме се лишили съ новата доктрина за действията на конницата, установена главно въ Франция. Такива биха били послѣдствията отъ отказване историческата роль и свойства на конницата.

Въ противовесъ на тази доктрина, болшевишката армия запазва за своята конница историческата ѝ роль и свойства, като признава и днесъ коня си като оржие отъ особено значение. До като въ Франция конътъ считатъ като сръдство въ услуга на тактиката на другитъ оржия, болшевикитъ следватъ историческо-логическия пътъ на еволюция и се стремятъ да развиватъ тактическитъ *начала*, за да *позволятъ използването на оржиято-конь* и днесъ така.

сжщо, както е необходима съответната тактика за получаване на пълни резултати отъ *всѣко оржие*, което се счита, че е факторъ за успѣшна борба. Гадания за далечното бжде сж излишни и неумѣстни, но днесъ има на лице всички възможности, за да бжде разглежданъ въпросътъ и му се даде разрешение въ духа на горнитъ мисли.

Следъ такава постановка на въпроса, отъ значение ще е да се запита: — къде е мѣстото на нашата конница въ посочениятъ две идейни групировки?

За да се отговоримъ правилно на този въпросъ, трѣба, безспорно, да проследимъ поукитъ отъ нашитъ войни. Главното тѣзи наши войни трѣба да сж източникътъ за идеитъ, които ще обусловятъ установяването на нашата доктрина и за конницата. Тукъ е нужно да се проследи, главно, въпросътъ — дали при нашитъ условия за въюване действията въ конентъ строй сж възможни и кои главни причини сж влияли за по-широкото имъ или за по-малкото имъ приложение? Въ каква пропорция е била зависимостта на коннитъ действия отъ съвременността на оржияето? Ако за целта направимъ единъ бѣгълъ прегледъ на войнитъ презъ епохата 1885 — 1918 год., достатъчно ще е да се подчертае, че въпрѣки несравнената разлика въ свойствата и мощта на оржияето презъ периода на поменатитъ войни, нашата конница е действувала успѣшно *въ конентъ строй*, както следва:

— Презъ 1885. год. — нѣма нито една конна атака извършена;

— Презъ 1912. — 13. год. има извършени атаки отъ отдѣлни полкове, ескадрони, взводове, разезди (действуващи отдѣлно, или въ съставъ на по-голѣми единици);

— Презъ 1915. год. — атаки отъ отдѣлни полкове, ескадрони, разезди;

— Презъ 1916. год. — конни атаки отъ конна дивизия (4 конни полка) на цѣли бригади, полкове, ескадрони, взводове, разезди.

Ако не въскога цѣлата конна дивизия атакуваше въ конентъ строй, не бѣ мощта на оржияето, което я спираше, а бѣ липсата на още конни дивизии, чито намѣсвания *все чрезъ конни действия* да дадатъ класически резултати отъ стратегическо гледище. Така бѣ при Коцмаръ, при Ка-ра-Мурадъ. Следователно, може да се заключава, че не мощта на оржияето играе най-голѣма роль за прилагане или не на коннитъ действия, като начинъ за борба, а причини, които и тукъ ще търсимъ въ областта на организационни и доктринни начала. Едно трѣба да се подчертае, то е, че ако нашата конница въ Добруджа бѣ пропита отъ доктриннитъ начала на настоящата французка такава, то тя щѣше да бжде повече въ тежестъ на общото командуване,

отколкото въ полза. И, действително, ако при „Кочмаръ“ командването на конницата бѣ решило *да се бие пеша*, за каквото начинъ на действие подсказваше и характерътъ на мѣстността, то, въ най-добрия случай, резултатътъ щѣха да бждатъ задържане на дивизията временно въ района на Куртъ-Бунаръ. Щѣше ли да има полза за армейското командване отъ такъвъ резултатъ? Естествено не, защото Куртъ-Бунаръ бѣ много близо до фланга на дивизия, зашто до действуваха срещу Тутраканъ. Следователно, щѣше да се наложи отдѣляне на значителни сили въ подкрепа на конната дивизия, а като се има предъ видъ, че сж щѣше да 3. септемврий) се появи само на 25 клм. отъ този пунктъ една конна руска дивизия отъ 30 ескадрона, допустимо е да се върва, че положението срещу Тутраканъ можеше да бжде усложнено. Решението, обаче, на командването у конницата да ликвидира съ противника чрезъ въздействие на морала му, а именно, действувайки решително чрезъ коненъ и пеша бой, докара пѣленъ погромъ за противника, очистиране на цѣлия районъ между Куртъ-Бунаръ и Добричъ, придобиване отъ конната дивизия пълната си свобода за действие срещу руската конница и, най-главно — създаде се нужното спокойствие за армейското командване по отношение фланга на дивизиятъ, опериращи срещу Тутраканъ. Ето разликата между една и друга бойна доктрина. Аналогиченъ е характерътъ и резултатътъ отъ действията на конницата въ Добруджа и въ други случаи — Мостафа-Ачи, Кара-Мурадъ и др. Отъ значение ще е да се подчертае сжщо, че отлично постигнатъ успѣхи се дължаха на приложение началото за „комбинования бой“, макаръ и не обхващанъ така, както днесъ се тълкува, но все пакъ, *съ ясно подчертано разбиране на изгодитъ, които могатъ да се получатъ, както отъ мощта на огъня, така и отъ ония на коннитъ удари*.

Идеята за широкото приложение на комбинованиятъ действия се разви подъ влиянието на комбинацията у бж-дешия противникъ — многочисленность, въоръжение у руската конница. Това говори за липсата на предразсждци у командването на конницата, която му позволи да създаде за конната дивизия мощна огнева организация, безъ да ретизира върху понятието „лекостъ“ и „тежестъ“, а да се ржководи само отъ желанието да се *направи конницата годна за бой съ всички сръдства*.

Днесъ ние и нашитъ съседи, по отношение на въоръжитъ сили и бойни театри, спадаме къмъ оная категория, за която и *французитъ даже препоръчватъ коннитъ действия като таква съ решающе значение*.

Това, заедно съ толкова поучителния опитъ на нашитъ войни, дава достатъчно основания да се заключи, че наше-

то мѣсто по отношение бойната доктрина на конницата ни е положително къмъ схващанията, установени за конницата въ Русия.

Това е толкова по разбираемо, като се има предвидъ, че главниятъ аргументъ въ западнитъ конници, въ полза на съвременната имъ доктрина, сж трудноститъ отъ всѣко естество за конни действия на *голъми маси конница*. У насъ за „маса“ отъ конница и въпросъ не може да се повдига. Следователно, за „масови“ действия на конницата, по нашитъ възможности за „маса“, ще има всѣкога възможность, по началата за комбинования бой.

Длъжность е на доктрината да облѣче всички поменати благоприятни условия въ най-свършени доктринни начала, като въ сжщото време организацията даде всичкитъ сръдства за да добиятъ сжщитъ начала реална стойность. За тази целъ намирамъ, че у насъ щастливо е разрешенъ по *начало* въпросътъ за действията на конницата, т. е., че сжщата се бие *еднаква и отъ коць и пеша*. Остава да се освободи доктрината отъ началата за „линейность“, чието влияние се чувствува неблагоприятно за улесяване масовото ангажиране на коннитъ единици.

Отъ изясняване въпроса за комбинования съвремененъ бой проличаха всички преимущества на груповата борба — начало прокарано за всички единици. Сжщото начало, споредъ менъ, би трѣбвало да се възприеме и у насъ *като основа, отъ което доктрината би спечелила въ яснота, „категоричность“ и „съвременность“*.

Общо заключение.

Отъ така проследения въпросъ за действията на конницата на бойното поле, особено що се касае до „съвременнитъ схващания“, проличава значението на доктриннитъ начала, формулирани по съвременната стойность на ония елементи, които ги обусловятъ.

Когато се опредѣля доктрината на единъ родъ оржжие, въпросътъ за количеството на загубитъ не би трѣбвало да е главното съображение. Всѣки родъ оржжие би трѣбвало да се използва по доктриннитъ начала, въ зависимостъ отъ ролята и свойствата, за които е създаденъ, за които сжществува. Само при такива гледища войната може да добие ходъ на развитие, който да докарва бързи решения. Длъжность е на организацията и тактиката да разглеждатъ въпроса отнасящъ се до даване възможность за пълно използване на всѣки родъ оржжие при ограничание на неизбѣжитъ жертви.

Но сжщо така можа да проличи, че и правилно формулираната доктрина не е само достатъчно условие за добиване на очаквани резултати. Нуждно е култивирането й до степен да бже възприета съ абсолютна, фанатична вѣра, или съ други думи, — нуженъ е и най-рационаленъ методъ за прокаране на доктрината.

Безъ такова условие ще е грѣшка да се очакватъ отъ конницата ония резултати, които тя е въ състояние да реализира и днесъ като родъ оржжие. Тукъ ще проличи значението на ония институти, които се опредѣлятъ за разяснение и култивиране на всестраннитѣ доктрини и методи на начала.

На първо мѣсто това сж апликационнитѣ кавалерийски школи, които, особено днесъ, сж повикани да играятъ най-сждбоносна роль.

Командуването на такива институти трѣбва да носи положителенъ отпечатъ на *всестранна просвѣтеностъ, на фанатична вѣра въ мощта и ползата на рода оржжие*.

Понятието за бойна доктрина, за яздова доктрина, за възпитателна доктрина въ конницата, заедно съ съответнитѣ методи за приложение, не трѣбва въ никакъвъ случай да сж понятия обхващани повърхностно и безъ прозиръ за еволюция. Въ противенъ случай биха се изразили въ доктринерство, което разгледахме, че днесе не малко пакости.

Кавалерийскитѣ школи трѣбва да сж огнището, кждето да работи трескаво кавалерийската мисль и отъ кждето сжщата да освѣтлява не само пхтя на конницата, свърмененъ или бждещъ, но и който да показва ясно, на всички други родове оржжия, каква ценна мощъ биха могли да получатъ отъ родната конница, когато къмъ сжщата се отнасятъ съ пълна вѣра, съ пълно познание на нейнитѣ морални ценности и материални сили. Тукъ е достатъчно само да се отбележи, че на всѣкжде въ Европа на въпроса се стремятъ да дадатъ най-рационално разрешение. Въ Франция, Германия, кждето кавалерийскитѣ школи сж организирани по-начинъ, който буди удивление като образецъ на свършенство, днесъ се намира, че не е всичко казано и еднaкво се подчертава отъ най-отговорни длѣжностни лица значението на тия институти.

Въ Франция длѣжността „Началникъ на кавалерийската школа“ е дивизионенъ генералъ.

За да се види колко сериозно се отнасятъ къмъ въпроса и нашитѣ съседи, достатъчно е да се отбележи, че въ Югославия кавалерийската школа се ръководи отъ офицеръ съ длѣжностъ бригаденъ генералъ; въ сжщата школа се редактиратъ и всички кавалерийски списания, за да играятъ ролята посочена съ по-горнитѣ мисли.

Ако така се обхващатъ въпроситѣ въ самата конница и въ такъвъ духъ се развива нейната всестранна подготовка, допустимо е да се очаква, че този родъ оржжие ще има още блѣскави периоди отъ дейностъ въ близкото бждеще.

И за това, апелътъ, който би могълъ да се отправитъ къмъ конницата е — *да се отдаде на дейностъ за установяване свършеннитѣ идеи и изучаване проблемитѣ на близко то бждеще*.

А къмъ организатори и всички останали — да изучаватъ конницата, нейнитѣ свойства, използване — *да й се даде организация, лишена отъ предрасждѣци, да се даде възможностъ на старшитѣ началници да добиятъ умение за командване на голѣми конни единици и тогава конницата, съ ясна представа за своята мощъ, ще е могжщо оржжие въ ржцетѣ на главното командване и цененъ сътрудникъ на останалитѣ организационни елементи отъ сѣстава на днешнитѣ армии.*

Източници:

- Генерал-майоръ Марковъ — История на конницата,
- Кантъ — Впечатления отъ маневри,
- Ж. Рейнахъ — Армията да е всѣкога готова,
- Ниеселъ — Съвременни гледища у германската конница,
- Ревю де Кавалери — Течения отъ 1920 — 29 год.,
- Устави за бойната служба на конницитѣ (Франция, Германия, Сѣветска Русия, Гърция, България),
- Генералъ П. Живковичъ — Конницата въ маневрената война,
- Микулинъ — Комбиниранъ бой,
- Генералъ ф. Позекъ — Действията на германската конница въ Франция и на руския фронтъ,
- Реляции за действията на К. К. Сорде,
- Реляции за действията на 2. французки кавалерийски корпусъ,
- Генералъ графъ Келеръ — Нѣколко кавалерийски въпроси.

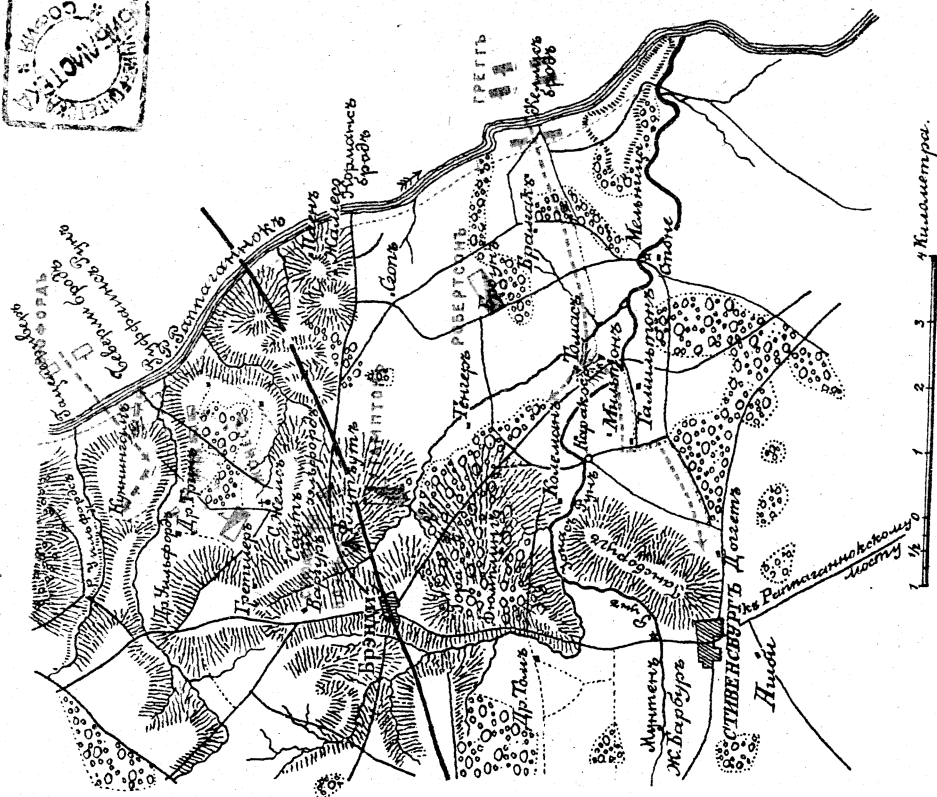
Съдържание:

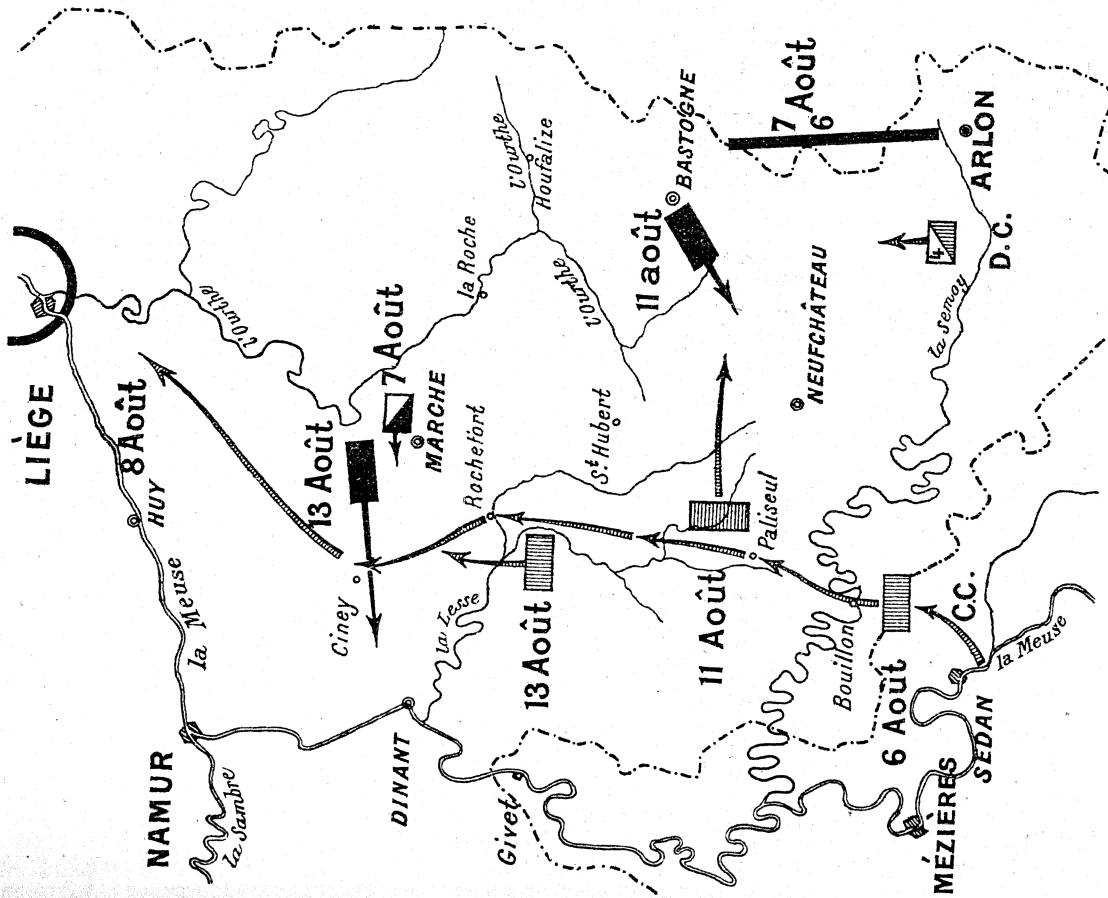
Уводъ	Стр. 3
Общи начала	6
I. Характеристика на гледищата отъ древността до появата на огнестрелното оръжие:	
Епоха на древността	9
Епоха на сръднитѣ вѣкове	10
Заклучение	12
II. Характеристика на гледищата следъ появата на огнестрелното — до въвеждане на нарѣзното оръжие:	
Епоха на XVI столѣтие	13
Епоха на Фридрихъ Велики	15
Епохата на Наполеона	18
Заклучение	20
III. Характеристика на гледищата презъ епохата на нарѣзното оръжие — съвременни схващания:	
Периода до Свѣтовната война (1914. г.)	23
Американската война (1860—65. г.)	23
Периода на Френско-Пруската война (1870—71.г.)	27
Периода отъ 1870. г. до надвечерието на Свѣтовната война — (1914. г.)	30
Еволюция на гледищата презъ периода на Свѣтовната война	43
Състояние на гледищата презъ периода следъ Свѣтовната война — до днесъ	62
Заклучение	84
Общо заключение	89

Забелязани печатни грѣшки

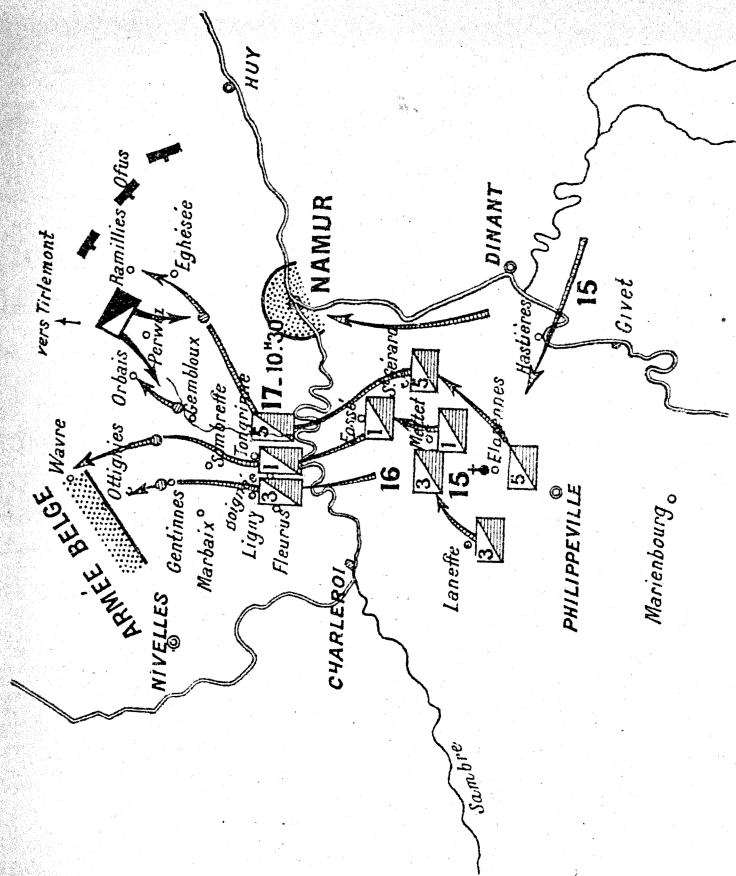
стр.	редъ	напечатано	да се поправи
3	7 отгоре	техническата	техниката
28	5 отгоре	действията	действията
36	1 отгоре	1913. се	1913. да се
57	19 отгоре	миро	мирно
65	10 отдолу	наложилъ	наложило
72	15 отгоре	подрепятъ	подкрепятъ

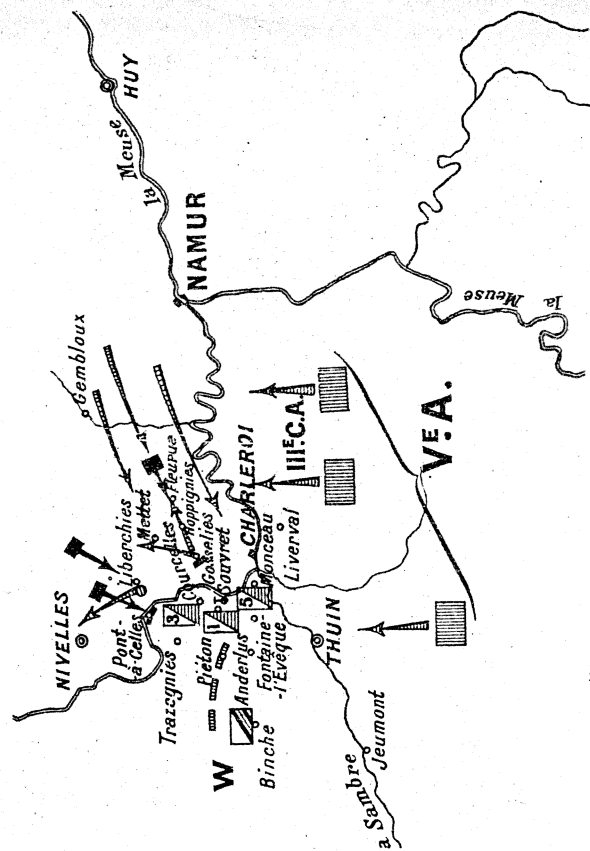

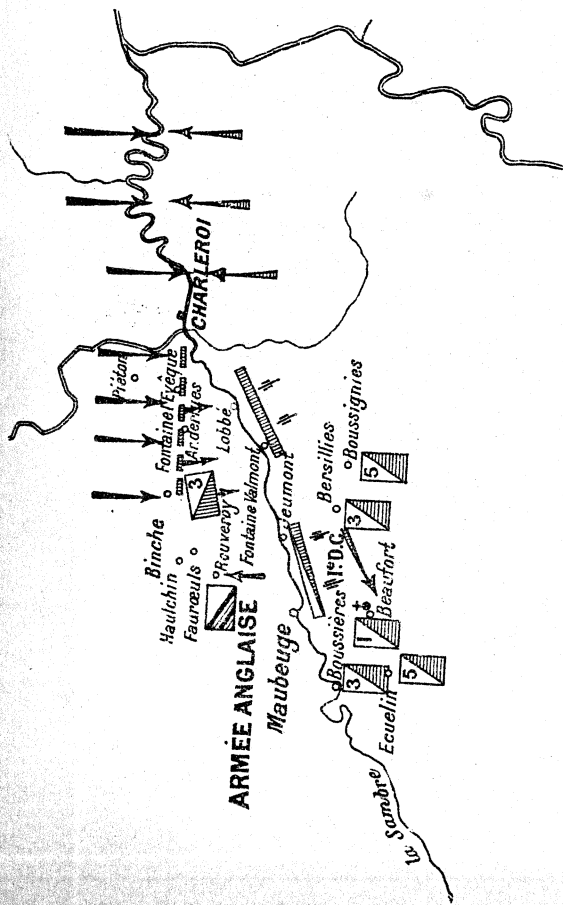
- КРОКИ № 3. ОПЕРАЦИИ НА КАВАЛЕРИЙСКИЯ КОРПУСЪ ОТЪ 6-15 АВГУСТЪ.
1. РАЗУЗНАВАНИЕ КЪМЪ СЕВЕРЪ; НАСОКА НА КОРПУСА КЪМЪ ЛИЕЖЪ (6, 7, 8, 9, 10 АВГУСТЪ).
 2. РАЗУЗНАВАНИЕ КЪМЪ ИЗТОКЪ, КЪМЪ БОСТОНЪ; (11 И 12 АВГУСТЪ).
 3. НОВО РАЗУЗНАВАНИЕ КЪМЪ СЕВЕРЪ; (11 И 12 АВГУСТЪ).

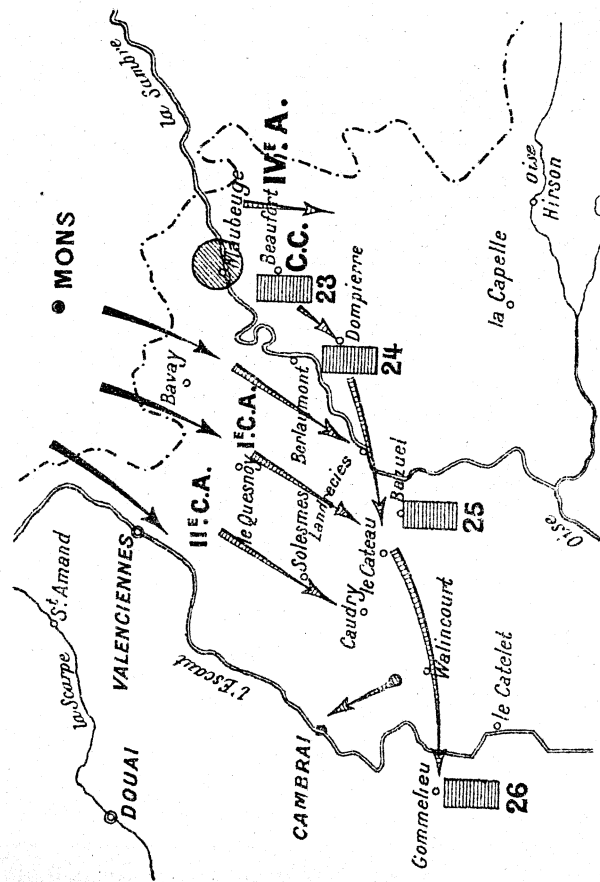
КРОКИ № 4. 15, 16 И 17 VIII.

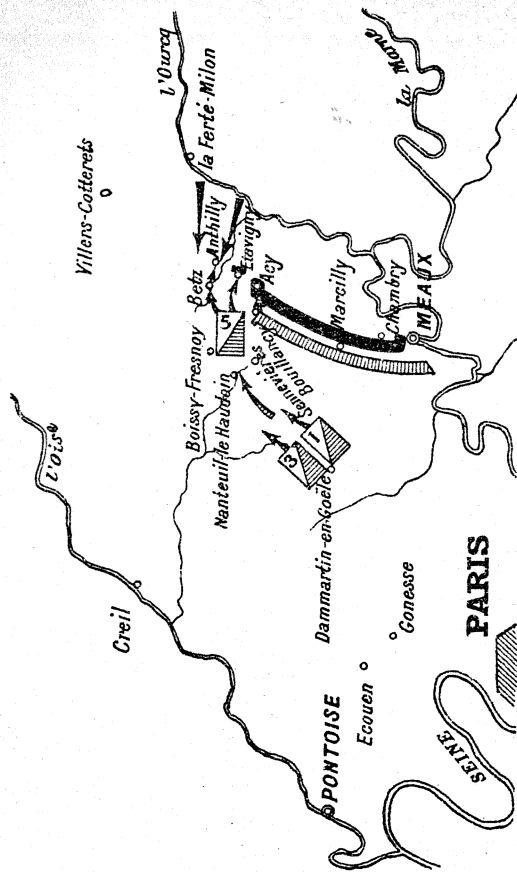
КРОКИ № 5. 20 И 21 VIII. 15 ч.

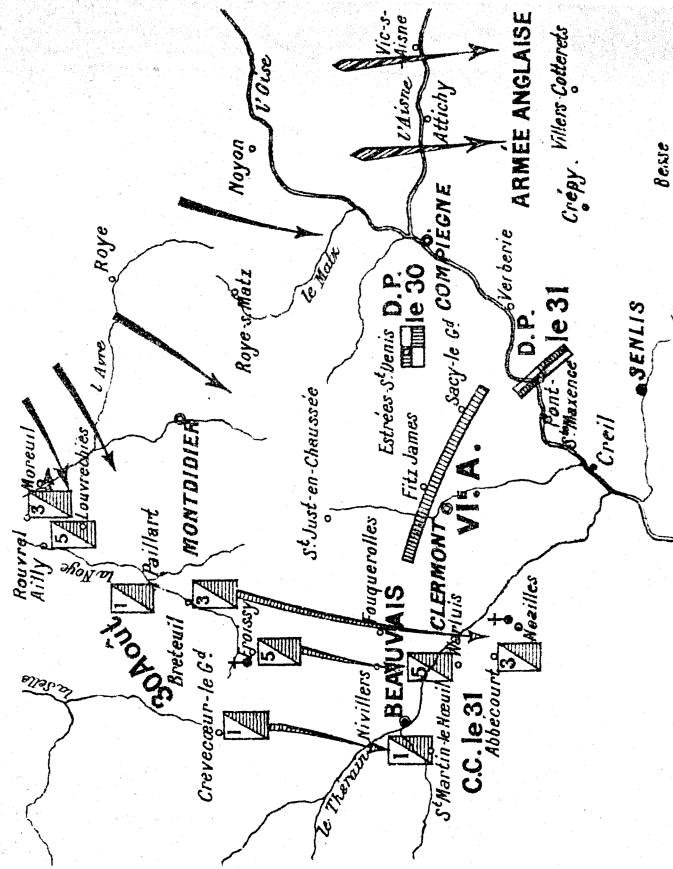
КРОКИ №6, 22, 23, и 24 VIII.

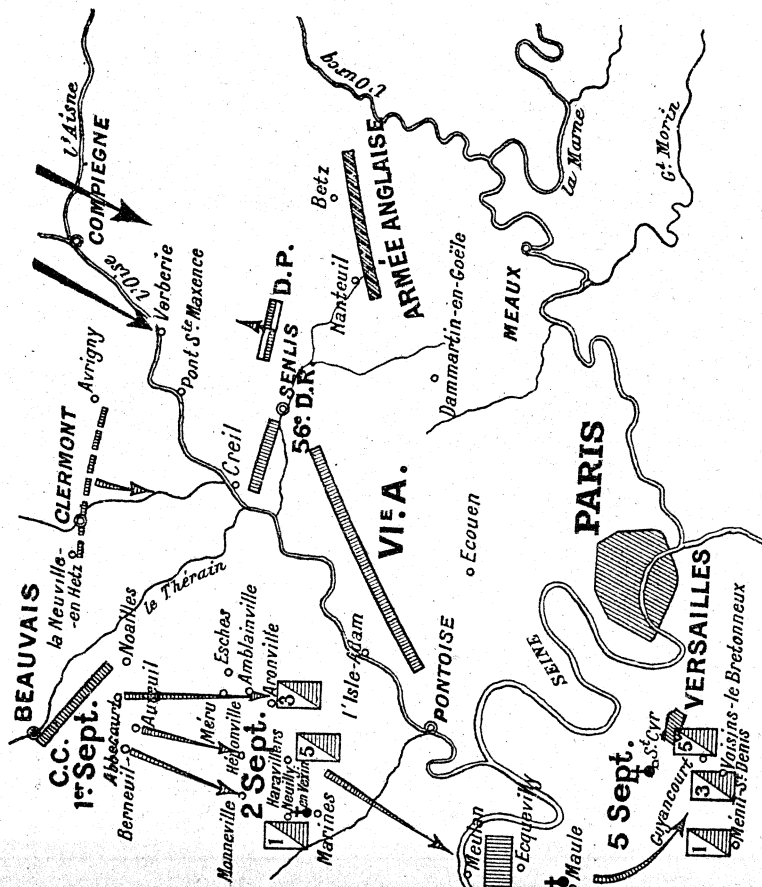
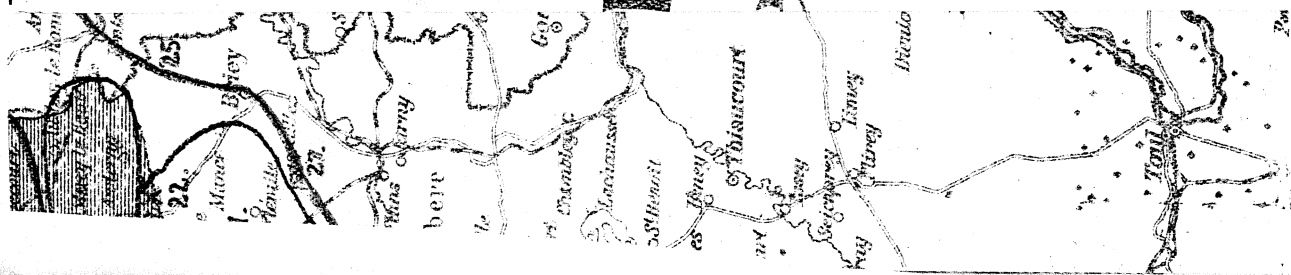
КРОКИ №7 отъ 24 до 25 VIII.

КРОКИ №8 7. IX. преди 12 ч.

КРОКИ №9 30 и 31 VIII.

КРОК №10 от 1.10.15. IX.